

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**FİNANSAL TABLOLARDA MUHASEBE HİLELERİNİN FARK EDİLMESİ
VE ORTAYA ÇIKARTILMA BİÇİMLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Melek SABANKAYA

**Muhasebe Ve Finans Yönetimi AnaBilim Dalı
Muhasebe Ve Denetimi Programı**

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hülya BOYDAŞ HAZAR

Haziran, 2018

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**FİNANSAL TABLOLARDA MUHASEBE HİLELERİNİN FARK EDİLMESİ
VE ORTAYA ÇIKARTILMA BİÇİMLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Melek SABANKAYA

(Y1412070008)

**Muhasebe Ve Finans Yönetimi AnaBilim Dalı
Muhasebe Ve Denetimi Programı**

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hülya BOYDAŞ HAZAR

Haziran, 2018

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz Muhasebe ve Finans Yönetimi Anabilim Dalı Muhasebe ve Denetimi Tezli Yüksek Lisans Programı Y1412.070008 numaralı öğrencisi Melek SABANKAYA'ın "FİNANSAL TABLOLARDA MUHASEBE HİLELERİNİN FARK EDİLMESİ VE ORTAYA ÇIKARTILMA BİÇİMLERİ" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 08.06.2018 tarih ve 2018/17 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından *Oybirliği* ile Tezli Yüksek Lisans tezi olarak *Kabul* edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi :20/06/2018

1)Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hülya BOYDAŞ HAZAR

.....
AA

2) Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Beyhan Hilal YASLIDAĞ

.....
B. Yaslıdağ

3) Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Levent POLAT

.....
LP

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Finansal tablolarda muhasebe hilelerinin fark edilmesi ve ortaya çıkartılma biçimleri ” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (.../.../20..)

Melek SABANKAYA

ÖNSÖZ

Hile kelime anlamı olarak yolsuz olma; mecazen yetkiyi kötüye kullanma olarak tanımlanmaktadır. Günümüz global dünyasında yaygın olarak karşımıza çıkan hile; muhasebe sistemi, ekonomik sistem ve sosyal açıdan toplumu etkileyen bir unsurdur. Dikkat edilmesi, önlem alınması ve yakinen takip edilerek gerekli tedbirler doğrultusunda etkilerinin en aza indirgenmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada hile kavramı; finansal tablolar üzerinde detaylı olarak ortaya çıkartılma biçimleri ile incelenmiş ve bu suretle finansal tablolara olan etkisi ve sonuçları irdelenmiştir.

Bu çalışmada benden hiçbir desteğini esirgemeyen, her aşamasında kıymetli bilgilerini ve zamanını benimle paylaşan, her fırsatta çalışmamla en ince detayına kadar ilgilenen, katkılarıyla yol gösteren danışman hocam Sn. Hülya Boydaş Hazar'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Haziran , 2018

Melek SABANKAYA

(SMMM)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xiii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xv
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xvii
ÖZET.....	xix
ABSTRACT.....	xxi
1. GİRİŞ	1
1.1 Hile Kavramı	1
1.1.1 Genel hile tanımları.....	1
1.1.2 Hukuksal hile tanımları	3
1.2 Hile Üçgeni Hipotezi.....	4
1.2.1 Üçgenin birinci ayağı: baskı ya da güdü	4
1.2.2 Üçgenin ikinci ayağı: fırsat ya da ortam	5
1.2.3 Üçgenin üçüncü ayağı: haklı çıkarma ya da gerekçelendirme.....	6
1.3 Hilenin Oluşum Süreci	7
1.4 Hile Sınıflandırmaları.....	8
1.4.1 Çalışan hileleri	8
1.4.2 Yönetim Hileleri	10
1.4.3 Yatırım Hileleri	11
1.4.4 Satıcı hileleri	11
1.4.5 Müşteri hileleri.....	12
1.5 Hilenin genel belirtileri	12
1.5.1 Muhasebe hilesine başvurma nedenleri	13
1.6 Hile Usulleri	13
1.7 Hilenin Belirtileri	14
1.7.1 Hilekâr analizi	15
1.7.2 Kırmızı bayraklar	16
1.7.2.1 Yapısal kırmızı bayraklar.....	18
1.7.2.2 Çalışanlara ilişkin kırmızı bayraklar	18
1.7.2.3 Operasyonel Kırmızı Bayraklar	19
1.7.2.4 Muhasebe sistemlerindeki kırmızı bayraklar	19
1.7.2.5 Finansal performansa ilişkin kırmızı bayraklar.....	20
1.8 Ulusal Ve Uluslararası Alanda Hile İle İlgili Gelişmeler	21
1.8.1 Uluslararası alanda hile ile ilgili gelişmeler.....	21
1.8.2 Getirdiği yeniliklerle SAS 82.....	23
1.8.3 Sas no:99 ve getirdiği yenilikler	27
2. HİLENİN ARAŞTIRILMASI, MUHASEBE HİLE TÜRLERİ VE	
MUHASEBE HİLELERİNİ ÖNLEME YÖNTEMLERİ.....	33
2.1 .Muhasebede Hile Türleri.....	33

2.1.1 Kasti Hata.....	33
2.1.2 Kayıt Dışı İşlemler	33
2.1.3 Kayıt İşleminin Vaktinden Önce Veya Sonra Yapılması.....	34
2.1.4 Bilanço Hileleri	34
2.1.5 Uydurma Hesaplar.....	34
2.1.6 Belge Sahtekarlığı	35
2.2 Muhasebe hata ve hilelerini önleme yöntemleri.....	37
2.2.1 Bağımsız denetim.....	38
2.2.2 İç denetim.....	38
2.2.3 İç kontrol	40
2.2.4 Risk ve riskli alanları belirleme	40
2.2.5 Denetim ve kontrolde çalışanların prosedürleri	42
2.2.6 İhbar hatlarının oluşturulması	43
2.2.7 Cezalandırma korkusunun yaratılması	44
3. FİNANSAL TABLOLAR VE HİLE DENETİMİ.....	47
3.1 Genel Bilgilerle Finansal Tablo Açıklamaları.....	47
3.1.1 Mali tablo tanım ve kavram	47
3.1.2 Temel finansal tablolar.....	47
3.1.3 Ek finansal tablolar.....	47
3.1.4 Finansal tabloların amacı	48
3.1.5 Finansal tablo kullanıcıları	49
3.1.6 Finansal tabloların genel nitelikleri.....	49
3.1.6.1 Anlaşılabilirlik.....	49
3.1.6.2 İhtiyaca uygunluk(gereklilik düzey ve uygunluk şekilleri).....	50
3.1.6.3 Güvenilirlik	50
3.1.6.4 Karşılaştırılabilirlik.....	50
3.1.7 Finansal tabloların kullanım sınırları	50
3.1.8 Finansal tabloların tfrs'lerle uyumu ve gerçeğe uygun sunuluşu.....	51
3.2 Finansal Tabloların Denetimi	51
3.3 Finansal Tablolarda Hile Kavramı	52
3.4 Hileli Finansal Raporlama.....	54
3.5 Mali Tablo Hata Ve Hileleri Nasıl Önlerim?	55
3.6 Finansal Tablolardaki Hata Ve Hileleri Tespit Amacıyla Uygulanan Belli Başlı Denetim Teknikleri.....	55
3.6.1 Fiziken inceleme tekniği;	56
3.6.2 Doğrulama tekniği;.....	56
3.6.3 Yeniden hesaplama tekniği;	56
3.6.4 Belge inceleme tekniği;	56
3.6.5 Bilgi toplama (soruşturma) tekniği;	56
3.6.6 Analitik inceleme tekniği;	56
4. HİLENİN ORTAYA ÇIKARTILMASINDA ANALİZ TEKNİKLERİ	59
4.1 Analiz Teknikleri.....	59
4.1.1 Teknoloji Temelli Yaklaşımlar	59
4.1.1.1 Geleneksel yaklaşımlar	59
4.1.1.2 Aktif Yaklaşımlar	59
4.1.1.3 Stratejik yaklaşımlar.....	60
4.1.1.4 İşletmenin faaliyet alanının belirlenmesi	61
4.1.1.5 İşletmede var olabilecek olası hilelerin tanınması	61
4.1.1.6 Her tür hile için olası hile belirtilerinin dosyalanması	61
4.1.1.7 Belirtiler hakkında veri toplamada teknolojinin kullanımı	62

4.1.1.8 Sonuçları analiz etme ve sadeleştirme	62
4.1.1.9 Hile belirtileri araştırma	62
4.1.1.10 Döngü İzleme	63
4.1.1.11 Prosedürlerde Ortaya Çıkartma Sisteminin Otomatikleştirilmesi....	63
4.1.2 Bilgisayar destekli veri analiz teknikleri.....	63
4.1.2.1 Bilgisayar hile teknikleri.....	64
5. HİLENİN ORTAYA ÇIKARTILMA YÖNTEMLERİ	67
5.1 Muhasebe Hilelerinin Ortaya Çıkarılmasında Kullanılan Yöntemler	67
5.1.1 Proaktif hile denetim yöntemleri.....	67
5.1.1.1 Veri madenciliği.....	68
5.1.1.2 Benford yasası	69
5.1.1.3 Devamlı denetim	69
5.1.1.4 Whistleblowing ve ihbar hatları	70
5.1.2 Analitik inceleme prosedürleri.....	72
5.1.3 Analitik inceleme teknikleri.....	73
5.1.3.1 Karşılaştırmalı tablolarda analiz	73
5.1.3.2 Oran analizi	73
5.1.3.3 Dikey analiz	78
5.1.3.4 Trend analizi.....	78
6. FİNANSAL TABLOLARDA HİLELERİN FARK EDİLMESİNE YÖNELİK UYGULAMALAR.....	79
6.1 Temel Finansal Tablolarda Muhasebe Hilelerinin Fark Edilmesi Ve Ortaya Çıkartılma Modeli	79
6.2 Temel Finansal Tablolarda Analitik İncelemenin Sonuçları Ve Yorumlanması	80
7. SONUÇ.....	123
KAYNAKLAR	125
EKLER.....	129
ÖZGEÇMİŞ.....	131

KISALTMALAR

AB	:AvrupaBirliği
ABD	:AmerikaBirleşikDevletleri
AICPA	:American Institute of Certified Public Accountants
HFR	:HileliFinansalRaporlama
İMKB	:İstanbul MenkulKıymetlerBorsası
KVK	:KurumlarVergisiKanunu
MB	:MaliyeBakanlığı
MSUGT	:MuhasebeSistemiUygulamaGenelTebliğleri
SAS	:Statements on Auditing Standards
SMMM	:SerbestMuhasebeci Mali Müşavir
TFRS	:TürkiyeFinansalRaporlamaStandardı
TTKn	:TürkTicaretKanunu
TMS	:TürkiyeMuhasebeStandartları
TMSK	:TürkiyeMuhasebeStandartlarıKurulu
TÜRMOB	:TürkiyeSerbestMuhasebeci Mali MüşavirlerveYeminli Mali MüşavirlerOdalarıBirliği
UFRS	:UluslararasıFinansalRaporlamaStandardı
UMS	:UluslararasıMuhasebeStandardı
YMM	:Yeminli Mali Müşavir

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 3.1: Yaygın Finansal Tablo Hileleri	54

ÇİZELGE LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Çizelge 1.1: İşletme Sahipleri ve Yöneticileri Tarafından Yapılan Hileler.....	11
Çizelge 1.2: İşletme Satıcıları, Tedarikçileri ve Yüklenicileri Tarafından Yapılan Hileler	12
Çizelge 1.3: Müşteriler Tarafından Yapılan Hileler	12

FİNANSAL TABLOLARDA MUHASEBE HİLELERİNİN FARK EDİLMESİ VE ORTAYA ÇIKARTILMA BİÇİMLERİ

ÖZET

Hile anlam bakımından yolsuz olma; yetkiyi kötüye kullanma olarak tarif edilmektedir. Muhasebe sistemi içinde hile; işletme hesap, belge ve kayıtlarının belli bir menfaat sağlamak ve başkalarını aldatmak amacıyla gerçek durumu yansıtmayacak şekilde düzenlenmesi, tahrif edilmesi ve gizlenmesi olarak tanımlanabilir.

Hileler; kasti yapılmış olan işlemleri saklamak gayesi ile bilerek ve isteyerek yapılmaktadır ve sadece denetim yolu ile meydana çıkartılabilmektedirler.

İşletmelerin finansal işlemleri, belge ve muhasebe kayıtlarında dolayısıyla da finansal tablolarında yapılan uygunsuz düzenleme, makyajlama, maskeleye, hileler ve yolsuzluklar sadece kar amacı güden veya çıkar sağlanan gruba fayda sağlamakta olup büyük bir toplum üzerinde ciddi zarar ve kayıplara sebebiyet vermektedir.

Yapılan bu tür işlemler dolayısıyla; borç verenler, çalışanlar, satıcılar ve yatırımcılar mikro seviyede devlet ve kamuoyu da makro seviyede etkilenmektedir. Bu nedenle yapılan bu tür işlem, hile, yolsuzluk ve makyajlamalar ile maskelemeler büyük bir kesime etki etmiş olarak yanıltıcı, eksik, hatalı karar ve sonuçlara neden olmaktadır.

Bu tezde öncelikle; hile kavramı ve yöntemleri incelenerek hilenin belirtileri doğrultusunda finansal tablolardaki odaklanmamız gereken hileli hesaplar araştırılacaktır. Finansal tablo kavramı; gerçeğe uygun sunulmasının ve denetiminin açıklanarak finansal tablolardaki hile kavramı detaylandırılacaktır.

Finansal tablolardaki hata ve hilelerin tespiti amacıyla denetim yöntemlerinin açıklanması ve tespit edilmesi hususlarına değinilerek; finansal tablolardaki muhasebe hilelerinin ortaya çıkartılması amacıyla tespit edilen denetim teknikleri için uygulama yöntemlerinin muhasebe hile türleri kapsamında belirlenmesi hedeflenmiştir.

Model uygulamamız farklı sektörlerde faaliyet gösteren işletmelere ait karşılaştırmalı 4 dönem (5 yıl) verileri baz alınarak; bu finansal tablo verilerine, muhasebe hilelerinin ortaya çıkartılma biçimlerinde kullanılan yöntemlerin uygulanarak analiz edilmesi sağlanmış; analiz yöntemleri olarak;

- Karşılaştırmalı analiz tekniği;
- Dikey (Yüzde) metodu ile ilgili analiz tekniği
- Oranlar (Rasyolar) Analiz tekniği

Yöntemleri uygulanmış ve incelenmiştir.

Uygulanan analiz teknikleri sonucunda çıkan veriler değerlendirilerek sektörel- firma ve yıllar itibarıyla karşılaştırılarak yorumlanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler; *Finansal Tablo, Hile, Muhasebe Hileleri, Kırmızı bayrak, Finansal Tablo Analiz Teknikleri, Finansal Tablo Hileleri*

METHOD OF REVEALING AND REALIZATION OF ACCOUNTANCY FRAUDS IN FINANSIAL TABLES.

ABSTRACT

Trick is defined as being corrupted in terms of its word meaning and also misusing a power metaphorically. Whenever the accounting tricks are taken up with regard to the general accounting theory; it could be defined as arranging the enterprise records, documents and accounts in order to obtain a certain interest and to cheat the others and in the manner not to reflect the actual situation exactly or destroying, altering or concealing such documents, records and accounts as well.

The tricks are being make deliberately for the purpose of concealing the transactions carried out and these tricks could be revealed through the audits to be performed only.

The inappropriate arrangements, make-ups, masking, tricks and irregularities and corruptions to be made in the financial transactions, documents and accounting records of the enterprises and consequently in the financial statements of the enterprises provide some benefits to the small profit-making or interest-yielded groups only and they may also give rise to the serious damages on the large-scale and significant mass of people.

On account of such transactions carried out; the lenders, employees, sellers and investors are affected at the micro level and the government and the public opinion are affected at the macro level. Because of this reason, this kind of transactions, tricks, corruptions, irregularities and make-ups made influence a large mass of people and, further, they may cause some misleading, incomplete and incorrect decisions and consequences as well.

In this thesis, first of all; the concept and methods of trick shall be examined and the tricky accounts which we need to focus on the financial statements shall be researched in accordance with the signs and implications of such tricks. The concept of financial statement, its presentation and audit in compliance with the reality shall be described and the concept of trick shall be detailed in the financial statements.

The matters of explaining and determining the audit methods shall be mentioned for the purpose of determining the errors and tricks as specified in the financial statements and it is targeted to specify the application methods for the audit techniques determined for the purpose of revealing the accounting tricks in the financial statements in the coverage of the types of accounting tricks.

By means of taking as basis four (4) periods (5 years) comparatively pertaining to the enterprises which are carrying out duties in the different sectors in our model application; it is ensured to analyze by means of applying the methods which are used in the methods of revealing the accounting tricks;

The following methods have been implemented and examined;

-Comparative analysis technique;

-Analyze technique relating to the Vertical (Percent) method

-Ratios Analysis technique

The data which are obtained as a result of the analysis techniques applied have been evaluated and then tried to be interpreted by means of comparing them by sector, company and years.

Keywords; *Financial Statement, Trick, Accounting Tricks, Red flag, Financial Statement Analysis Techniques, Financial Statement Tricks.*

1. GİRİŞ

Hile en geniş anlamıyla yetkiyi kötüye kullanma ifadesi ile karşımıza çıkmaktadır. Hile denetimi, yapılan hilelerin tespiti veya hile olasılığı içerebilecek durumların önlenmesi suretiyle; hile sonuçlarının etkilerinin en aza indirilmesi amacıyla yapılmakta ve önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın birinci bölümünde hilenin tanımlamaları yapılarak hile ile ilgili temel kavramlara değinilmiştir. İkinci bölümünde ise hilenin araştırılması, muhasebe hile türleri ve muhasebe hilelerini önleme yöntemleri sorgulanmıştır. Üçüncü bölümde finansal tablolar ve hile denetimi ifade edilerek; dördüncü bölümde ise hilenin ortaya çıkartılmasında analiz teknikleri derinlemesine incelenmiştir. Beşinci bölümde hilenin ortaya çıkartılma yöntemleri araştırılarak; finansal tablolar üzerinde hilelerin fark edilmesine yönelik uygulama modeline yer verilmiştir.

1.1 Hile Kavramı

1.1.1 Genel hile tanımları

Hile yolsuzluk, yetkiyi kötüye kullanma şeklinde ifade edilmektedir. Bir başka şekilde kasıtlı davranış şeklinde aldatma, kandırmak olarak tanımlanabilir. Finansal tablolar bakımından hileyi tanımlayacak olursak; kandırmak veya yanıltmak suretiyle kasıtlı olarak finansal raporlamadaki yanlışlıklar, işletme varlıkları açısından kötüye kullanma şeklinde ifade edilebilir (Ulucan ve Özdemir,2011:8).

Muhasebe hileleri genel açıdan ele alındığında; işletme evrak, doküman, veri ve hesapların kasdi olarak yanıltmak gayesi ile saklamak, gizlemek veya eksik açıklamak ya da gerçek durum dışında kalmak suretiyle istekli olarak düzeltmeler ve düzenlemeler yapılmasıdır. İşletme dökümanları üzerinde kasıtlı tahrifler yapılması, bilinçli olarak vergi ziyanına sebebiyet verilmesi ya da çıkar

amacıyla muhasebe kayıtlarında değiştirmeler ve dzenlemeler yapılması şeklinde tanımlanabilmektedir.

Hileler; yapılan kayıt ve işlemleri gizlemek maksadıyla kasıtlı ve bilinçli olarak yapılmaktadır, bu yüzden sadece dzenli ve sistemli denetimlerle ortaya çıkarılabilmektedir.

Hile; işletme yöneticilerinin ve çalışanlarının kanuni olmayan kazançlar elde edilmesi maksadıyla çeşitli yollarla zarar vermek suretiyle, kişilerin ve işletmelerin sahip olduğu varlıklardan, kaynaklardan yoksun bırakmak amacıyla bilinçli olarak aldatılmasıdır (Bozkurt, 2009: 60).

Hile; birtakım kazançlar elde etmek için, birilerini yanıltacak tutum ve davranışta bulunmaktır.

Muhasebe sistemi yönüyle hile; belirli sebeplerle şirketlerin hata olmaksızın kayıt, evrak ve işlemlerinin kasten ve bilinçli olarak tahrif edilmesidir. Muhasebe sisteminde diğer bir ifade ile hile, işlem kayıtlarının ve dzenlerinin muhasebe kural ve kaideleri ile vergi ve işleyiş sistemlerine ters şeklinde yapılması olarak tanımlanabilir.

Muhasebe hataları daha çok kayıtlar sistemi üzerinde yapılırken, hileler belgeler üzerinde yapılmaktadır. Muhasebe hilelerindeki temel unsur kasıttır. Hata kasıt aranmaksızın yapılan, hile ise kasten yapılan dzenleme ve değişikliklerdir. Muhasebe sistemindeki hata ve hileler zorlu yöntemlerle ortaya çıkarılabilmektedir. Çünkü hile yapanlar yaptıkları işlemi gizlemektedirler.

Genel olarak hilenin özellikleri aşağıda açıklanmaktadır (Bozkurt, 2009: 60).

- Her türlü plan, program ve aşamalarında ortaya çıkabilir,
- Hileyi yapan, kişilere doğrudan doğruya yada dolaylı fayda sağlamayı amaçlamaktadır,
- Merkezinde kasıt niyeti bulunmaktadır,
- Hilenin meydana geldiği durumlarda hileye maruz kalan kişi ve kurumlar zarar görmektedir,
- Hile; kişiler, kurumlar ve kuruluşlar tarafından gizlice yapılmaktadır.

Genel olarak hilenin amaçları ise (Bozkurt, 2009: 60)

- İşletme ortaklarına az kar dağıtma çabası,
- Teşviklerden yersiz yararlanma istekleri,
- Yolsuzlukları saklamak,
- Zimmetlerin üstünün örtülmesidir,
- Vergi boyutuyla kaçırma zihniyeti,
- İşletme ortakları arasında kandırma istekleri

1.1.2 Hukuksal hile tanımları

Silverstone ve Sheetz'in saptamalarına göre, ABD Menkul Kıymetler ve Ticaret Komisyonu (*SEC*) hileyi, menkul kıymetleri ilgilendiren olaylarla ilgili olarak yaptığı tanımın kapsamında değerlendirmektedir. Buna göre, mühim bir olayın yanlış izah edilmesi, açıklamanın yanıltıcı bir açıklama olmaması için gerekli görülen mühim bir noktanın atlanması, herhangi bir hisse senedinin alınması ya da satın alınması ile ilgili olarak bir kişiyi kandırma anlamına gelebilecek bir uygulama ya da işlem gerçekleştirilmesi hukuk dışı olarak değerlendirilmiştir (Silverstone ve Sheetz¹(2007:5-6).

Türkiye'de ise hile kavramı, Sermaye Piyasası Kanunu (*SPK*) ve bağımsız denetim hakkındaki SPK tebliğinde tanımlanmakta ve hata kavramı ile ilişkilendirilerek nasıl yorumlanması ve anlaşılması gerektiği 12.06.2006 tarih ve Seri: X, No: 22 sayılı "*Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ'in*" "*Finansal Tabloların Bağımsız Denetiminde Hile ve Usulsüzlükler Konusunda Bağımsız Denetçinin Sorumluluğu*" başlıklı Altıncı Kısım'ın "*Hile ve Usulsüzlük*" başlıklı Birinci Bölümü'nün "*Hile ve Usulsüzlüklerin Özellikleri*" başlıklı 4. maddesinde vurgulanmaktadır (Silverstone ve Sheetz (2007:5). İlgili maddelerde, hile ve usulsüzlükleri hatadan ayıran ana unsur olarak, finansal tablolarda yanlışlığa neden olan fiilin kasıtlı olarak yapılıp yapılmadığına işaret edilmektedir.

6762 sayılı TTK' da hile ile ilgili herhangi bir tanım yapılmamaktadır. 818 sayılı Borçlar Kanunu'nda da bir tanım yapılmamakta, fakat hile, dikkatsizlik, ağır kusur ya da ağır hata kavramları ile birlikte anılmaktadır. 213 sayılı VUK'da ise hile yine tanım yapılmadan, "*Kaçakçılık Suçları ve Cezaları i*" başlıklı 359.maddenin a bendinin 1. fıkrasında geçmektedir. Bu maddede, "*Defter*

ve kayıtlarda hesap ve muhasebe hileleri yapanlar, gerçek olmayan veya kayda konu işlemlerle ilgisi bulunmayan kişiler adına hesap açanlar veya defterlere kaydı gereken hesap ve işlemleri vergi matrahının azalması sonucunu doğuracak şekilde tamamen veya kısmen başka defter, belge veya diğer kayıt ortamlarına kaydedenler hakkında bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolünür” denilmektedir.

1.2 Hile Üçgeni Hipotezi

Hile ile ilgili çalışmalara temel kaynak olan çalışma, Donald Cressey’in alt kesim suç dünyasına eğilerek hapisane koşullarında tutulan ve zimmete geçirme suçundan cezalandırılan 200 hükümlü (Cressey’in anlatımı ile emniyeti suiistimal edenler) ile 1950’lerde yüz yüze görüşerek geliştirdiği hile üçgeni (fraudtriangle) hipotezidir (Wells, 2008:13). Cressey’in ardılı olan Wells’in bu incelemesine göre, bir suçun işlenebilmesi için suça yönelmiş, suç işlemeye kararlı insanlar, uygun hedef ya da kurbanlar olması ve yeterli güvenlik ve korumanın bulunmaması gerekmektedir. Bu hipotez zaman içinde çok fazla kabul görecektir olan “hile üçgeni hipotezi” şeklini almıştır.

- Finansal ihtiyaçlar, baskı ve güdü
- Şart ve zeminlerde uygunluk, fırsatlar
- Gerekçeli düşünceler ve davranışı doğrulama

1.2.1 Üçgenin birinci ayağı: baskı ya da güdü

Hile üçgeni kademelerinden baskı, teşvik ögesi ve güdü hile yapmaya yönelim için önemli bir unsurdur. Bu ayaktan bazı gereksinimler dolayısıyla ilişkilendirme yapılarak yüksek tutarlı borçlar, önemli sağlık problemleri vb. zorunluluk hallerinde ön plana çıkmaktadır. Özellikle finansal ihtiyaçlar bu hile ayağına yönelimi arttırmakta ve hileye teşvik edici unsur taşımaktadır. Bazı durumlarda ise zorunlu gereksinimler değil de bazı istek ve arzuların varoluşu bu hile ayağına yönelimi tetiklemektedir. Bunların dışında güdü ve baskıya neden olan faktörlerden bazıları parasal değer içermeyebilir.

İşletme yöneticileri ve çalışanlarının yaptıkları etkiler beyinlerinde çeşitli nedenler bulurken, diğer yandan hile yönelimine iten bir güdü var olması gerekmektedir. Bu yönelim için etkin olan güdü olmaktadır. Diğer insanlar

üzerinde itibar ve saygınlık kazanma güdüsü hile yönelimini gerçekleştirmektedir. Bir diğer unsur ise hırs olmaktadır.

Ücretlendirmenin performansa dayandırılması ve karlılık hedefleri işletme çalışan ve yöneticilerini hile üçgeninin birinci kademesi olan baskı ve güdülemeyi direkt olarak etkilemektedir.

Hile üçgeni kademesindeki baskı, finansal unsurlar sonucu gerçekleşebileceği gibi işletme çalışanlarının yaptıkları işleri ile ilgili yaşadıkları sorunlar ve kötü alışkanlıklarının var olması nedeniyle ilişkilendirmesi mümkün olmaktadır.

1.2.2 Üçgenin ikinci ayağı: fırsat ya da ortam

Fırsat ya da ortam işletme yöneticilerinin hakim olabilecekleri ve iç kontrol denetimleri ile bu hile üçgeni kademesinin artırılması veya azaltılması şeklinde oluşmaktadır. İşletme ortak ve ya yöneticilerinin bu hile ayağındaki etkileri hem çok önemli hem de çok etkili olmaktadır. Bundan dolayı işletmeler hile üçgeninin kademesi olan fırsat veya ortam unsurunu ne kadar azaltabilir ya da ortadan kaldırılabilselerse oluşması muhtemel hilelerin önüne geçilmiş olacaktır.

İşletme içindeki yönetici, ortak veya çalışanlar bu fırsat ve ortam hile üçgen ayağını değerlendirirken yakalanma ve tespit ümitleri bulunmamaktadır. Fırsat ayağı işletme çalışanlarının işletme ile ilgili veri ve varlıklarına ulaşmalarını ve bunları kullanarak hile unsurunu gerçekleştirmelerini ifade eder. Gerçekleştirme iel birlikte saklama ve gizlemelerine de imkan bulabilmektedirler.

Hile üçgenindeki bu ikinci ayak unsuru olan fırsat ve ortam işletme çalışanlarında olağan iş akışları içerisinde işletme ile ilgili önemli veri ve kaynaklara ulaşma olasılığı yaratır. Bu kaynak ve verileri erişim imkanı işletme çalışan ve yöneticilerin hile yöntemine başvurmaları şeklinde sonuçlanmaktadır (Coanen, 2009:67).

Bundan dolayı hiç olmayan ya da etkin olmayan iç kontrol sistemleri, yönetim sisteminin kötü olması, işletme çalışanlarının yetki ve mevkilerini olumsuz olarak kullanmaları sonucu fırsatları oluşturmaktadır.

Fırsat noktalarının oluşmasında temel işletme çalışanlarının güvenilir mevkide olmalarıdır. İşletme çalışanlarının güvenilir konumda olmamaları, kontrolün dışında kalmalarını fırsat olarak görerek hile yöntemine yönelmektedirler.

İşletmelerdeki fırsat aralığı ya da sistemdeki boşluklar denetim, yönetim ve kontrol sisteminin doğru olarak işlememesine, yanlış ve hatalı gitmesine sebebiyet vermektedir.

Bundan dolayı ki kontrol ve iç kontrol, denetim yöntemlerinin işletmede olamaması veya eksik – yetersiz olması hile yönelimine uygun ortamların yaratılmasına neden olur.

Şirketlerde oluşan bazı fırsatlar aşağıdaki durumlar neticesinde meydana çıkmaktadır (Mohamed, Jomitin, OmarandHaron, 2014:425).

- Fiziki denetim eksikliği,
- Görevlerin ayrılığı ilkesi uyumsuzluğu
- Muhasebe kayıtlarının eksik, yanlış ve hatalı tutulması
- Yeterli kontrol çalışmalarının olmaması,
- Üst yöneticilerdeki yetersizlik, bilgisizlik ve vurdumduymazlık
- İşlemlerde yetki eksikliği olması vb.

1.2.3 Üçgenin üçüncü ayağı: haklı çıkarma ya da gerekçelendirme

Bu unsur hile üçgeninin son kademesini oluşturmaktadır. Yapılan işlem ve hilelerin gerekçelendirilmesi ve haklı gösterilmesi eylemlerini anlatmaktadır.

Her hile yapan, yaptıkları bu hile eyleminin haklı olduğunu gösterme çabası ile gerekçelendirmektedirler. Hile yapanların kendilerince muhakkak geçerli nedenleri bulunmaktadır. Bundan dolayıdır ki bu nedenler hile yapanların kendilerini haklı çıkarma savaşı olarak tabir edilebilir. Hile eylemini gerçekleştirenlerin haklı gösterme çabası rasyonelleştirme olarak da isimlendirilebilmektedir. Bir başka ifade ile hile eylemini gerçekleştiren işletme çalışanı işverenin kendisine borçlu olduğu algısındadır ve bu konuda kendini kandırma ve ikna etmektedir (KMPG, 2009:15).

Hile eylemini gerçekleştiren çalışanlar genel olarak “ben hak ettiğim ücreti almıyorum”, “yıllardır yapılması gereken zam yapılmadı”, “bu benim hakkımdı”, “benim iş yerim bunu hak ediyor” ifadeleri ile gerekçelendirme yaparak kendilerince haklı bahane ve unsurlar oluşturmaktadırlar.

Hile eylemine yönelim üçgeni unsurları aralarında yakın ilişki anlam ifade etmektedir. Baskı unsurunun kuvvet derecesi ne kadar fazla ise hile eylemini haklı çıkartma o denli kolay olmaktadır. Denetim yetersizliği ya da hiç olmaması işletme çalışanlarının işletme yöneticileri hakkında hileye karşı umursamaz ve göz ardı ettikleri algısını oluşturmaktadır.

Hile üçgenindeki bu üç unsurdan birinin bile aktif olması hile fiilinin gerçekleşmesine neden olmaktadır.

Hile eyleminin önlenmesi ve durdurulması etkili ve yetkin bir iç kontrol sistemine dayanmaktadır.

İç kontrol için sorumluluk finansal raporlamada etkisini göstermekte ve bu raporlama sürecinde görev alan tüm ana yerlerdeki çalışanlar bu sorumluluk kapsamında olmaktadır.

1.3 Hilenin Oluşum Süreci

Hilenin yapılması aşamalı bir süreç olarak gerçekleşmektedir. Bu durum hilenin anlık olmadığını vurgulamaktadır. Bu aşamalı süreç hilenin bunu yapanlar açısından değerlendirildiğinde devamlılığını göstermektedir. İlerleyen süreç içinde hile tutar ve miktarı artmış olduğu; buna rağmen tespit edilmemesinden güç alınarak gizleme ve kılıfına uydurma çabasında azalma meydana geldiği gözlenmiştir.

Bu açıdan bakıldığında hilelerin önemsiz ve basit sayılmaması gerektiği, en küçük hilelerin bile süreç ve zaman içerisinde büyüyebileceği ve zararlarının artabileceği kanısı oluşmuştur (Singleton ve diğ., 2010: 29-31).

Hile süreci aşağıdaki şekilde açıklanabilir.

- İhtiyaç ve baskı
- Fırsat ve bahane
- Kontrol yetersizliği
- Yetkinlik
- Gerekleştirme
- Suçun işlenmesi

- Gizlenmesi ve saklanması
- Risk etkenleri bulgusu
- Denetim işlemine geçilmesi
- İncelemeye başlanması
- *Ceza uygulaması*
- Yargı süreci
- Kovuşturmalar
- *Ceza işlemleri (Singleton ve diğ., 2010: 29-31).*

Finansal tablolarda yapılan hileler ile bu tabloları kullananlar, işletmeye yatırım yapanlar ve alacaklılar hatalı yönlendirilmek suretiyle finansal raporlama hilesine maruz kalmaktadırlar.

Finansal raporlama hilesine başvuru sonuçları çok etkin ve büyük ölçekte zararlara sebebiyet vermektedir. Yanıltmak suretiyle yanlış yapılan mali tablolar sermaye piyasasında yanlış kararlara sebebiyet verdirerek ekonomik kaynaklarda tahsis bozukluklarına neden olmaktadır. İşletmeler tarafından hazırlanan finansal tablolar bağımsız denetçiler tarafından denetimden geçirilmek suretiyle yatırımcılar, alacaklılar ve bu tabloları kullananların yanıltıcı ve hatalı karar vermelerinin önüne geçilmeye, engellenmeye çalışılmaktadır. Bağımsız denetçiler tarafından bulunan hile veya hatalı işlem içeren finansal tablolar başlangıçta tespit edilirse denetçi tarafından yönetime düzeltme talebi iletilebilir. Yönetimden finansal tabloların tekrar düzenlenmesi istenebilir. Bağımsız denetim ile başlangıçta veya sonrasında ortaya çıkarılmayan yanıltıcı finansal tablolar olumlu görüş ile kamuya yayınlanmak suretiyle ekonomiye ve piyasaya zarar vermektedir.

1.4 Hile Sınıflandırmaları

1.4.1 Çalışan hileleri

İşletme çalışanları görev aldıkları işletmenin devamını ve varlığını sürmesinde önemli etkendirler. İşletme çalışanlarının kamuya kapalı olan, özel ve gizli bilgilere erişim imkanları var olduğundan hile sınıflandırmalarında çalışan

hileleri adı altında sınıflandırma unsuru oluşturmaktadırlar. Bu çalışan hilelerine mesleki hileler adı da verilmektedir. Genellikle etkin ve yetkin makamlarda görev alanlar bu tür çalışan hilelerine başvurmaktadır. Tabii bunda işletme içinde yaratılan imkan ve fırsatlarda çok büyük etki etmektedir.

İşletme çalışanlarının hile yapma ve yönelmeye meyilli olduklarını gösteren bir takım iz ve işaretler bulunmaktadır. Bunlardan bazıları (Dinapoli, 2001:5);

- İşletme çalışanın maddi durumundaki ve yaşam biçimindeki birdenbire olan değişiklikler.(pahalı araba-ev, pahalı kıyafetler)
- İşletme çalışanlarına ait yüksek meblağlı borç ya da yüksek meblağlı kredi sorunları,
- Davranış bozuklukları ve davranışlarda gözlenen değişimler, sinirlilik hali, tütün alkol uyuşturucu kullanımı vb.
- İşletme çalışanlarındaki değişim devir hızının yüksek olması;
- Hastalık, yıllık izin, tatil vb. izinlerin kullanılmaması,
- İşletmedeki çalışanlar arasındaki görev ve yetki ayrımlarının net belirlenmemesi
- İşletme çalışanlarının genel olarak başvurdukları hile yöntemleri;
- Rüşvet alması
- İşletme varlığını kendi zimmetine geçirme
- Hırsızlık yapılması (kayıt öncesi)
- Senet ve çekleri nakit olarak değiştirme
- Var olmayan alıcılar
- Stoklarda hırsızlık ve zimmete geçirme
- Var olmayan giderler
- İşlem öncesi veya işlem sonrası hırsızlık

Çalışan hilelerini engellemek veya minimuma indirmek etkin bir iç kontrol sayesinde olmaktadır. Çalışan hilelerinin önemli zararlara ve büyük boyutlara

ulaşmaması için şletmelerde iç kontrol yöntem ve sistemlerinin etkin bir şekilde kurulması ve sürdürülmesi gerekmektedir.

Çalışan hilelerinin olması maddi kayıplar yanında toplumsal kayıp ve itibar zedelenmelerine de sebebiyet vermektedir. İşletmeye olan güvenin kaybolmasına neden olabilmektedir (Zauwiyah, Norhashism, 2008: 146).

1.4.2 Yönetim Hileleri

İşletme yöneticilerinin yaptıkları hile yöntemleri genel olarak mali tablo hileleri ile aynı tutulmaktadır. Finansal tabloların oluşturulması, raporlanması ve sunumu işletme yönetimine ait olması sebebiyle yönetim hileleri kategorisinde değerlendirilmektedir. Bu durum çoğu zaman üst yönetimin mali tabloların değiştirilmesi ve mali tablolardaki oynamalar şeklinde yapılmaktadır (Dinapoli, 2001:14). Bu tür yapılan yönetim hileleri büyük meblağlı zararlara sebebiyet vermektedir.

Bu yapılan yönetim hileleri bir başka ifade ile sahtecilik olarak tanımlanabilir. Bu yöntem ile amaçlanan işletmeyi gerçek olduğu durumdan daha iyi göstermek ya da işletme durumunu gerçek olan durumdan daha kötü göstermek olarak yapılmaktadır.

İşletme sahip ve yöneticileri tarafından diğer tarafları aldatmak amaçlı yapılan bir takım çalışmalar; aldatılan taraf ve yapılan hile türleri belirtilerek tabloda detaylı şekilde açıklanmaktadır (SingletonandSingleton, 2010: 59-60).

Çizelge 1.1: İşletme Sahipleri ve Yöneticileri Tarafından Yapılan Hileler

Kurban	Hile Türü Aldatıcı Reklam Yanlış Ağırlık ve Ölçüler Aldatıcı Beyan
Müşteriler	Aldatıcı Markalama ve Etiketleme Fiyatların Düzenlemesi Kalitenin Değiştirilmesi Düşük Maliyetli Taklitler Ayıplı Ürünler
Hissedarlar ve Alacaklılar	Aldatıcı Finansal Tablolar Aldatıcı Finansal Tahminler Aldatıcı Beyanlar Yıkıcı Fiyatlandırma Ederinin Altında Satış Fiyatı Belirleme
Rakipler	Bilgi Korsanlığı Patent/Telif Hakları ihmal ve İhlali Ticari yalan ve İftira Onur Kırıcı Yayında Bulunma Karşılığı Olmayan Kıymetli Evrak Kullanma
Bankacılar	Sahte Kredi Başvuruları Var Olmayan Finansal Tablolar Masrafların ve Gider Hesabının Şişirilmesi Performans Hilekârlığı Gelirleri Olduğundan Fazla Gösterme Varlıkları ve Kârı Fazla Gösterme
Şirket/ İşveren	Gider ve Borçları Olduğundan Fazla Gösterme Varlıkların Çalınması Zimmete Geçirme Ticari Rüşvet Üçüncü Kişilerle Uygun Olmayan İlişkiler
Sigorta Şirketleri	Hileli Zarar Tazminatı Kar Amaçlı Kundakçılık Sahte Sigorta Başvuruları
Kamu Kurumları	Sahte rapor ve iadeler

(SingletonandSingleton, 2010: 59-60).

1.4.3 Yatırım Hileleri

Yatırım hileleri, yatırımların hiç var olmaması ya da değersiz olması şeklinde ortaya çıkarak; yatırımcıların şüphe duymadığı olaylar karşısında yatırım yaptıkları yönetim hileleri bağıntılı hile çeşididir.

1.4.4 Satıcı hileleri

Mal veya hizmet satın alınan işletmelerin yaptıkları hileler olarak ifade edilebilir. Bu tür hile yöntemleri ya işletme içerisinde çalışan biri ile ortak ya da tek başına gerçekleştirilmek suretiyle iki farklı şekilde meydana çıkmaktadır.

Bu tür hile yöntemleri, şişirilmiş fiyatlar, yüksek fiyat söylenmesi, teslim edilen ürünlerde kalite düşüklüğü, ödeme alınmasına rağmen ürünlerin sevk

edilmemesi, alınan sipariş miktarı kadar değil de daha az oranda sevkiyat yapılması şekillerinde alıcı işletmelerin aldatılması ve kandırılması olarak yapılmaktadır. Bu yöntem satın alınan ürünlerin depoya girişi sırasında eksik veya yetersiz kontrol olması sebebiyle daha çok tehlike arz edebilmektedir.

İşletmelerde satıcı, tedarikçi ve yüklenici durumunda olanlar tarafından yapılan hileler kısaca aşağıdaki tabloda yer alan şekillerde gerçekleştirilmelidir.

Çizelge 1.2: İşletme Satıcıları, Tedarikçileri ve Yüklenicileri Tarafından Yapılan Hileler

Kurban	Hile Türü
	Eksik Sevkiyat
Müşteriler	Abartılmış Faturalama
	Çiftli Faturalama
	Düşük Kalite Ürünlerin Verilmesi

1.4.5 Müşteri hileleri

İşletmelerde müşteriler tarafından yapılan satın alınan mal veya hizmetlerin denetim, kontrol veya eksiklikler suretiyle yanıltılmak şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu tür hile yöntemleri de satıcı hileleri gibi ya tek başına veya başka bir çalışanla ortak biçimde gerçekleştirilmektedir.

Çizelge 1.3: Müşteriler Tarafından Yapılan Hileler

Kurban	Hile Türü
	Satın Alınan Malın Etiketini Değiştirme
	Hırsızlık
Satıcılar	Sahte Çek, Senet Kullanma
	Aldatıcı Ürün İadeleri
	Sahte Kredi Kartı Kullanma
	Sahte Kredi Başvurusunda Bulunma

1.5 Hilenin genel belirtileri

Yapılan incelemeler sonucunda şirketlerdeki çalışanların hemen hemen hepsinin hile eylemine meyilli oldukları; çalışanlardan yüzde 10'u her surette, yüzde 75'i fırsatlardan istifade etmek şeklinde, yüzde 15'i hiçbir koşul ve fırsatta yapmayacakları istatistiklenmiştir (Bozkurt, 2009:65).

Hile unsurunun genel işaretleri vardır. Bunlar (Bozkurt, 2009:66);

- Mali krizin işletmelerde büyük tutarlı olarak görülmesi,
- • Tasfiye veya iflas aşamaları,
- • İşletmenin karındaki yüksek düşüş. (1 yıllık karın kaybı)
- • Borsadaki yüksek dalgalanmalar,
- • Kıdemli yöneticilerin tutuklanması,
- • Ortaklık sistemindeki değişiklik,
- • İşletme çalışanlarının izinlerinin iptali,
- • İşletme itibarının kaybı
- • Piyasa ve müşterilerin kaybı
- • Markadaki itibar kaybı

1.5.1 Muhasebe hilesine başvurma nedenleri

Muhasebe hilesine başvurma nedenleri detaylı olarak incelendiğinde çeşitli istek, talep ve dürtüler doğrultusunda ortaya çıkmaktadır. İşletmelerin hile yoluna başvurma nedenlerinin başında daha az vergi ödemek gelmektedir. Tam tersi şekilde düşünüldüğünde ise işletmenin finansal durumunu gerçekdışı bir şekilde göstermek suretiyle güçlü bir finans ve faaliyet mevcudiyetini göstermek.

Yine araştırmalar sonucunda işletme ortaklarına dağıtılacak karı azaltmak, işletme varlıklarının gizlenmesi, teşviklerden yersiz yararlanma sağlanması, ortaklar arasında kandırılmak suretiyle birbirlerinin yanıltılması ve usulsüzlüklerin gizlenmesi şeklinde tespit edilmiştir.

1.6 Hile Usulleri

Hile usulleri çok amaçlarına ve yapanların beklentilerine göre çok çeşitli olabilmektedir. İşletme yöneticileri bakımından farklı, çalışanları bakımından farklı, ortakları bakımından farklı amaçlarla düzenlenebilmektedirler.

Bazı hile usullerini sıralayacak olursak;

- Daha fazla kar amacı gütmek suretiyle İthalat veya ihracatta yapılan

düzenlemeler,

- Transfer fiyatlaması düzenlemeleri ile,
- Aktifleştirilmek suretiyle amortisman ayırarak gider yazılması gereken varlıkların tek seferde giderleştirilmesi,
- Satışlara ilişkin belge düzenlememek ya da eksik düzenlemek (fatura,fiş)
- Envanter kayıtlarında düzenlemeler yapmak,
- Düşük fiyat politikası ve donanımların gizlenmesi,
- Cari döneme ait gelir kayıtlarının, sonraki yıla kaydırılmak suretiyle düzenlemeler,
- Yersiz muaflık ve istisnalardan yararlanılması,
- Taksitli satışlarda vade farkının gelir olarak kaydedilmemesi,
- Varlıksız ya da hayali kişilerin kullanılarak ticari faaliyet yürütülmesi,
- Bir takım finansal enstrümanlar kullanılmak suretiyle zararın ötelenmek şeklinde endekslenmesi,
- Karın finansal araçlar ile sonraki yıla ötelenmesi,
- Üretilen mal miktarının gizlenmesi ve faturasız satılması,
- Korsan mal imali,
- Dövizli alacaklarda kur farkı gelirlerinin izlenmesi (ACFE, 2016),

Yukarıda sıralanmış hile usullerini çoğaltmak mümkündür.

1.7 Hilenin Belirtileri

Hilenin belirtilerini tanıyarak bu belirtilere karşı dikkatli olmak, hilenin erken tespit edilmesi açısından önemiyet taşımaktadır. Mükerrer ödemeler, destekleyici belgelerin bulunmadığı muhasebe kayıtları, vadesi geçmiş alacakların takip edilmemesi, bazı çalışanların izin kullanmaması, maaş bordrolarında imza bulunmayan personel, mal teslimlerinde eksiklikler, açıklanamayan giderler, müşterilerden gelen şikâyetler veya kurum içi ihbarlar hilenin varlığını işaret eden bir kısım belirtilerden bazılarıdır.

Hilenin devam ettiği süre ile meydana gelen maddi zarar arasında doğru yönlü bir ilişki bulunmakta, hile ortaya çıkarılmadan ne kadar uzun süre devam ederse, hilenin maliyeti o kadar fazla olmaktadır (ACFE,2016). Hilenin erken ortaya çıkarılabilmesi de bu nedenle önem kazanmaktadır. Geleneksel yöntemlerden farklı olarak işletmeler proaktif yöntemleri kullanarak hileye karşı tedbir alabilmektedir.

1.7.1 Hilekâr analizi

Hileyi engelleyebilme veya tespiti doğru bir şekilde yerine getirebilmek için işletmenin şüphecililiği elden bırakmadan, hilekâr bir bakış açısını anlaması, daha ileri giderek bir hilekâr gibi hareket edebilmesi gerekir. İşletme kaynaklarına basit erişimi olan, birden çok görevde sorumlu olan (tahsilat yapmak, fatura kesmek, muhasebe kayıtlarını yapmak gibi), çalışanlara veya iç kontrolün üzerinde yetki sahibi olan kişilere duyulan güven ve inanç, bu kişiler üzerindeki denetimleri kısıtlayacak seviyeye gelmemelidir. İşletmede itibar duyulan kişilerin, açıklayamadıkları bir finansal sorun ile karşı karşıya geldiklerinde ve bu sorunu ellerinde tuttıkları yetkiler ile çözümlediklerinde kaçınılmaz olarak hile yapabildikleri unutulmamalıdır.

Hilekârlar arasında yapılan araştırmalarda genellikle aynı koşulların hileye neden olduğu görülmektedir, işinden memnun olmayan, madde veya kumar bağımlılığı olan, finansal borçları artan, “diğer çalışanların da hile yaptığını” gören ve yakalanmayacağını düşünen kişiler, hile yapmaya yatkın olmaktadır (Alleyne&Howard, 2005).

Kayıtlara alınan hile vakaları incelendiği zaman, hile işlemlerine karışanların bir takım karakteristik özelliklerinde yığılma olduğu sonucuna ulaşılmıştır (ACFE, 2016).

ACFE 2016 yılı Hile Raporu, hile yapanların;

- %40’ını çalışanlar, %37’sini müdür/yöneticiler, %19’unu ise işletme sahiplerinin ve üst yönetimin oluşturduğunu,
- %55’inin 31-45 yaş aralığında ve %69’unun erkek olduğunu,
- %42’sinin 1-5 yıl arasında, %27’sinin ise 5-10 yıl arasında işletmede çalıştığını,

- Çalışanların hile yapma olasılığı daha yüksek olsa da, işletme sahiplerinin tarafından yapılan hilelerin ile daha fazla zarara neden olduğunu ve hilenin tespit edilmesinin daha uzun sürdüğünü,
- Eğitim düzeyi yükseldikçe hilelerin daha karışık, ortaya çıkarılmasının daha zor ve işletmeye maliyetinin daha yüksek hale geldiğini sonucuna ulaşılmıştır (ACFE, 2016).

Hileye maruz kalan işletmelerde yapılan anketlerde, hilekârın %56 oranında işletme içinden, %40 işletme dışından olduğu belirtilmiştir. Hilekârın işletme içerisinden olmasının hilenin önüne geçilmesi için bir avantajı, iç kontrollerin süreç ve politikaların iyileştirilmesiyle, işletme içinde mevcut olan hile riskinin minimize edebilecek olmasıdır. İşletme dışından birinin yaratacağı riski indirmek bundan çok daha zor olacaktır. Bu nedenle işletmelerin bu avantajı kullanarak, hilenin engellenmesine ve denetiminde proaktif yöntemleri kullanıyor olması önem kazanmıştır.

Ayrıca “kırmızı bayraklar” olarak tanımlanan bazı davranışların da hile yapanlar tarafından düzenlendiği görülmüştür. Kişinin imkânlarını aşan bir hayat standardı sürdürmesi, finansal sıkıntıda olması, müşteri ve tedarikçilerle olağandışı bir ilişkide olması, görev ve sorumluluklarını paylaşma eğiliminde olmaması, en çok görülen hile belirtilerindedir. Bu belirtiler, işletme tarafından kontrol edilebilen hile unsurlarının ortadan kaldırılması ve değişen hilekâr profiline göre kontrol ortamının güncel tutulması için birer işaret olarak algılanmalıdır (ACFE, 2016).

1.7.2 Kırmızı bayraklar

Bir şirketin operasyonlarında veya şirket yapısı içerisinde, hilenin erken tespit edilmesini sağlayan uyarılar yer alabilmekte, hatta gerek tahrif edilmiş veya doğruluğu sorgulanabilir belge ve dokümanların gerekse de çalışanlar arasındaki alışılmışın dışındaki ilişkilerin varlığı gibi hilenin gerçekleştiğine ilişkin birtakım işaretler görülebilmektedir. Şirketlerin bu tür işaretleri tanımaları muhtemel bir hile vakasını tespit edebilmeleri açısından önem taşıdığından, en ufak bir işaret bile göz ardı edilmemelidir.

İşletme bünyesinde gerçekleşen her hilenin arkasında bıraktığı iz fark edilmeli ve bu izler – kırmızı bayraklar olarak açıklanmış olan işaretler – incelenerek bir

suiistimale işaret edip etmediği araştırılmalıdır. Kırmızı bayraklar doğru analiz edildiği sürece etkin bir proaktif hile tespit yöntemi olarak kullanılabilir. Hile belirtileri muhasebe sistemindeki işaretler (cari hesaplardaki mutabakatsızlıklar, denkleşmeyen hesaplar vb.), iç kontrol sistemindeki zayıflıklar (görevlerin ayrılığı ilkesinin mevcut olmaması vb.), analitik belirtiler, çalışanların müsrif ve olağandışı hayat standartlarının olması gibi gruplarda incelenebilir.

Kırmızı bayraklar; muhasebe sistemi içerisinde çok farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. En sık karşılaşılan kırmızı bayrak türlerinin başında finansal evrakların kaybolması veya bu evraklara ilişkin kayıtların kaybolmasıdır. Açıklanması yapılamayan borçlar, kayıtları oluşturan hesap gruplarındaki olağan olmayan işlemler ve tutarsızlıklar, uygun şekilde ve zamanında kayda alınmamış işlemler, satışların düşük tutulması, kayıt dışı hasılat, yüksek meblağlı satın almalar, envanter sonucunda ortaya çıkan farklılıklar odaklanmamız ve incelememiz gereken şüpheli durumları oluşturmaktadır.

Bu şüpheli durumu oluşturabilecek kırmızı bayrakları çoğaltırsak; Yetkisiz yapılan işlemler, herhangi bir dayanağı bulunmayan kayıtlar, son dakikada sonuçları etkileyecek ölçüdeki düzeltmeler, önemlilik arz eden meblağlarda fiziki varlık ve stoklar, vadesi geçen alacak artışları, muhasebe dönemlerine uygun olmayan işlem ve sınıflamalar, banka aracılığı ile yapılması gereken ödemelerin nakit şekilde yapılması ve beyanlardaki düzeltme oranının sıklığı şeklinde sıralanabilir.

Kırmızı bayrakların tespiti amacıyla bir takım çapraz incelemeler yapılmaktadır. Bu çapraz incelemeler ilişkili hesaplardaki uyumsuzluğu ve anomaliyi tespit amacıyla yarar sağlamaktadır.

Çapraz incelemede;

(120-600) Gelirler artarken alacakların azalması;

(100-120-600) Gelirler artarken nakit akışının azalması;

(153-320) Borçlar artarken stoklarda azalma görülmesi;

(153-600) Stoklar artarken satışlar hesabında azalma.

1.7.2.1 Yapısal kırmızı bayraklar

İşletmelerde görevlerin ayrılığı ilkesinin bilincinin yerleşmemiş olması hile yapılmasına uygun zeminler yaratabilmekte veya şirketin faaliyet ve süreçlerine benzer olan çalışanlar mevcut zaaflarını istismar edebilir. Coenen (2008)'e göre, şirket kültürünün çalışanlar, müşteri ve tedarikçiler ile ortaklara yönelik etik davranışlar ortaya koyması ve bu davranışların üzerinde durması, hile kaynaklı problemlerin daha az yaşanmasını sağlayabilmektedir. Üst yönetimden sorumlu olanların, çalışanlara örnek teşkil edecek davranışlar sergilemesi de etik kültürünün yerleşmesine yardımcı olacaktır.

ACFE Hile Raporu'nda (2016) da belirtildiği üzere, şirketin iş ilişkisi içinde bulunduğu firmalar ile şirket personelinin birlikte çalıştığı süre uzadıkça, muhtemel bir hilenin neden olacağı maddi zarar da artacaktır (ACFE,2016). Çalışanlar arasında rotasyon olması, bu tür kişisel ilişkilerin hile ile sonuçlanması ihtimalini azaltabilmektedir.

Şirketlerin çalışanlarına uyguladığı eğitim programlarının hile ve etik politikaları da içermesi de yine çalışanların bu politikalara bağlı kalmasını sağlayabilecektir. Elbette etik politikaların sadece varlığı değil, aynı zamanda istikrarlı bir şekilde uygulanıyor olması ve her türlü ihlalin uygun bir ceza ile cezalandırılıyor olması gereklidir (Coenen, 2008). Aynı zamanda şirketlerin hırsızlık ve varlıkların kötüye kullanımı hilelerine yönelik fiziksel güvenlik önlemlerini, bilgi hırsızlığı ve hilenin elektronik delillerinin gizlenmesini önlemek amacıyla da elektronik güvenlik önlemlerini almaları önem taşımaktadır.

1.7.2.2 Çalışanlara ilişkin kırmızı bayraklar

Çalışanlara ilişkin kırmızı bayrakların tespit edilebilmesi ve bu işaretlere karşı önlem alınması, hile karşıtı politikalar içerisinde proaktif olarak uygulanan yöntemlerden biridir (Özkul, Özdemir, 2013). Bu hususta işletmelerin insan kaynakları departmanının yürüteceği özgeçmiş araştırmaları, işe alımlardan önce yapılacak karakter analizleri, etik kültürünün yerleştirilmesi ve personel eğitimlerinin verilmesi gibi uygulamalar çalışan hilelerinin önüne geçilmesinde etkili olacaktır. Yeterli sayıda ve doğru iş tecrübesiyle personel çalıştırılması, çalışanların beklentileri karşılayamama veya görevlerini yerine

getirememelerini saklamak adına hileye başvurularının önüne geçebilecektir. Aynı zamanda, yeterli eğitim ve deneyime sahip olmayan bir çalışanın işinin gereğini yerine getiremeyecek olması durumunda da bu yetersizliği hile ile örtbas etmeye çalışabileceği unutulmamalıdır.

Ayrıca, etik ve dürüst olmayan davranışlar gösteren personelin bu davranışlarının personel dosyasında kayıt altına alınması ile ilerleyen zamanlarda bu personelin hile yapmasına daha müsait – örneğin direkt nakit para ile çalışılan – pozisyonlara terfi etmenin önüne geçilebilir.

Personel maaşlarının yeterli ve piyasa düzeyinin altında olmaması, çalışanların hile ve hırsızlığa başvurularının önüne geçebilir. Çalışanlar kendilerine adil davranılmadığını düşündükleri zaman kendilerini hile yapmak için haklı görebilmektedir (Özkul, Özdemir, 2013).

1.7.2.3 Operasyonel Kırmızı Bayraklar

Şirketin faaliyetlerini devamlı olarak zaman kısıtlaması altında ve acele ederek sürdürüyor olması, uyulması gereken süreçlerin göz ardı edilebileceği anlamına gelebilmektedir. Bu durumda çalışanların olağandışı bir durumu tespit etmesi zorlaşmaktadır. Şirket içinde personelin yetkilerindeki belirsizlikler, personelin şüpheli, etik olmayan bir davranış gördüğü zaman bu durumu kime bildireceği hususunda çelişkiye düşmesine neden olabilmektedir. Şirket içindeki hiyerarşinin net olması ve bütün çalışanların bu hiyerarşiyi anlamış olması, etik olmayan davranışların kime iletileceğini netleştirecektir.

Şirketlerde iç kontrollerin eksikliği en önemli kırmızı bayraklardan birisidir. Olmayan iç kontrol sistemi çalışanların şirkete zarar verebilecek davranışlar sergilemek konusunda kendilerini daha rahat hissetmelerine sebep olacaktır. Örneğin az çalışana sahip şirketlerin çalışan sayılarının yetersiz olmasını ileri sürerek görevlerin ayrılığı ilkesine bağlı kalmaması, tek bir kişiye fazla yetki verilmesine neden olacaktır. Şirketin yüksek hile riski taşıdığı alanlarda mutlaka iç kontrol sisteminin iyileştirilmesi gerekir.

1.7.2.4 Muhasebe sistemlerindeki kırmızı bayraklar

İşletmelerdeki iç kontrol yönetim ve sistemindeki eksiklikler gerek muhasebe sistemi gerekse de şirket yapısı için kırmızı bayrak olarak nitelendirilebilir. Çalışanların hiçbirinin hileye başvurmamış olması durumunda bile muhasebe

kayıtlarının tamamının hatasız girilmiş olması ihtimali oldukça düşüktür. Fakat takip ve kontrol edilebilir bir belgeleme sisteminin olması, hataların kolaylıkla tespit edilmesine yardımcı olacaktır. Muhasebe kayıtlarının kontrolünün yapılmıyor olması, çalışanların yaptıkları hilelerin tespit edilemeyeceğini varsaymalarına sebep olacaktır. Kayıtların eksik bilgilerle yapılması, hileye ilişkin kanıtların saklanması da kolaylaştıracaktır (Coenen, 2008). Belgelerde tahrifat yapılması, kaybolan evraklar, belgelerdeki tarih tutarsızlıkları, kopya evraklar, şüphe arz eden imzalar, tutarsız dokümanlar örnek gösterilebilir (Demir, 2014).

Hesap ve kayıtlarda tespit edilen bir yanlışlığın altında mantıklı bir açıklama bulunamadığında hilenin varlığından şüphelenilebilir. Dönem sonu bakiyelerinin analitik olarak incelenmesi, dönemler arasında yüzdesel ve tutarsal karşılaştırma yapılması neticesinde finansal tablolarda sebebi tespit edilemeyen değişimler tespit edilebilir. Muhasebe kayıtlarının olağandışı tarihlerde (mesai saatleri dışında veya hafta sonu) yapılması, şirketin normal faaliyetlerine nispeten çok sık veya çok seyrek yapılan işlemler, olağandışı tutarlar, ilişkili taraflara veya sürekli çalışılmayan firmalara yapılan yüksek tutarlı ödemeler gibi sorgulanabilir eylemler, muhasebe sistemlerindeki muhtemel kırmızı bayraklara örnek olarak gösterilebilir

1.7.2.5 Finansal performansa ilişkin kırmızı bayraklar

Şirketlerin sık yaptıkları hatalardan birisi, gerçekleştirilmesi oldukça zor olan performans hedefleri koymalarıdır. Performans hedeflerinin yüksek olması, şirketlerin büyüme planlarının bir parçası olarak görülse de hedeflerin altında kalan çalışanlar hileye yönelebilmektedir (Coenen, 2008).

Sektöre göre önder konumda olan şirketler incelenirken, şirkette entelektüel sermaye, operasyonel verimlilik gibi artı değer yaratan niteliklerin bulunmadığı görülüyor ve buna rağmen büyük bir başarı elde edilebiliyorsa durumun dikkatlice incelenmesi gerekmektedir. Giderlerin eksik gösterilmesi veya gelirlerin şişirilmesi gibi finansal tablo hilelerinin yapılmış olması ihtimali göz önünde bulundurulmalıdır. . Çalışma sermayesi yetersiz veya yüksek borç yükü altında olan şirketler de daha yüksek hile riski taşımaktadır. Şirketin oran analizlerinin yıllar ve üçer aylık dönemlerle karşılaştırılması, kâr marjının azalıyor veya operasyonel giderlerin artıyor olması gibi durumların önceden

görülmesi ile bu alanlardaki hilenin erkenden tespit edilebilmesine yardımcı olacaktır. Oranların diğer şirketler ve sektör ortalamaları ile karşılaştırılması ile sektörden daha düşük olan devir hızları veya yüksek büyüme oranları gibi olağandışı sonuçların çıktığı alanlar tespit edilebilecektir.

Faaliyette bulunan sektörün değişken yapısı, müşteriye bağımlılığın yüksek olması, azalma trendi gösteren kâr marjı veya hukuksal problemler de finansal performansa ilişkin kırmızı bayraklar arasında sayılabilir.

1.8 Ulusal Ve Uluslararası Alanda Hile İle İlgili Gelişmeler

1.8.1 Uluslararası alanda hile ile ilgili gelişmeler

Uluslararası alanda hemen her ülkenin muhasebe ve denetim konusunda standartların oluşturulması ve uygulamalarla ilgili kamu veya özel sektör kuruluşları olmakla birlikte, bu alanda en yetkin ve etkin çalışmaların ABD (Amerika Birleşik Devletleri)' nde gerçekleştirildiği bilinmektedir.

Amerikan Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü (AICPA- American Institute of Certified Public Accountants) ise kamudan bağımsız olarak bu alanda çalışmalarını Uluslararası alanda hemen her ülkenin muhasebe ve denetim konusunda yürütmektedir. AICPA' nın hedefi üyelerine kaynak, veri sağlamak ve onlar için öncülük görevi yapmak olup, bir yandan üyelerinin mesleki tutumlarının, başarımlarının ve uzmanlıklarının devamlı olarak geliştirilmesini desteklemeye gayret ederken, öte yandan da denetim standartlarına uyulup uyulmadığını gözlemlemektedir. 64 SEC (Securities and Exchange Commission) tarafından kabul görececek bir düzenleyici sistem oluşturulmaması halinde muhasebe standartları hazırlanması ve düzenlenmesi rolünün bir devlet kurumu olan SEC tarafından üstlenileceğinin anlaşılması üzerine 1939 yılından itibaren AICPA' nın çalışmaları ve etkinliği giderek artmıştır.

Uluslararası Denetim Standartları (ISA–International Standards on Auditing) ise Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu' nun (IFA- International Federation of Accountants)

Uluslararası Denetim Uygulamaları Komitesi (IAPC - International Auditing Practices Committee) tarafından yayınlanmaktadır. Yayınlanan toplam 30 adet ISA bulunmaktadır.

Bu bölümde adı geçen kuruluş ve mesleki örgütlerin tarihsel gelişimi ve işleyişleri oldukça kapsamlı incelenebilecek bir konudur. İnceleme konumuzun dışına çıkmamak için daha fazla detaya girilmemiştir. Konu ile yakından ilgisi nedeniyle yayınlanmış olan SAS' lardan hile ile ilgili olanlar sonraki bölümlerde daha detaylı incelenecektir.

SAS' lar yetkilerini AICPA' nın Mesleki Davranış Kuralları (Code of Professional Conduct)' nda tanımlanan 202 nolu ilkedden (rule 202) almaktadır. GAAS ve SAS' lar denetçilerin performansları için gerekli olan minimum standartları içermektedir. Standartlarla ilgili yayınlar, AICPA' nın Professional Standards başlıklı yayınlarında denetim ile ilgili bölüm olan AU kod ve alt bölümlerinde toplanmıştır.

SAS numaralandırılması, Muhasebe Standartları Kurulu (ASB) tarafından belirlenen bir düzende oluşturulur.

Denetim Standartları Kurulu (ASB) tarafından 1972 yılından günümüze toplam 114 adet Denetim Standartları Açıklamaları (SAS) yayınlanmıştır (SAS, Stataments on AudutingStandarts).

Yayınlandığı SAS

Yıl	No	Açıklama
1977	SAS no: 16	Bağımsız Denetçinin Hile ve Hata Belirleme ve Tespit Sorumluluğu
1988	SASno: 53	Denetçinin Tespit edilen hata, hile ve düzensizlikleri raporlama Sorumluluğu
1997	SAS no: 82	Mali Tablo Denetiminde Düzenleme ve Hataların Göz Önünde Bulundurularak tespit edilmesi

SAS no:82, denetçinin hata ve hileleri tespit sorumluluğunu çoğaltmakla birlikte, hile sebebiyle mali tabloların sofistike beyan (materialmisstatement) taşınması riskinin hususi olarak tespitini zorunlu tutarak bu sorumluluğu izah etmektedir (SAS, Stataments on Auduting Standarts).

SAS no:53 denetçinin mühim düzensizlik ve hataların olma olasılığını, denetimin planlanması aşamasında önceliğe alınması ve denetim planını mali tabloları değiştirmeye yol açan hata ve düzensizliklerin meydana çıkarılmasında

açıklanabilir güvenilirliği sağlayacak şekilde dizayn etmesi gerektiğini vurgular. SAS no:82 ise denetçinin mali tabloların önemli düzensizlik hile ve hatalardan gerçekleşen yanlış veya yanıltıcı beyan ve sunumdan arınmış olduğunu doğru güvenilirlikte tespit edilmesi sonucunda denetimi yürütme ve tasarlama sorumluluğu olduğunu vurgular. Denetçi hilenin olma riskini tayin etmeli ve denetimin her aşamasında ortaya çıkabileceğini göz önünde bulundurarak denetim prosedürlerini uygulamalıdır. Bu husus 25.paragrafta “hileye bağlı maddi yanlış beyan riskinin belirlenmesi, tüm denetim boyunca devam eden kümülatif bir süreçtir” şeklinde belirtilmiş, bu cümle denetim test sonuçlarının değerlendirilmesi bölümünde 33.paragrafta da aynen tekrar edilmiştir.

1.8.2 Getirdiği yeniliklerle SAS 82

Bağımsız denetçilere hata ve düzensizlikleri bulma görevlerinin yanı sıra yapılan hileleri de bulma görevi getirilmiştir. Denetimde hile konusuna ilk kez yoğunlaşan, finansal tablo denetiminde denetim faaliyetini yürütenlere hileyi dikkate alma sorumluluğunda öncülük sağlayarak işin yürütülmesinde, profesyonel şüphecilik yürütme gerekliliğine ve “mantıklı güvenilirlik” içeren gerekli yetkin performans çalışmaları üzerine yol gösterir.

SAS no:82’ nin giriş bölümü72 1.paragrafında, hileye yönelik denetimlerde denetçinin sorumluluğunu yerine getirmesine rehberlik eden bir düzenleme olduğu belirtilmiş ve düzenlemenin içeriği aşağıdaki şekilde sıralanmıştır (SAS, Stataments on Auduting Standarts).

- Hilenin tanımlanması ve hile hususları
- Değerlendirme aşamasında dikkate alınması gerekli hile riskleri sınıflandırmaları
- Değerleme sonuçlarına denetçinin yanıtının nasıl olacağı,
- Denetleme test sonuçlarının hileye bağlı maddi yanıltıcı beyan riskiyle değerlendirilmesi,
- Belgelendirme gereksinimleri,
- Denetçinin hile konusunda, yönetim, denetim kurulu ve diğerleri ile iletişimi.

SAS no:82 paragraf 3’ de iki tür hile tanımlanmıştır (SAS, Stataments on Auduting Standarts).

- 1- Hileli finansal raporlama
- 2- Varlıkların suiistimali

Hileli finansal raporlama Şu eylemleri içerir.

- Muhasebe kayıtlarının ve bu kayıtları destekleyen belgelerin değiştirilmesi, tahrif edilmesi veya manipölasyon,
- Olaylar, işlemler veya diğer önemli bilgilerden saptırmalar
- Miktarlar, sınıflandırma, sunuŐ biçimi veya açıklamalarla ilgili muhasebe ilkelerinin kasıtlı olarak yanlış uygulanması

Varlıkların suiistimali, (paragraf 5) işletme varlıklarında yapılan hırsızlıklardır. Zimmete geçirme, varlıkların alınması, alınmayan bir mal veya hizmet için ödeme yapılmasına neden olunması gibi yollarla yapılabilir. Varlıkların suiistimali yanlış ve yanıltıcı kayıt ve belgeler yoluyla yapılabilir ve yönetimin içinden, çalışanlardan ve üçüncü ŐahıŐlardan bir veya daha fazla kişiyi içine alabilir.

Hileli mali raporlama sonucu yanıltıcı beyanlarla bağlantılı risk etkenleri;

- Yönetimin nitelikleri ve kontrol alanındaki etki ve yetkileri
- Endüstriyel Őartlar
- Finansal istikrar ve faaliyet hususları

Varlıkların kötüye kullanımından doğan yanıltıcı beyanlarla bağlantılı risk faktörleri paragraf 18 ve 19' da sıralanmıştır.

a) Suiistimale eğilimli edinimler

- Yüksek meblağlı nakit varlığı,
- Yüksek değerli, küçük çaplı ve talepli stoklar,
- Tahviller, hamiline yazılmıŐ senetler, kıymetli taŐlar veya bilgisayar çipleri gibi kolayca deęiŐtirilebilir edinimler,
- Pazarlanabilir küçük çaplı edinimler,

b) Kontrole bağlı risk etkenleri

- Yönetimin gözetim eksikliği
- Suiistimale eğilimli edinimlere ulaŐabilecek personelin iş başvurularını takip

yöntemlerindeki eksiklikler

- Suiistimale eğilimli edinimler ile ilgili gereksiz kayıtlandırma
- Uygun fonksiyon dağılımı veya bağımsız yönetim ve kontrollerdeki aksaklıklar
- İşlemler için yetkinlik ve yönetimlerdeki eksiklikler
- Nakit, menkul kıymet, stok veya duran varlıkların fiziki anlamdaki korunması ve tutundurulmasındaki eksiklikler,
- İşlemlerin vaktinde gerçekleştirilmemesi ve belgelendirilmesindeki eksiklikler,
- Kilit kontrol etkilerini yerine getiren çalışanların zorunlu izin konusundaki uygulama ve düzenlemelerindeki eksiklikler (SAS, Stataments on Auduting Standarts),

SAS no:82' deki hile risk faktörleri sadece örneklerdir. İki hile cinsinin birçok varyasyonunu ve farklı varlıkların hüküm sürdüğü endüstriyel koşulların tamamını içine alacak bir liste hazırlamak imkânsız olmasa bile kesinlikle pratik ve kullanışlı olmayacaktır.

Denetçi, çalışanların finansal baskı belirtilerini veya varlık ve çalışanlar arasındaki ters ilişki hakkındaki bilgiyi ortaya çıkarmak üzere denetimi planlamak ile yükümlü değildir. Bununla birlikte denetçi bu tür bir bilgiden haberdar olabilir. Bu bilgiler şunları içerebilir (SAS, Stataments on Auduting Standarts).

- gelecekte olacağı varsayılan işten çıkarmalar
- suiistimale eğilimli edinimler bağlantısı olan ve iş tatmininin olmadığı bilinen çalışanlar
- suiistimale eğilimli edinimler bağlantısı olup, davranışları ile hayat tarzlarında sıra dışı değişiklikler olan çalışanlar
- suiistimale eğilimli edinimler bağlantısı olup, kişisel finansal baskı altında olduğu bilinen çalışanlar.

Hilenin önlenmesinde ve ortaya çıkarılmasındaki başarının ilettilmesinde uzman kişinin(denetçinin) aklında tutması gereken 3 nokta vardır

- işbirliği: diğer ilgili gruplarla işbirliği yapmak
- araştırma: hile denetimindeki anlayışımızın geliştirilmesi için hayati önem taşıyan unsur olan araştırma,
- yöntem geliştirme: yapılan faaliyetle ilgili ilerleme çabalarının desteklenmesi için yöntem geliştirme çabalarının devam ettirilmesi

İşte bu üç kategoriye bağlı olarak bazı risk faktörleri ortaya çıkmaktadır. Yönetimin kontrol çevresi üzerindeki yapısı ve etkisi nedeniyle ortaya çıkan risklerin işaretleri şöyledir (SAS, Stataments on Auduting Standarts);

- Yönetimin, şirket değerini yüksek göstermek için aşırı agresif muhasebe politikaları uygulaması veya tam tersi olarak vergisel avantajlar sağlamak için kazançların minimize edilmesi.
- İşletme değerlerinin ve etğın hiçe sayılması.
- İşletmenin, yönetim kurulu ve denetim komitesinden bağımsız olarak tek bir kişi veya küçük bir grup tarafından yapılması
- Yönetimin çalışan personel için ulaşılamayacak finansal hedefler ve beklentiler içine girmesi
- Düzenleyici yetkilere uygunsuz davranışlar sergilemesi
- Yönetimin sürekli olarak yetersiz ve verimsiz muhasebe, bilişim teknolojileri ve iç denetim elemanlarını çalıştırması
- İşletmedeki kıdemli yönetim elemanlarının, avukatların ve yönetim kurulu üyelerinin sürekli değışmesi
- Yönetim ve denetçi arasındaki yakın ilişkiler
- Denetçilerle, muhasebe, denetim ve raporlama konusunda sık sık tartışma
- Denetçiye sürekli denetimini sonlandırılması ve raporun yazılması için yapılan zaman baskıları
- Denetçilerin bilgi kaynağı olan kişi, belge vb. ne erişimde yapılan formal veya informal kısıtlamalar.

- Denetçinin çalışmalarını kısıtlayıcı baskılar
- Daha önceden bilinen kanunların ihlalleri vb (SAS, Stataments on Auduting Standarts).

SAS no:82 denetçinin, hile olasılığını en aza indirmek için gerçekleştirilen büyük kapsamlı çabaların bir parçası olduğunu kabul eder. Hilelerin meydana çıkarılması ve önlem alınmasında yönetim sorumludur. Yönetim pozitif bir etkinlik çerçevesinde uygun kontrol çevresi oluşturarak etkinlik düzeyi ile hilelerin önlenmesinde önemli bir rol oynar. Temel olarak denetçi ve yönetim hile kontrolünün birkaç alanı veya yönteminden sorumludur.

1.8.3 Sas no:99 ve getirdiği yenilikler

Mali tablolardaki hilelerin tespit aşamasında denetlemeyi yapanlar her ne kadar hileyi bulmaya odaklanmış olsalar bile, hileleri önlemek, meydana çıkartmak ve hileden caydırma yöntemleri için hazırlanan kontrol, program ve sürdürme işlemleri işletme yöneticilerine ait olmaktadır.

SAS no:99” un giriş bölümü 1.paragrafında, tıpkı SAS no:82’ de olduğu gibi denetçinin mali tabloların önemli hile ve düzensizliklerden kaynaklanan hatalı ve yanlış beyanlardan arınmış olduğunu mantıklı güvenilirlikte tespit etmek yöneliminde denetimi hazırlama, planlama ve yürütmede sorumluluğu olduğu belirtilmiştir.

2.paragrafta düzenlemenin içeriği aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.

- Hilenin karakteri ve tanımı
- Mesleki tutuculuk uygulamasının önemi
- Hileye bağlı yanıltıcı beyan riskleri hususunda personel bağlantıları içinde tartışma,
- Hileye bağlı yanıltıcı beyan risklerini tanımlamak için ihtiyaç duyulan bilgiyi elde etmek,
- Hileye bağlı yanıltıcı beyan olarak sonuçlanabilen risk tanımlamaları,
- İşletmenin program ve kontrollerinin değerlendirilmesi hesaba katıldıktan sonra tanımlanmış risklerin değerinin saptanması,
- Değerlendirilmiş sonuçlara cevap verilmesi,
- Denetim kanıtlarının değerlendirilmesi,

- Hile konusunda, yönetim, denetim komitesi ve diğerleri ile iletişim kurulması
- 10-Denetçinin hileyi göz önünde bulundurmasında belgelendirme (SAS, Stataments on Auduting Standarts),

Denetçinin dikkate alması ve öncelik vermesi gereken iki tür yanıltıcı beyan bulunmaktadır;

- Hileli mali raporlama sonucu yanıltıcı beyan: mali tabloların hazırlanmış olduğu evrakları destekleyiciler veya muhasebe işlemlerinin değiştirilmesi, doküman ve evrakların tahrif edilmesi ve manipülasyon, mali tablolarda olayların, işlemlerin veya diğer ehemmiyetli verilerin kasıtlı olarak geçilmesi görmezden gelinmesi ve atlanması veya yanlış raporlanması, açıklama, rapor şekli, sınıflandırma veya miktarla ilgili muhasebe prensiplerine kasten başvurulmaması,

Hile gerçekleştiğinde üç şart aynı anda bulunur.

- Yönetim veya diğer çalışanların bir dürtüye sahip olması veya baskı altında olmaları hile yapmak için bir neden sağlar.
- Hile yapmak için fırsat sağlanması. Örneğin, yönetimin kontrolleri hiçe sayma kabiliyeti, etkin olmayan kontroller, kontrollerin yokluğu/olmayışı gibi durumların varlığı.
- Hileli davranışı gerçekleştirmek için bahanenin olması gerekir. Olaylar, işlemler veya diğer önemli bilgilerden saptırmalar.

Yönetimin içinde bulunacağı hileler aşağıdaki gibi sıralanabilir

- Yönetim tek başına hile yapma yeteneğine sahiptir. Çünkü, muhasebe kayıtlarını doğrudan veya dolaylı olarak manipüle edebilecek bir pozisyondadır.
- Yönetim personele doğrudan hile yaptırabilir veya bunda başarılı olmak için onların yardımını rica ederek isteyebilir.
- Yönetici ve personel hile yapmak için anlaşabilir ve denetçiler, içerideki diğerleri ve dışarıdaki organizasyonlardan hileyi gizlemek için tedbir alabilirler.

- Yönetim, çalışanlar veya 3.kişiler arasında iş birliği/danışıklı dövüş yoluyla hileli işlemler gizlenebilir (SAS, Stataments on Auduting Standarts).

Mesleki Tutuculuk: Mesleki tutuculuk kavramı üzerinde önemli durulmuş ve denetim kanıtlarının kritik değerlemesi ve şüpheli/sorgulayıcı zekâ kavramını da kapsayan bir davranıştır. Mesleki tutuculuk uygulamasında denetçi, toplanmış ve değerlendirilmiş kanıtlara göre yönetimin dürüstlüğüne olan inancına rağmen, kanıtlarla ikna edilmiş olmadıkça sonuca varmamalı, ikna edici ilave kanıtlara ulaşmalıdır. Mesleki tutuculuk kavramı aynı zamanda mesleki sağduyu kavramı ile birlikte değerlendirilmelidir.

Denetim bir takım çalışmasıdır

SAS no:99 un getirdiği en önemli yeniliğin denetimin bir takım işi olduğunun vurgulanmasıdır. Denetim bir takım çalışmasıdır ve beyin fırtınası / fikirlerin karşılıklı değişimi yoluyla takım üyeleri aralarında tartışma yapmalıdırlar. Bu tartışmalar;

- İşletme varlıklarının nasıl suiistimal edilmiş olabileceği,
- Yönetimin nasıl hile yapabileceği ve hileli finansal raporlamayı gizleyebileceği,
- Hileye dayalı risk için, işletmenin finansal tablolarının nasıl ve nerede hassas olabileceği inancı,
- Yönetim veya hile yapacak diğerleri için dürtü/baskı yaratılabilmesi için bilinen iç veya dış faktörlerin varlığı ve bu varlığın etki derecesi,
- Hile yapılması için fırsatlar,
- İşlenen hilenin bahanesi için yönetim tarafından imkân verilen/kolaylaştırılan çevresel veya kültürel göstergeler,
- Yönetimin kontrolleri hiçe sayma riski,
- Hileye dayalı yanıltıcı beyan için işletme finansal tablolarının hassasiyetine denetçinin nasıl cevap vereceği, gibi konuları kapsamalıdır ve denetçinin görüşünü bildirmeden önce, takım çalışması ve tartışmalar tamamlanmış olmalıdır.

Denetçi hileye dayalı yanıltıcı beyan risklerini tanımlamak için kullanacağı bilgiyi elde etmek için aşağıdaki prosedürleri uygulamalıdır (paragraf 19):

- Yönetim ve işletme içindeki diğerleri tarafından nasıl yapılabileceği ve hile riskleri hakkında görüşlerini almak için sorgulanmaları,
- Denetim planlamasında analitik prosedür uygulamasında tanımlanmış olan sıra dışı veya beklenmedik ilişkilerin göz önünde bulundurulması,
- Risk etkenlerinin bir veya daha çok olup olmadığının göz önünde bulundurulması,
- Hileye dayalı yanıltıcı beyan risklerinin tanımlanmasında yardımcı olabilecek diğer bilgilerin göz önünde bulundurulması,

SAS no:99 denetçinin sorumluluğu kapsamında, sorumluluk işlevini yerine getirirken neler yapabileceği hususunda denetçiye kılavuz olmakta, tavsiyelerde bulunmaktadır. Denetçinin, kanıt toplama esnasında gerekli gördüğü aşamalarda(SAS, Stataments on Auduting Standarts).

- Yönetimi araştırmalı ve irdelemelidir.
- İç kontrol ve iç denetimi uygulan kişileri araştırmalı ve irdelemelidir.
- Denetim komitesinin çalışanlarını araştırmalı ve sorgulamalıdır.
- Çalışma sınırlarını genişletebilir.
- Hile olasılığı içerebilecek yanıltıcı beyanları denetim risklerini tespit öncesi, kendisine yararlı ve etkili olabilecek verileri sağlayabilecek işletme içinden veya dışından diğerleri olup olmadığını da göz önünde bulunduracaktır.

Denetçinin yönetimi ve işletme içindeki diğerlerini sorgulaması önemlidir. Çünkü hile genellikle sorgulamalarda alınmış cevaplardaki bilgi doğrultusunda açığa çıkarılmıştır. Bu sorgulamaların olumlu bir etkisi de denetçiye bilgi vermek için kişilere fırsat sağlamasıdır.

Denetçi hile risk faktörlerinin izini takip etmelidir. Hile risk faktörlerini tanımlarken mesleki sağduyusunu kullanmalıdır. Hile risk faktörlerinin hilenin varlığını göstermesi gerekmez ancak, onlar sık sık hilenin var olduğu durumlarda her zaman mevcuttur.

Denetçinin denetim çalışmaları sırasında mutlak güvence elde edemeyeceği ve denetim çalışmalarının doğru bir şekilde planlanmış ve uygulanmış olsa bile hileye dayalı yanıltıcı beyanların her zaman ortaya çıkarılmayacağı, hatayı ortaya çıkarmak için etkili olan denetim prosedürünün hilenin ortaya çıkarılması

için etkili olmayabileceği gerçeği standartta kabul edilmekle birlikte, denetçinin bulgularını “mantıklı güvenilirlik” le de ifade edebilmesi istenmektedir.

Denetçi denetimin planlanması ve uygulanması aşamasında hile faktörünü hep göz önünde bulundurmalı, ancak bulgular mantık çerçevesi içerisinde izah edilebilir olmalıdır.

2. HİLENİN ARAŞTIRILMASI, MUHASEBE HİLE TÜRLERİ VE MUHASEBE HİLELERİNİ ÖNLEME YÖNTEMLERİ

2.1 .Muhasebede Hile Türleri

2.1.1 Kasti Hata

Muhasebede hata kavramı dikkat eksikliği, bilgi eksiklikleri ve algı eksikliklerine dayanmaktadır. Fakat bu hatalar belirli bir amaçla düzenli olarak yapılıyorsa kasti yanlışlık olarak adlandırılır ve hile kategorisindedir. Bu yöntemle işlemler ve hesaplamalar üzerinde birtakım yanlışlıklar yapılması söz konusudur. Dolayısıyla, burada yapılan hata değil hiledir. Muhasebe hilelerini,

- Kasten yapılmış yanlışlıklar
- İşlemlerde kayıt dışılılık
- Kayıt işlemlerinin vaktinden önce veya sonra yapılması
- Hesaplarda uydurma yapılması ve alakasız ilişkili hesaplar
- Evrak sahteciliği yapılması
- Bilonçonun gerçek dışı düzenlenmesi ve makyajlanması olarak 6 grupta toplamak mümkündür

2.1.2 Kayıt Dışı İşlemler

Kayıtsız olarak yapılan muamele, genel olarak, kamu otoritelerinin denetimi dışında kalan her türlü ekonomik muamele olarak tanımlanmaktadır. Kayıt dışı muamelelerin kapsamı içine hem yasalarla yasaklanmış ekonomik çalışmalar hem de yasalarla yasaklanmadığı halde bilinçli olarak kayıtlara aktarılmayan, belgelendirilmeyen ekonomik olgular girmektedir. Belirli vakalar hem ekonomik alanda üretken hem de tamamen yasal olduğu halde çeşitli nedenlerle kamu otoritelerinden gizlenmektedir. Burada gizlemedeki amaç; gelir, katma değer ve diğer vergilerden, sosyal güvenlik katkılarını ödemekten, kanunla belirlenmiş yasal düzenlemelerden (asgari ücret, güvenlik standartları vb.) kaçınma olarak söylenebilir.

2.1.3 Kayıt İşleminin Vaktinden Önce Veya Sonra Yapılması

İşlemin, oluştuğu tarihten önce veya sonraki bir tarih itibariyle kaydedilmesi farklı bir amacın varlığını gösterir. Mal stoklarının şişkin olmaması için yıl sonlarında alınan malların kaydının bilançonun kapatılmasından sonraya bırakılması veya işletmenin likit durumunu iyi göstermek için bilanço kapandıktan sonra alınacak nakdin önceden tahsil edilmiş gibi gösterilmesi.

İşlemden önce veya sonra kayıt nedeniyle ortaya çıkacak sonuçlardan, düzenlenen mali tablolara göre yatırım yapacak yatırımcı, kâr payı alacak hissedar, şirketin pozisyonunu değerlendiren kredi verenler ve alacağı vergi nedeniyle devlet, ilk tesir eden gruptur ve hepsi yanıltılmış olmaktadır.

2.1.4 Bilanço Hileleri

Geçmişin fotoğrafı olan bilanço üzerinden gelecek hakkında öngöründe bulunmak isteriz. Fon arzı yapan taraflar ise muhataplarının tahminlerini, beklentilerini, hedeflerini velhasıl yatırım kararlarını etkilemek suretiyle suistimallere başvurabilir. Bilanço hilesi ikiye ayrılır (Taylor ve Glazen, 1994:195);

- Bilanço makyajı genellikle firmaları olduğundan daha karlı göstermek amacıyla yapılır. Bankalar nezdinde kredi itibarının yüksek çıkması, fon sahibi yatırımcıları ortak olmaya veya borç vermeye ikna etmek amacıyla daha sağlam gözükten bilançolar hazırlanır.
- Bunun tam zıt istikamette de bilanço makyajı yapıldığını görüyoruz. Özellikle daha az vergi ödemek için elde edilen kar gizlenebilir. Ve yahutta küçük ortakların gerek temettü payının düşük çıkması, gerekse hisselerini ucuz fiyattan geri almak için kanjoltüre bağlı olarak şirketin mali görünümü zayıf gösterilmek istenebilir.

2.1.5 Uydurma Hesaplar

Muhasebe hilelerinden biride belgesiz gider veya satış yapan işletmeler, yaptıkları bu kayıt dışı işlemlerin işletme kayıtlarında dönem içerisinde oluşturacağı dengesizliği gidermek amacıyla gerçekte olmayan kişiler adına açılan hesaplar üzerinden işlemler yapılır. Bu hesaplar aracılığı ile işlemler

olduklarından farklı şekilde yansıtılmış olur. Bu amaçla açılmış olan fiktif hesaplar daha sonra uygun bir hesapla karşılaştırılarak kapatılır.

Fiktif isimler ile hesap açarak yapılan işlemler şu amaçlar için yapılmaktadırlar:

- İşletme yöneticilerinin, ortaklarının ve personelinin yaptıkları yolsuzlukları örtme istekleri
- Belgesiz veya kayıt dışı yapılan işlemleri eşitlemek
- Vergi kaçırmak
- İşletmenin pozisyonunu olduğundan daha iyi göstermek (Krik, 56-57).

İşletmelerde en çok görülen hatalı işlemler şunlardır (Krik, 56-57):

- Gerçekte var olmayan kişiler adına alacak hesapları açılıp daha sonra bu alacakların şüpheli hale geldiğini göstererek karşılık ayrılması
- Vergiden muaf esnafa iş yaptırılmış gibi gider pusulası düzenleyerek fazladan gider gösterilmesi.
- Alım ve satımlarda komisyoncu olmadığı halde komisyoncu varmış gibi komisyon gideri tahakkuk ettirilmesi
- Gerçekte var olmayan kişilerden mal veya hizmet alınmış gibi belgelemek Yüksek bedelle satılan bir malın faturasının düşük bedel üzerinden başka biri adına düzenlenmesi
- İşletmenin ortaklara borçlu gibi gösterilerek ortaklara para aktarılması

2.1.6 Belge Sahtekarlığı

Yanılıcı belge sahtekarlığı, düzenleyen açısından komisyon geliri elde etmek amacıyla, kullanan açısından ise dönem gelirini farklı göstermek sureyle vergi matrahını değiştirmek amacıyla yapılan bir hile türüdür. Bu belge, gerçek bir işlem veya duruma dayanmakla birlikte bu işlem/durumu mahiyet/miktar itibariyle gerçeği değiştirecek şekilde yansıtan belgedir. Sahte belge ise gerçek bir işlem/durum olmadığı halde bunlar varmış gibi düzenlenen belgedir. Uygulamada ve Yargıtay anlayışında, gerçek bir işlem veya duruma dayanan ve bu işlem veya durumu mahiyet veya miktar itibariyle gerçeğe uygun şekilde yansıtan, ancak farklı taraflar arasında düzenlenen belgeler de yanılıcı belge değil, sahte belge olarak kabul edilmektedir.

Sahte belgeler; Kanunda, fatura, sevk irsaliyesi, perakende satış vesikası (perakende satış fişi, makineli kasaların kayıt ruloları, giriş ve yolcu taşıma biletleri), gider pusulası, müstahsil makbuzu, serbest meslek makbuzu, ücret bordrosu, taşıma ve otel işletmelerine ait belgeler (taşıma irsaliyeleri, yolcu listeleri, günlük müşteri listeleri), muhabere evrakı (ticari mektuplar), poliçe, bono, çek, senet, diğer vesikalar (mukavelename, taahhütname, kefaletname, mahkeme ilamları, ihbarname, karar örnekleri, vergi makbuzları vb.), elektronik ortamlarda düzenlenen belgeler (ödeme kaydedici cihaz fişi vb.) şeklinde sıralanmış ayrıca ek belgeler düzenlenmesi konusunda Maliye Bakanlığına yetki verilmiştir. Maliye Bakanlığı mevcut belgelerin kullanımı konusunda bazı düzenlemeler yapmış, ek olarak ayrıca özel fatura, irsaliyeli fatura, döviz alım ve döviz satım belgesi, adisyon, reçete, yapı ruhsatı gibi belgeleri de mali belgeler arasına eklemiştir. Bu belgeler, vergi kanunlarımız açısından gerçek bir işlem veya durumun teşvik edilmesi amacıyla ispat vesikası olarak kullanılmaktadır. Gerçek bir muamele veya durum olmadığı halde bunlar varmış gibi düzenlenen belgeye; sahte belge denilmektedir

Türk Ceza Kanunu' na göre, belgelerde sahtecilik olayında vergi ziyayı olması dahil genel zarar mutlaka vardır. Oysa Vergi Usul Kanunu' nda vergi ziyasına sebebiyet verilmesi halinde kaçakçılık cezası uygulanmaktadır. Sahtekârlığın sonucu ne olursa olsun, bu belgeler güvenilmeyi gerektiren belgeler olduğundan, sonuçta güven sarsılması olacaktır. Bu durumda Türk Ceza Kanunu' nun 344-347. Maddeleri ve dolandırıcılıkla ilgili olan 503. Maddesi uygulanacağından, iki kanun arasındaki uyum sağlanmasında yarar vardır. Sahte olarak düzenlenen belgenin resmi nitelikte veya özel nitelikte olması, vergi kaçakçılığı suçu açısından fark etmemektedir. Ancak hâkim resmi nitelikte olan vesikalarda yapılan sahteciliği, Vergi Usul Kanunu'nun 359. Maddesinde yer alan hapis cezasının alt ve üst sınırının tayin edilmesi açısından dikkate alabilmektedir. Sahte belgede, gerçekte olmayan bir belge durumu söz konusudur. Yani bir belgenin üzerinde silinti, ilave gibi sonradan değişiklik yapılması olayı değildir. Bu tür belgeleri kullananlar gerçek matrahı gizleyebilmekte ve ödenmesi gerekenin altında vergi ödemektedir. Sahte belge, gerçekte hiç yapılmayan bir satış için fatura düzenlenmesidir. Sahte belge ile kanun koyucunun ifade ettiği gerçekte olmayan, alınması ya da verilmesi

gerekmeyen bir belgenin olayın faili tarafından yaratılmış olmasıdır. Burada taklit şeklinde bir sahtecilik söz konusudur. Örneğin, gerçekte yapılmayan bir satış için fatura düzenlenmesi, sahte belge düzenlenmesi olarak adlandırılabilir.

Vergi Usul Kanunu' nun 359 maddesinde hürriyeti bağlayıcı cezalar olarak yer verilen hapis cezasını gerektiren nitelikli fiiller aşağıdaki gibidir (VUK, Md.359): Vergi kanunları uyarınca tutulan veya düzenlenen, saklanma veya ibraz zorunluluğu bulunan (Krik, 56-57);

- Defter ve kayıtlarda hesap ve muhasebe hileleri yapılması, sahte isimlere hesap açılması veya işlemlerin matrahı azaltacak şekilde başka kayıt ortamlarına aktarılması,
- Defter, kayıt ve belgelerin tahrif edilmesi veya gizlenmesi, muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belge düzenlenmesi veya bunların kullanılması,
- Defter, kayıt ve belgelerin yok edilmesi veya değiştirilmesi, sahte belge düzenlenmesi veya bunların kullanılması,
- Maliye Bakanlığı ile anlaşma yapılmaksızın belge basılması, sahte belge basılması veya bunların kullanılması.

2.2 Muhasebe hata ve hilelerini önleme yöntemleri

Muhasebe sisteminde hata ve hileler finansal tablolar üzerinde çok büyük etkiler yaratmaktadır. Yaratılan bu etkilerin en aza indirgenmesi amacıyla birçok yöntem geliştirilmiştir. Bu yöntemler şu şekilde sıralanabilmektedir.

- Bağımsız Denetim
- İç Denetim
- İç Kontrol
- Risk ve Riskli Alanları Belirleme
- Denetim ve Kontrolde Çalışanların Prosedürleri
- İhbar Hatlarının Oluşturulması

Cezalandırma Korkusunun Yaratılması

2.2.1 Bağımsız denetim

Mali tabloların doğru olup olmadıklarını tarafsız bir şekilde belirleyen ve bunu rapor eden faaliyet Bağımsız Denetim (independentaudit) olarak adlandırılır. Fakat bu denetimin amacı, ortaklıklar ve sermaye piyasası kurumlarıyla ilgili hesapların vergi kanunları yönünden tetkik edilmesi değildir. Bağımsız denetim firmalarınca yapılandırılmada, kamuya yayınlanacak ya da SPK'na gönderilecek olan mali tabloların uluslararası muhasebe ilke ve standartlarına uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığı incelenir. Diğer bir ifadeyle, söz konusu tablolarda var olan bilgilerin güvenilirliği, doğruluğu ve gerçeği dürüstçe yansıtmayı yansıtmadığı araştırılır.

3 tür bağımsız denetimden söz edilebilir (SPK, 1987).

- Özel denetim;
- Sürekli denetim ve
- İsteğe bağlı denetimdir.

2.2.2 İç denetim

İç denetim, firma değerinin maksimum kılınmasını hedefleyen, başka bir ifade ile firmaya değer katmayı amaçlayan bir işletme fonksiyonudur. Firma değerini maksimum kılan tek faktörün kar olmadığı artık bilindiğine göre firmanın karlılığını da etkileyen tüm diğer faaliyetlerinin izlenmesi ve denetimi iç denetimin konusunu oluşturmaktadır. İç denetim çevresi, risk yönetimini, işletme faaliyetlerinin kontrolünü ve kurumsal yönetim süreçlerinin etkinliğinin değerlendirilmesini ve gerekli müdahalelerin yapılmasını kapsar.

İç denetim sürecinin sistemli ve başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi ve sürekliliği bu sürecin işletme faaliyet sonucuna yansımalarını ve firma değerinin maksimum kılınmasını sağlayacaktır. “İyi yapılandırılmış bir iç denetim işletme süreçlerinin sürdürülebilirliğinin teminatıdır”. Buradan hareketle iyi bir iç denetim sürecinin hem firmanın yönetim ve uygulama performansının hem de finansal ve operasyonel risklerinin denetimini içermesi gerektiği söylenebilir. Bu nedenle iç denetim aynı zamanda firma faaliyetlerinin başarılı bir şekilde sürdürülebilmesinde firmanın elinde bulunan son derece önemli bir araçtır. Önemli olan bu aracın gerektiği gibi ve etkin bir şekilde kullanılarak sonuçların firma faaliyetlerine yansıtılabilmesidir.

Günümüzde iç denetimin öneminin artık daha çok fark edilmesi ve risk yönetimi ile bir arada düşünülmesi, bunun kaçınılmazlığının son yıllarda çok daha iyi anlaşılması nedeniyledir. İç denetim işletme faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini sağlamakta ve yatırımcı değerini maksimize etmek amacına da ulaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Yönetimsel ve operasyonel risklerin doğru yönetilmesinin güvencesi olan iç denetim, temel bir risk yönetim aracı olarak da önemli bir fonksiyonu yerine getirmektedir. Zira risk yönetimi sadece finansal anlamda anlaşılmalıdır. Firmanın karşı karşıya kaldığı yönetim, operasyon ve süreç riskleri de risk yönetiminin kapsamındadır.

Günümüzde risk yönetiminin başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi işletme başarısının temel kriteri olarak gösterilmektedir. Süreçlerin uygunluğunun denetimi işletmenin mevcut işleyişinin denetimini içerdiği gibi gelecekteki başarısının da güvencesini oluşturmaktadır.

Son yıllarda globalleşme ile birlikte artan rekabet faaliyetlerin etkinliğinin denetimini kaçınılmaz hale getirmiştir. Etkinlik ve verimlilik ise firmaların büyüklükleri ile doğru oranda artan öneme sahiptir. İç denetimin öneminin artmasındaki temel faktörlerden birisi de işletmelerin giderek büyümesi ve belli bir ölçekten sonra temsilcilik sorununun önem kazanmasıdır. Yatırımcısının ve firma ortaklarının haklarının temsili ve sermayelerinin kullanımının denetimi günümüzde daha fazla önem kazanmıştır.

Özellikle çok ortaklı halka açık şirketlerde iç denetim fonksiyonu artık doğrudan yönetim kuruluna bağlı denetim komiteleri tarafından en önemli yönetim fonksiyonu olarak sürdürülmektedir. Halka açık şirketlerin en önemli sorunu yatırımcılarının sermayelerini ve haklarını temsilen yönettikleri firmadaki temsil yetkilerinin doğru kullanılmasıdır. Bu konuda yatırımcının güvencesi yine firmada iyi bir iç denetim sisteminin varlığı olmaktadır.

Denetim bir uygunluk araştırması ve bunun ilgililere raporlanmasıdır. Denetimin temel unsurları; denetimin bir süreç olması, firmanın faaliyetlerinin bütününe içermesi, belirli ölçütlerle kıyasın söz konusu olması, tarafsız olması ve son aşamada da ilgililere raporlanmasıdır. Denetimde standardizasyonun sağlanmasının temel yolu olarak da uluslararası denetim standartlarının uygulanmasını öngörülmektedir. Ancak burada önemli olan denetçinin denetim standart ve ilkelerini uygulaması olması ve tarafsızlığıdır.

İç denetimin objektif olması firma performansının uzun dönemli sürdürülebilirliğinin vazgeçilmez koşuludur. Her ne kadar tarafsızlık denetimin temel unsuru da olsa son yıllarda yaşanan firma skandalları ve bunların önemli bir kısmının denetimin objektif olmaması ya da hileli raporlama nedeniyle yaşanmış olması denetimde tarafsız raporlamayı çok daha fazla ön plana çıkarmıştır. Özellikle 80'li yıllarda yaşanan bu alandaki gelişmeler iç denetim fonksiyonunun firma içerisinde daha kapsamlı bir şekilde ele alınmasının da nedenidir.

İç denetim son yıllarda süreç odaklı ve firma faaliyetlerinin etkinliğinin artırılmasına yönelik olarak algılanmakta ve uygulanmaktadır. İç denetimin değişen çevresi ve işletme içindeki fonksiyonu göz önüne alındığında firma performansı üzerindeki etkisi de daha kolay anlaşılabilir.

Günümüzde işletmelerin sürdürülebilir değer yaratmalarındaki en temel faktörlerden birisi olan iç denetim fonksiyonunun firma değerine ve performansına katkısının tam olarak görülebilmesi için gerektiği gibi uygulanması ve sürdürülebilir olması önemlidir. Bu çerçevede işletmelerde iç denetim fonksiyonunun icrasına gereken önem verilmeli ve sürdürülebilir denetim sistemi oluşturmaya özen gösterilmelidir.

2.2.3 İç kontrol

İç kontrol sistemi, Amerika Ruhsatlı Muhasebeciler Enstitüsü Denetim Yönergeleri Komitesi (AICPA- Committee on Auditing Procedure) tarafından işletmenin aktiflerini korumak, finansal bilgilerin doğruluğunu ve güvenilirliğini sağlamak, faaliyetlerin verimliliğini artırmak, belirlenmiş yönetim politikalarına bağlılığı özendirme amacıyla kabul edilen ve uygulamaya konan tüm tedbir ve yöntemler olarak tanımlanmıştır. Genel olarak bir işletmenin amaçlarına sağlıklı bir biçimde ulaşmasını sağlayacak kanun, yönetmelik ve politikaların tamamına kontrol denir.

2.2.4 Risk ve riskli alanları belirleme

Denetim kapsamında genel olarak belirlenen risk örnekleri maddeler halinde aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir (Öztürk – Acar 76, 2015) :

- Şirket içerisinde gerçekleşen işlemlerin muhasebe kayıtlarında çeşitli hata ve yanlışlıklar meydana gelebilmektedir. Sistem içerisinde karşılaşılabilecek en önemli risklerden birisi budur. Bu riskler genel olarak yevmiye kaydı kontrolleri gibi kontrol noktaları sayesinde en düşük seviyeye indirgenmek istenmektedir.
- Kasa hesabında yapılacak işlemlerde 7.000 TL'nin üzerinde yapılacak ödeme işlemleri şirket için risk teşkil etmektedir. Sadece devlete yapılan vergi ödemeleri 7.000 TL'nin üzerinde olabilmektedir. Bunun dışındaki hemen hemen tüm ödemeler banka vasıtası ile gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla oluşturulan bir kontrol noktası ile kasadan yapılacak 7.000 TL üzerindeki ödemeler sürekli kontrol edilerek risklerin ortadan kaldırılması sağlanabilmektedir.
- Kasada gerçekleşebilecek olası suiistimaller yine şirket için riskli noktalardan bir tanesidir. Bu tür risklerin en aza indirilmesi için kameralar ile sürekli kontroller sağlanabilir. Fakat kameraların yerleştirilmesi ve izlenmesi ile insanlar sürekli olarak gözlendiklerini bildikleri için rahat bir şekilde çalışamayabilirler. Bu noktada optimum çözüm bulunarak risk faktörleri ortadan kaldırılabilir. Ayrıca kameralar ile izleme gibi tespit edici kontrollerden ziyade önleyici kontrollere önem verilmesi daha etkin sonuçlar verebilecektir.
- Yabancı para cinsinden işlem gören hesaplar; Merkez Bankası'nın sitesinde yer alan kur bilgileri üzerinden sistem tarafından otomatik olarak değerlendirilmektedir. Sistem kur bilgilerini Merkez Bankası'nın sitesinden alarak değerlendirme işlemi yapmaktadır. Ancak kur bilgilerinin doğru olarak yüklenmediği zaman şirkete geriye dönük tahmini zor büyük zararlar açılmaktadır. Dolayısıyla kur bilgilerinin doğru yüklenmesi de önemli bir risk alanıdır. Bu risk, denetim birimi tarafından saptanmış ve daha sonra dışarıdan sağlanan bir yazılım firmasına bu risk devredilmiştir. Yazılım firması tarafından oluşturulan kontrol noktası ile kur bilgilerinin doğru yüklenip yüklenmediği düzenli olarak ilgili çalışanlara e-mail yardımı ile bildirilmektedir.
- Finansal raporlardan bilançonun aktif toplamı ile pasif toplamının birbirine eşit olmaması da bir diğer risk faktörüdür. SAP sistemi üzerinde oluşturulan kontrol noktaları ile sistem sürekli kontroller sağlamakta ve olası yanlışlıklar engellenmektedir.

- Şüpheli ticari alacakların sürekli olarak takip edilmesi gerekmektedir. Karşılık ayırmanın unutulması riskli noktalardan bir tanesidir. Şüpheli bir alacağa karşılık ayrılmanın unutulması ya da takip edilmemesi şirketi önemli zararlar ile karşı karşıya bırakabilmektedir. Dolayısıyla düzenli gerçekleştirilecek kontrol işlemleri neticesinde bu riskler en aza indirilebilmektedir (Öztürk – Acar 76, 2015).
- Alacak veya borçların vade kontrolünün yapılmaması da şirket için risk barındırmaktadır. Bundan dolayı sürekli olarak alacak ve borçların yaşlandırılması yapılarak en yakın zamanda gerçekleşecek tahsilat ve ödemeler düzenli olarak kontrol edilmektedir.
- Sistem odasındaki serverların zarar görmemesi için çalışan klimaların çalışmama riskine karşın oluşturulan kontrol mekanizması sayesinde anında sistemden uyarı mesajı gelerek klimaların çalışmadığı belirtilmekte ve böylece gerekli önlemler acilen alınmaktadır.
- Şirket içerisinde çalışan personelin bilgi güvenliği de çok önemli bir risk faktörüdür. SAP Sistemi içerisinde her çalışana ait bir kullanıcı adı ve şifre bulunmaktadır. Kullanıcı adı ve şifreler üzerinde özel güvenlik tedbirleri oluşturulmalıdır. Buna yönelik olarak bilgi teknolojileri tarafından kimlerin ne zaman hangi kullanıcı adı ve şifre ile sisteme giriş yaptığı log kayıtları vasıtası ile sürekli olarak izlenmektedir. Bilgi teknolojileri birimi her kullanıcıya özel bir şifre tanımlamaktadır. Kullanıcı ilk olarak sisteme girdiğinde verilen ilk şifrenin güvenlik için değiştirilmesi gerekmektedir. Buna yönelik olarak ilk verilen şifrenin kullanıcı tarafından değiştirilmesi yönünde sistem tarafından uyarı mesajı verilmesi şifre güvenliğini önemli ölçüde artırmakta ve çeşitli güvenlik risklerini de azaltmaktadır.

2.2.5 Denetim ve kontrolde çalışanların prosedürleri

İç denetim birimi yöneticisi uygun denetim gözetiminin sağlanmasından sorumludur. Gözetim planlama ile başlayan ve denetim görevinin tamamlanmasıyla sonuçlanan devamlı bir süreçtir. Gözetim şu hususları kapsar:

Denetimin başlangıcında astlara uygun talimatlar verilmesi ve denetim programının onaylanması,

- Sapmalar haklı gerekçelere ve izine dayanmadığı sürece onaylanmış denetim programının uygulandığının görülmesi,
- Çalışma kağıtlarının denetim bulgularını, sonuçlarını ve raporlarını yeterli bir biçimde destekleyip desteklemediğine karar verilmesi,
- Denetim raporlarının eksiksiz, tarafsız, açık, özlü, yapıcı ve zamanlı olup olmadığından emin olunması,
- Denetim hedeflerinin gerçekleşip gerçekleşmediğinin belirlenmesi.
- Gözetimin uygun kanıtları belgelenmeli ve bunların muhafaza edilmelidir.
- Gereken gözetimin derecesini iç denetim elemanlarının meslekî yeterlikleri ve denetim görevinin güçlülüğü belirleyecektir.
- İster iç denetim birimi tarafından ister onu temsilen yapılsın bütün iç denetim görevlendirmelerinde sorumluluk iç denetim birimi yöneticisine aittir.

Denetçiler, kurallara aykırılıkların en çok meydana gelebileceği durumlara ve faaliyetlere karşı her zaman tetikte olmalıdırlar. Buna ilaveten kontrol zayıflıklarını tespit etmeli, kabul görmüş prosedürlere ve uygulamalara uygunluğun sağlanmasını özendirmek amacıyla tedbirler alınmasını tavsiye etmelidirler. Sahtecilik, kastî aldatmalar olarak nitelenen bir dizi yasadışı işlemi ve düzensizliği kapsar. Sahtecilik, kuruluşun lehine ya da aleyhine olabileceği gibi, kuruluş içindeki ve dışındaki kişilerce de gerçekleştirilebilir. Kuruluş lehine tertiplenen sahtecilik, genellikle, kuruluş dışındaki bir grubu da aldatabilen haksız ve haysiyetsiz bir avantajın kullanılması suretiyle yapılır.

2.2.6 İhbar hatlarının oluşturulması

Hilelerin ortaya çıkmasında, hilelerin çoğu ihbar yoluyla ortaya çıkmaktadır. İşletmeler hilelerin %33 'nü ihbar yoluyla, % 18'ini denetçileri aracılığı ile ortaya çıkarmışlardır. Hile önleme aracı olarak kullanılan çeşitli isimsiz ihbar hatları ve fısıltı ortamı önem taşımaktadır (ACFE, Hile raporu 2016).

Fısıltı ortamı tanımları şöyle ifade edilebilir;

- Şüphe uyandıran hile olaylarının işletme çalışanları tarafından dışa aktarımı,

- İşletme içindeki kanun dışı ya da ahlaki olmayan uygulamaların, işletme çalışanları veya işletme dışındaki ilgililer tarafından, yetkililere bildirilmesi,
- Hile ya da diğer şüpheli hareketlerin, çalışanlar tarafından açıklanması,
- Tanımlardaki önemli noktalar şöyledir;
- Fısıltı eylemi işletme içinde bulunan kişi veya kişiler tarafından gerçekleştirilmektedir,
- Bir işletmede çalışanın olağandışı bir hareketi, emir komuta zinciri dışında işletme yetkililerine aktarılması, iç kanallar tarafından yapılan fısıltıdır.
- İşletmede olması gerekenin dışında giden bir uygulama konusunda bilgi sahibi kişinin, bu olaya çözüm bulabilmesi için bir yetkiliyi bilgilendirmesi,
- Bilgi verilmesi gerekliliği oluşan işletme içi birimlerde, hile yapmayacağı şüphesi oluşturmayan yöneticiler, denetim birimi, bağımsız denetim faaliyetini sürdürenler ve iç denetim faaliyetini sürdürenler sayılabilir.

2.2.7 Cezalandırma korkusunun yaratılması

İşletme içi tehlikelerden biri olan hile ile savaşta; çalışanların akıllarında hile yapmanın, yaptığı hilenin ortaya çıkabileceğini bilme düşüncesi önemli bir unsurdur. Cezalandırma korkusu, hile yapma düşüncesini bir kere daha gözden geçirmeye itmekte, genellikle de hile yapma fikrinden vazgeçirmektedir. Cezalandırılma korkusu ile hareket etmek kişide işten atılma korkusunun ortaya çıkmasından değil; olayın kişinin aile içinde ve çevresinde duyulması ihtimali, toplumda hırsız damgası yeme olasılığından kaynaklanmakta ve önemli derecede önleyici etkenlerden biri olmaktadır.

İşletmeler, çok ayrıntılı biçimde hile eylemlerinin neler olduğunu, neleri yaparlarsa dürüst olmayan bir yapıya bürüneceklerini, hangi davranışların hoş görülmeceğini ve bu eylemlerden dolayı ne gibi cezalar alacaklarını çalışanlarını anlatmalıdır. Hile eyleminden dolayı işten atılan, hakkında suç

duyurusunda bulunulan bir kişi, işletmedeki diğer çalışanlara önemli düzeylerde ders ve örnek olmaktadır.

3. FİNANSAL TABLOLAR VE HİLE DENETİMİ

3.1 Genel Bilgilerle Finansal Tablo Açıklamaları

3.1.1 Mali tablo tanım ve kavram

Muhasebe ile ilgili bilgi ve verilerin kayıt ve sınıflandırılması sonucu, işletme ilgilileriyle çeşitli amaç ve çıkar doğrultusunda kullanılmasına imkan vermek için özetlenmesi hususunda yansıtılan ve oluşturulan tablolara “**finansal (mali) tablolar**” denir (<http://www.tmsk.org.tr/>).

Finansal tablolar, verilerin kayıt işlemi tamamlandıktan sonra sınıflandırılarak anlaşılır, net ve eksiksiz olarak özetlenip ilgililere ve kullanıcılara sunulması şeklinde tanımlanabilir.

Bu tablolar, muhasebe dönem sonundaki finansal durumu ve muhasebe dönemi içerisinde oluşan farklılık ve değişimleri yansıtmak suretiyle açıklayarak özetlemektedirler.

3.1.2 Temel finansal tablolar

- **Bilanço:** Herhangi bir işletmenin belli bir tarihteki varlıklarının (Maliyet Değerleriyle) Dağılımını, bu varlıkların finansmanında kullanılan kaynakların tutarlarını ve dağılımlarını gösteren statik bir finansal tablodur. Başka bir ifadeyle ***Bilanço*** işletme varlıklarının hangi kaynaktan finanse edildiğini gösterir.
- **Gelir Tablosu:** İşletmenin belli bir dönemde elde ettiği tüm gelirler ile aynı dönemde katlandığı bütün maliyet ve giderleri ve bunların sonucunda işletmenin elde ettiği Karı zararı gösteren bir finansal tablodur (<http://www.tmsk.org.tr/>).

3.1.3 Ek finansal tablolar

Fon Akış Tablosu: Belirli hesap dönemlerinde işletmelerin yatırım ve faaliyetlerini nerden, ne şekilde ve hangi kaynaklarla finanse ettiklerini; edilmiş

finans kaynaklarının kullanım yerlerini açıklayan, gösteren ve özetleyip işletmenin mali durumdaki süreç ve değişkenleri inceleyip rapor halinde sunan mali tablo şeklinde ifade edilebilir.

Nakit Akım Tablosu: İşletmelerdeki hesap dönemlerinde, işletmelerin nakit akımlarını sonuç ve kaynak kullanım yer ve yöntemleri çerçevesinde sunan ve raporlayan tablolar olarak ifade edilirler.

- **Net İşletme Sermayesindeki Değişim Tablosu:** İşletmelerdeki hesap dönemlerinde işletmeye ait, işletme net sermayesi kullanım yöntem ve yerleri ile kaynaklarını inceleyen, açıklan ve sunan finansal tablodur. Bu tablo hazırlanırken kısa vadeli yabancı kaynaklar ile dönen varlık hesap grubunun arasındaki farkı oluşturan işletme net sermayesi kaynak olarak var sayılır.
- **Kar Dağıtım Tablosu:** İşletmenin belirli bir hesap dönemine ait karının, Vergi öncesi oluşan kardan başlanması suretiyle, hangi yerlere ve hangi tutarlarda dağıtıldığını gösteren mali tablodur.
- **Öz Kaynaklarda Değişim Tablosu:** İşletmelerin belirli hesap dönemlerinde öz kaynak muhasebe hesaplarında ortaya çıkan azalma ve artmaları tam olarak açıklayan ve sunan tablo olarak tanımlanmaktadır. Bu ek finansal tablonun hazırlanma gayesi, öncelik ve önemlilik olarak sermaye işletmelerindeki belirli hesap dönemi içinde öz kaynak kalemlerinde ortaya çıkan değişmelerin tespit ve vurgulanmasını sağlamaktır.
- **Satışların Maliyeti Tablosu:** Bu tablo bir işletmenin belirli hesap döneminde gerçekleştirdiği satışlarının maliyetini detaylı olarak araştırır ve gösterir. Üretim işletmeleri veya Ticaret işletmelerinin bir hesap dönemi içinde gerçekleştirdikleri satışların maliyetinin hangi faaliyetlerden kaynaklanmış olduğunu açıklar ve sunar (<http://www.tmsk.org.tr/>).

3.1.4 Finansal tabloların amacı

Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğine göre açıklanan 3 tür mali tablo amacı bulunmaktadır. Bunlar;

- İşletme ilgililerine, yatırımcılara ve kredi sağlayan kuruluşlara veri sağlamak,
- Gelecekteki olası nakit akışları doğrultusunda inceleme ve veri sağlamak,
- Varlıklar, kaynaklar ve bu varlık ve kaynaklardaki değişiklikler doğrultusunda işletme faaliyetleri hususunda veri sağlamak,

3.1.5 Finansal tablo kullanıcıları

Finansal tablo kullanıcıları (TMS, Kavramsal çerçeve md.9);

Ortaklar: Özellikle büyük firmalarda kendileri yönetmiyorlar. Ortaklar finansal tablolar analizini, firmanın o dönemdeki performansını bilmek, geleceğini planlamak için kullanırlar.

Yatırımcılar: Elindeki hisse senedini satmaya, elde tutmaya veya yenisini almaya karar vermede yatırımcı olması için kullanırlar.

Kreditörler: Kreditörler firmanın tahvillerini alıp almamaya karar verirken veya şirkete kısa ve uzun vadeli kredi açarken ya da şirketin menkul değerine yatırım yapıp yapmama kararını verirken firmanın finansal tablolar analizini kullanırlar.

Diğer Meslek Sahipleri: Vergi kurumları, denetçiler, devlet diğer kurumları, şirketle ilgilenen diğer kişi ve kurumlar, işçi sigortaları, SSK, öğrenciler vb. gibi. Bunlarda finansal tabloları kendi açılarından analiz eder ve incelerler.

3.1.6 Finansal tabloların genel nitelikleri

Mali tabloların hususi nitelikler taşıması finansal tablolarda yer alan verilerin bu bilgileri kullananların işine yaraması anlamına gelir. 4 adet niteliksel özellikleri mevcuttur. Bunlar (TMS, Kavramsal Çerçeve);

- Anlaşılabilir olmaları
- İhtiyaca uygunluk (Gereklilik düzey ve uygunluk şekilleri)
- Güvenilir olmaları
- Mukayese edilebilir olmaları

3.1.6.1 Anlaşılabilirlik

Mali tablolarda yer alan veriler, ilgililer ve kullanıcılar tarafından tam ve doğru şekilde anlaşılır olmasını ifade eder.

3.1.6.2 İhtiyaca uygunluk(gereklilik düzey ve uygunluk şekilleri)

Bilgi ve verilerin yararlı olabilmesi için ilgililerin karar vermeleri aşamasında gereksinimlerini karşılamaı gerekmektedir. Finansal tabloların ilgililerin ekonomik olayların karar aşamalarında, geçmişte veya bugün olan ve ileriki dönemlerdeki olayları inceleyip yorumlamalarında etken olması veya geçmişte olan olayları hatırlamalarını onaylamak ya da düzeltmelerde etkili oluyorsa, veri uyumluluk kalitesiyle örtüştüğü anlamındadır.

3.1.6.3 Güvenilirlik

Bilginin etkin ve yararlılığı güvenilir olmasını gerektirmektedir. Verilerdeki yanlışlıklar önemli değilse ya da önemli konularda mantıklı açıklamalar içeriyorsa ve ön yargı unsuru bulunmuyorsa kullanıcılar ve ilgililer tarafından güvenilir nitelik kazanırlar.

3.1.6.4 Karşılaştırabilirlik

İşletme taraf ve ilgililerin, işletmenin finansal tablolarını belli bir dönemdeki mali durum ve göstermiş olduğu faaliyetlerini mukayese etme imkanları olmalıdır. Böylece, benzer olay ve işlemlerin mali tesirlerinin karşılaştırma yapılan işletmeler arasında değerlendirilip sunulması şeklinde düzenli sürdürülebilir.

3.1.7 Finansal tabloların kullanım sınırları

- Finansal Tablolarda kullanılan dil muhasebe dilidir.
- Mali tablolar tarihi yöntem ve maliyetlere göre oluşturulurlar.
- Mali tablolar genel niteliğindedir; farklı ilgi grupları tarafından kullanıldığından, bu grupların gereksinimlerini karşılamak için düzenlenirler ve genel niteliklere göre sınıflandırılırlar.
- Düzenlenmiş oldukları ülkedeki para birimine göre hazırlanırlar ve genellikle paranın satın alma gücünü içerip yansıtmamaktadırlar.
- Mali tablolar çok sayıdaki işlemleri toplayıp sınıflandırarak özetler ve ilgililere sunarlar.
- Mali tablolarda değişik değerlendirme sistemleri uygulanmış ve hazırlanmış olabilir.

- Bu tablolarda doğurabileceği kaynaklar açıklanmak suretiyle yargılara yer verilebilir (TMS, Kavramsal Çerçeve).

3.1.8 Finansal tabloların tfrs'lerle uyumu ve gerçeğe uygun sunuluşu

Mali tabloları TFRS ile uyum gösteren işletmeler, uyumluluk düzenini doğru ve tam bir şekilde finansal tablo dipnotlarında belirtmelidir. TFRS bütün maddeleriyle tam uyumlu olmayan finansal tablolar, işletme tarafından TFRS'lerle uyumlu olarak nitelendirilemez.

İşletme, finansal tabloları TFRS'lerle neredeyse tüm şartlarda uyumlu olarak gerçeğe uygun olarak sunar. İşletmenin finansal tablolarını gerçeğe uygun olarak sunması için diğer koşullar şu şekildedir (TMS, Kavramsal Çerçeve).

- “TMS 8 Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar” Standardı gereğince muhasebe sistemlerini tanımlayarak, göz ardı edildiği durumlarda yönetimin önceliğe alıp dikkat edeceği kanun düzenini gösterir.
- Muhasebe uygulamalarını da içinde barındıran verilere gereksinime uygun, anlaşılabilir, mukayeseli ve güvenilir bilgi elde edilecek şekilde düzenlemek ve raporlamak.
- TFRS'lerde yer alan hususi hükümlerle uyum mevzuunda, finansal tablo ilgililerine nitelikli işlemler, diğer olaylar ve şartların işletmenin parasal yapı ve parasal başarı üzerindeki tesirlerini anlamaları için yetersizlik söz konusu ise ek açıklamalarda bulunmak.
- Kullanılan uygun olmayan muhasebe sistemleri, dipnotlarda materyal kullanarak ve açıklayarak belirtmiş olsa bile gerçeğe uygun sunulmuş sayılmaz.

3.2 Finansal Tabloların Denetimi

İşletmelere ait mali tabloların, önceden belirlenmiş ölçüt ve kurallara uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığının kontrol edilmesi amaçlanarak yapılan denetimlere finansal tablo denetimi denmektedir. Finansal tablo denetimi ile amaçlanan yasal mevzuatlara (Örneğin; SPK, KGK, TTK, TFRS ve muhasebe standartları) muhasebeleştirme kuralları ve genel kabul görmüş muhasebe

ilkelerine uygun olup olmadığının araştırılması ve işletmenin bir bütün olarak gerçek durumu yansıtmayı yansıtmadığını incelemektir.

3.3 Finansal Tablolarda Hile Kavramı

Finansal tablolar olumsuz yönde maskelenerek, daha az vergi vermek, daha az kar veya daha az prim dağıtmak, pay sahiplerinin borsa değerinin düşürülmesi suretiyle spekülasyon yapılması, küçük pay sahiplerine işletmeyi kötü göstermek, işletmeden alacaklıların borçlarını ertelemek amaçları ile hile yoluna başvurulabilir (Uyar ve Küçükkaplan, 2011:3).

Olumlu yönde maskeleyen ise, kar dağıtımını fazla yapmak, mali imajı güçlendirmek, kredibilite düzeyini arttırmak ve pay sahiplerinin borsa değerinin artırılması amaçları ile hile yoluna başvurulabilir.

İşletmelerin finansal işlemleri, belge ve muhasebe kayıtlarında dolayısıyla da finansal tablolarında yapılan uygunsuz düzenleme, makyajlama, maskeleyen, hileler ve yolsuzluklar sadece kâr amacı güden veya çıkar sağlanan ufak bir kesime fayda sağlarken büyük ve mühim bir grup üzerinde önemli zarar ve kayıplara sebep olmaktadır.

Yapılan bu tür işlemler dolayısıyla; borç verenler, çalışanlar, satıcılar ve yatırımcılar mikro seviyede devlet ve kamuoyu da makro seviyede etkilenmektedir. Bu nedenle yapılan bu tür işlem, hile, yolsuzluk ve makyajlamalar ile maskelemeler büyük bir kesime etki etmiş olarak yanıltıcı, eksik, hatalı karar ve sonuçlara neden olmaktadır.

İşletme yöneticileri vasıtası ile sadece tepe yöneticilere veya dar anlamda şirket sahiplerine avantaj sağlayıp çıkar oluşturabilecek, fakat diğer bütün üçüncü kişi ve gruplara ciddi zararlar verebilecek düzenlemeleri şöyle gruplayabiliriz (Demir, 2014:22).

- Şirketi düzenlemelerle olduğundan daha iyi vaziyette göstermek
- Şirketi düzenlemelerle olduğundan daha kötü vaziyette göstermek

İşletmelerin bir diğer uygulaması da finansal tablolarda uygunsuz değişiklik ve düzenleme veya hile yaparak işletmeyi olduğundan kötü göstermeleridir. Fakat işletmeler büyüdükçe bu unsur tesirini kaybetmektedir.

Yönetim tarafından yapılan, finansal tabloları önemli ve büyük ölçüde olumsuz olarak etkileyecek kasten yapılan düzenlemeler mali tablolar muhasebe kalemlerinde hileyapılarak düzenleme şeklinde nitelendirilmektedir. Hileli finansal tablolama, hırsızlık ve zimmete para geçirme olarak betimlenmez.

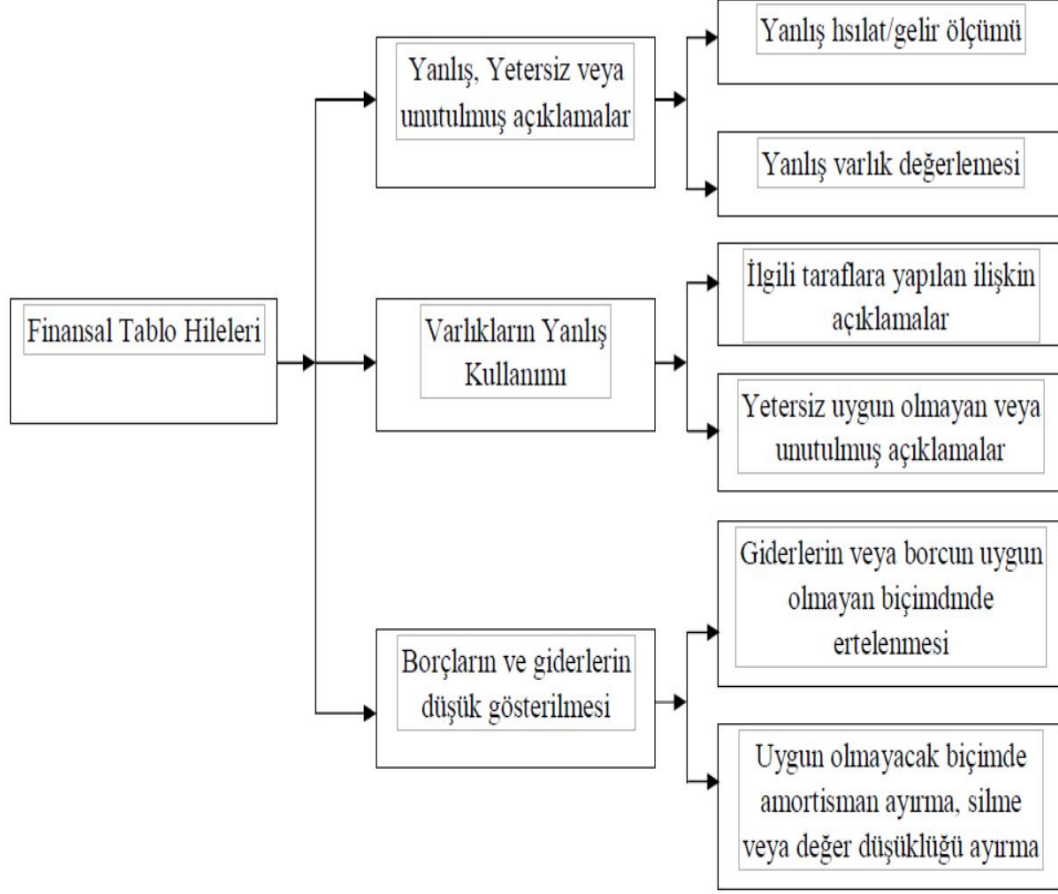
Finansal tablolarda hile yöntemleriyle amaçlanan; gider ya da gelir muhasebe kalemlerinde oynamalar yaparak, aktifleri yükselterek finansal durumu olduğundan iyi vaziyette veya borçları düşürerek likidite durumunu düzelterek aktif ya da borçları yeniden gruplandırarak finansal tabloların dolayısıyla da şirketin durumunun iyi gösterilmeye çalışılmasıdır.

Finansal tablo hileleri, şahsi bir menfaati elde etmek amacıyla, mali tablo kullananlarını kandırmak amacıyla finansal tablo tutarlarını veya varılan sonuçları Finansal Tablo Hileleri Varlıkların Yanlış Kullanımı Yanlış, Yetersiz veya unutulmuş açıklamalar Borçların ve giderlerin düşük gösterilmesi Yanlış varlık değerlemesi Yanlış hasılat/gelir ölçümü İlgili taraflara yapılan ilişkin açıklamalar Yetersiz uygun olmayan veya unutulmuş açıklamalar Giderlerin veya borcun uygun olmayan biçimde ertelenmesi uygun olmayacak biçimde amortisman ayırma, silme veya değer düşüklüğü ayırma bilerek yanlış iletme ya da işletmenin mali vaziyetini olması gerekenden farklı yansıtmaktır (Demir, 2014:22).

Finansal tablolardaki hatalar kasten yapılmayan yanlışlıklardır. Bu işlemler unutkanlıktan veya tecrübesizlikten, kayıt altına alınması gereken ekonomik olayın, miktar veya bir izahın mali tablolara eklenmemiş ya da farklı yanlışlıkla şekilde eklenmesi neticesi meydana gelmektedir (Uyar ve Küçükkaplan, 2011:4).

Bu hile ve hataların araştırılması neticesinde; hataların çoğunlukla çalışanlar yöneliminde maksat dışı bir şekilde gerçekleştirildiği, ancak hile unsurunun çoğu kez tepe yönetim ya da ortak yöneticiler aracılığıyla farklı çıkarımlar sağlamak niyetiyle uygulandığı görülmektedir.

Finansal tablolarda olabilecek hile şekilleri Rezaee ve Riley (2010) çalışmalara göre aşağıdaki şekillerden oluşmaktadır:

Şekil 3.1: Yaygın Finansal Tablo Hileleri

Kaynak: (Terzi, 2012b:63)

3.4 Hileli Finansal Raporlama

İşletme yönetiminin, finansal tablo kullanıcılarına yönelik işletme performans ve karlılığı konusundaki algılarını etkilemek ve değiştirmek suretiyle işletme karını manipüle etmesi şeklinde yapılabilen işlem ve düzenlemeler finansal tablolarda hileli raporlama olarak adlandırılmaktadır. Hileli finansal raporlama usullerinden bazıları aşağıda sıralanmıştır;

- Finansal tabloların hazırlanmasına dayanak olan muhasebe kayıtlarının veya destekleyici dokümanların tahrif edilmesini (evrak sahtekarlığı) değiştirilmesini, manipüle edilmesini ve/veya gerçeğe aykırı belge düzenlenmesini,
- Finansal tablolara yansıtılması gereken olay, işlem ve diğer önemli bilgilerin kasıtlı olarak atlanmasını veya yanlış yansıtılmasını

- Finansal tablolara yansıtılması gereken olay, işlem ve diğer önemli bilgilerin, kayda alınması, değerlendirilmesi, sınıflandırılması, sunumu ve dipnotlarda açıklanması ile ilgili muhasebe ilkelerinin kasıtlı olarak yanlış uygulanmasını içerir (Küçük,13-14).

3.5 Mali Tablo Hata Ve Hileleri Nasıl Önlerim?

Finansal tablolarda yapılan hata ve hilelerin tespit edilmesi durumunda şirketler büyük maddi cezalar yanında büyük itibar kaybı ile karşılaşmaktadır.

İşletmelerde finansal hata ve hilelerin önlenmesi için sürekli takip yapılması gerekli belli başlı işlemler bulunmaktadır (Aksoy, 2006:377).

- Gözden Geçirme
- Hile önleme programları
- Etkin Kurumsal Yönetim
- Gözetim
- Etkin denetim
- Adli Denetim
- Etkin iç denetim
- İletişim
- Denetçilerin Bağımsızlığı Korunmalıdır (Aksoy, 2006:377).

3.6 Finansal Tablolardaki Hata Ve Hileleri Tespit Amacıyla Uygulanan Belli Başlı Denetim Teknikleri

Finansal tablolardaki hata ve hileleri tespit amacıyla birçok denetim yöntemleri geliştirilmiştir. Bu denetim yöntemlerini şu şekilde sıralayabiliriz (Aksoy, 2006:377);

- Fiziken inceleme tekniği
- Doğrulama tekniği
- Yeniden Hesaplama Tekniği
- Belge inceleme tekniği
- Bilgi toplama (Soruşturma) tekniği
- Analitik inceleme tekniği

3.6.1 Fiziken inceleme tekniği;

Muhasebe hesap kalemlerinin var olup olmadığını tespit amacıyla kullanılmaktadır.

- İşletme stoklarının varlığı
- Ücret alan personelin varlığı
- Firma faaliyetleri (imalat süreci vb.)

3.6.2 Doğrulama tekniği;

İşletme dışındaki üçüncü kişilerden istenen ve alınan gerek yazılı ya da sözlü beyanlar oluşturur. Bu yöntem işe yarayacaksa kullanılmalıdır. Her durumda verimli olmayabilir.

3.6.3 Yeniden hesaplama tekniği;

Yeniden hesaplama, belge ve kayıtların matematiksel olarak doğru olduğunun kontrol edilmesini ifade eder. Yeniden hesaplama tekniği, faiz tahakkukları gibi çeşitli tahakkuklar, belirli muhasebe kayıtlarının özetleri ve müşteri tarafından yapılan hesaplamaların denetimi için uygun bir yöntemdir.

3.6.4 Belge inceleme tekniği;

Belge inceleme, kâğıt ortamında, elektronik ortamda veya diğer ortamlarda tutulan, iç veya dış kaynaklı kayıt ve belgelerin incelenmesini ifade eder.

3.6.5 Bilgi toplama (soruşturma) tekniği;

Bilgi toplama, işletme içinde veya işletme dışında, finansal veya finansal olmayan bilgilerin, bilgili kişilerden elde edilmesini ifade eder ve yaygın olarak kullanılan bir tekniktir.

3.6.6 Analitik inceleme tekniği;

Bu teknik parasal olan ya da olmayan işlem ve verilerin birbirleri arasında ilişkilere dayandırılması sonucu araştırılıp değerlendirilmesini açıklar. Bu işlemler rasyo uygulamaları, ilişkili hesaplardaki incelemeler, karşılaştırma uygulamaları.

Finansal tablo hilelerini tespit amacıyla kullanılan bazı analiz teknikleri şunlardır (Aksoy, 2006:377);

- Filtreleme
- Tanımlama-Denklem
- Eş kayıt tespiti
- Sınıflama-Sıralama
- Katmanlara ayırma
- Tablolama
- Karşılaştırmalı Analiz
- Trend analizi
- Oran analizi
- Benford Kanunu
- Yaşlandırma
- Boşlukların tespiti
- İstatistiksel analiz
- Özetleme (Gruplandırma)
- Birleştirme ve İlişkilendirme (Aksoy, 2006:377).

4. HİLENİN ORTAYA ÇIKARTILMASINDA ANALİZ TEKNİKLERİ

4.1 Analiz Teknikleri

4.1.1 Teknoloji Temelli Yaklaşımlar

Bilgi teknolojileri; bilginin toplanması, işlenmesi, depolanması ve iletilmesini sağlayan bilgisayar ve iletişim teknolojilerinin bütünü olarak tanımlanabilir.

Bilgi teknolojileri işletmelere; ürün geliştirme, üretim, dağıtım, yönetim ve tüm bu faaliyetlerin muhasebeleştirilmesi konularında zaman ve kaynak tasarrufu sağlamaya yardımcı olduğu gibi aynı zamanda da işletme bilgilerinin değerlendirilmesi ve yöneticilere raporlanmasında önemli bir rol oynar. Bilgi teknolojilerinin belirtilen tüm fonksiyonlarına karşılık daha yeni bir uygulama alanı da bilgisayar teknolojilerinin mali ve operasyonel denetimlerde kullanılmasıdır. Bilgisayar teknolojilerinin kullanımı ile birlikte örnekleme yapmaya ihtiyaç duyulmadan verilerin tamamı, klasik yöntemlere göre çok daha az zamanda tahlil edilebilmektedir (Rezaee vd. 2002, s.147-164)

4.1.1.1 Geleneksel yaklaşımlar

Geleneksel denetim yöntemleri hilenin ortaya çıkartılması konusunda pasif bir yaklaşım sergilemektedir. Pasif yaklaşım ile anlatılmak istenen; geleneksel denetim anlayışında değerlendirmenin sadece işletmelerin iç kontrol sistemlerinin etkinliği çerçevesinde yapılması, bir istek veya ihbar olduğunda hile araştırmasının yapılmasıdır (Bozkurt, 2011: 174). Bu yöntemde yapılan denetimlerde işletmenin veri tabanının tamamını analiz etmek ve değerlendirmek yüksek zaman maliyetine neden olacağından veri tabanından örneklem yöntemi ile seçilmiş bir kısım veri üzerinde denetim yapılmaktadır.

4.1.1.2 Aktif Yaklaşımlar

Proaktif yöntemlerde klasik denetim yöntemlerinin aksine, hile konusunda herhangi bir iddia, talep veya ihbar olmaksızın her zaman hile olabileceği beklentisi ile bir denetim vardır. Bu yöntemde denetim, örneklem üzerinde değil

işletmenin tüm veri tabanı üzerinde yapılmaktadır. Proaktif yöntemlerde kullanılan bilgi teknolojileri bütün veri tabanını zaman maliyeti olmaksızın rahatlıkla analiz edebilme imkânı sağlamaktadır. Hilenin belirlenmesinde yararlanılan proaktif yöntemler aşağıdaki gibi sıralanabilir (Bozkurt, 2011: 173).

- İstatistiki yöntemler
- Mali analiz teknikleri Bilgisayar destekli denetim teknikleri (CAAT's)
- Yapay zekâ teknikleri, bulanık mantık ve uzman sistemler
- Dijital analiz yöntemleri (Benford Kanunu)
- Veri madenciliği uygulamaları

Son yıllarda özellikle veri madenciliği programlarının hile denetiminde kullanılmaları işletmelere, her geçen gün büyüyen ve karmaşık hale gelen kurumsal yönetim sistemleri içinde çok kısa zamanda tüm veri tabanını analiz edebilme yeteneği kazandırmaktadır. Diğer taraftan ise, bu bilgisayar programları hileleri çok kesin bir şekilde ortaya koymamakta, sadece hile ihtimallerini değerlendirerek hile olma ihtimali yüksek olan durumları ortaya çıkartmaktadırlar. Bu programlardan verimli bir sonuç alınabilmesi için denetim ekibinde hem işletmeyi ve işletmenin iş süreçlerini çok iyi bilen bir denetçi hem de programlama dilinden anlayan bir denetçinin olması zorunludur.

Hile denetiminde kullanılan tüm proaktif yöntemlerin temelinde istatistiki yöntemler bulunmaktadır. Hile denetiminde, bünyesinde istatistiki yöntemleri bulunduran gelişmiş bilgisayar programları kullanılabileceği gibi regresyon analizi gibi daha basit istatistiki yöntemler de kullanılabilir.

4.1.1.3 Stratejik yaklaşımlar

Stratejik yaklaşımda, geleneksel yöntemlerde olduğu gibi bir hile belirtisi görüldükten sonra harekete geçilmemektedir. Hile varsa bir an önce ortaya çıkarılıp, olası zararı en aza indirme hedeflenmektedir. Bu amaçla belirtinin ortaya çıkmasının beklenmesi yerine, belirli bir sistematik yaklaşımla, olası belirtilerin olup olmadığı yönünde aktif bir yol izlenmektedir. Günümüzde işletmelerde ve ilgili sektörlerde bu gibi araştırmaları öncelikle yapacak kapsamlı veri tabanları bulunmaktadır. Örneğin; işletmelerin veri tabanlarında

bilinçli olarak belirli hile türlerine yönelik anormallikler kovalanmakta, elde edilen bilgiler bu mantıkla analiz edilmekte ve sonuca ulaşılmaktadır.

4.1.1.4 İşletmenin faaliyet alanının belirlenmesi

İşletmelerin faaliyet alanı ve faaliyet gerçekleştirme süreçleri farklılık göstermektedir. Bu yüzden, ilk olarak denetimin yapılacağı birimin, etkin bir hile denetiminin yapılabilmesi için faaliyetlerini tam anlamıyla anlamak gerekir. Faaliyet gerçekleştirme süreçlerinin doğru bir şekilde anlaşılabilmesi için uygulanması gereken yöntemler şunlardır (Singleton vd, 2010:52).

- Firmada muhakemeler oluşturmak suretiyle faaliyet incelemesi
- Firmanın ilişkili olduğu üçüncü kişiler veya rakipler ile ilişkisinin irdelenmesi
- Aynı sektörde önceden tespit edilmiş hile olaylarının irdelenmesi
- Önemli konumlarda çalışan firma bireyleri ile görüşme sağlanması
- Finansal tablo ve hesapları oluşturan muhasebe işlemlerinin irdelenmesi
- Firmanın faaliyet süreçlerinin ve bu faaliyetler sonucunda ortaya çıkan verilerin irdelenmesi.

4.1.1.5 İşletmede var olabilecek olası hilelerin tanınması

Firma faaliyetlerinin anlaşılması üzerine firma ile ilgili risk alanlarının tespit edilerek değerlendirilmesi yöntemiyle hileleri açıklanır (Bozkurt, 2011:176).

Birim çalışanları kimlerdir, işletme içi ve dışı iletişim nasıl sağlanmaktadır

Bu birimde ne tür hileler yapılabilir

Çalışanlar veya yöneticiler nasıl hile yapabilirler

Satıcılar ve müşteriler nasıl hile yapabilirler

Bu tip sorular şirketlerin ve şirketlerdeki incelenen birimlerin faaliyetlerine, yapılarında ve sistem içeriklerine göre arttırılabilir.

4.1.1.6 Her tür hile için olası hile belirtilerinin dosyalanması

İlk iki aşamada işletme hakkında ve incelenen işletme birimi hakkında öğrenilen bilgilere göre olası hile belirtileri toplanır. Daha önceki aşamada işletmede hangi hile türlerinin gerçekleşebileceği belirlenmekteydi. Bu aşamada ise

belirlenen gerçekleŖebilecekle hileleri 6nceden fark etmemizi sağlayacak belirtilerin ve g6stergelerin neler olabileceği tespit edilir. Net hile kanıtı olmamakla birlikte, iŖletmelerde hileli durumların belirteci olabilecek g6stergelere kırmızı bayrak denmektedir (Dzamba, 2004:12). Literat6rde kırmızı bayrak (redflag) olarak adlandırılan bu g6stergeler ayrıntılı bir Ŗekilde listelenmelidir.

Kurumsal kaynak planlama (ERP) sistemlerinin kullanımının arttığı g6n6m6zde hile denetçisinin; iŖletme iŖ s6reçlerinde kullanılan bilgi teknolojilerini iyi analiz etme, sistem yetkilerini ve ağıklarını belirleme ve sistem 6zerinde yapılabilecek olası hileleri tespit etme konusunda tecr6beli ve etkin olması 6nemlilik arz etmektedir.

4.1.1.7 Belirtiler hakkında veri toplamada teknolojinin kullanımı

Firmada karŖılaŖılması muhtemel hile tespitleri (kırmızı bayraklar) tespit edildikten sonra g6stergelerle mukayese edildiğinde firmanın iŖlem tabanı 6zerinde bilgi teknolojileri uygulanarak analiz edilir. IŖletme tabanının b6t6n6n6n analiz edilmesi bilgi teknolojileri sayesinde yapılabilmektedir (Bozkurt, 2011:177).

4.1.1.8 Sonuçları analiz etme ve sadeleŖtirme

IŖletmenin bilgi tabanının analiz edilmesi sonucunda ortaya ęıkan her veri ve sonuç hile varlığının olduğunu ifade etmemektedir. Bir takım veriler iŖletmeye has olabilmektedir. Bunu tespit için iŖletmenin 6nemli noktalardaki ęalıŖan bireyleri ile temasa geçilebilir. Sonuç olarak hile belirtileri yenilenebilir, kapsam bakımından geniŖ tutulabilir ya da g6z ardı edilebilir. (Albrecht ve Albrecht, 2004:14).

4.1.1.9 Hile belirtileri araŖtırma

Veri tabanı analizi sonucu hile emarelerinin; iŖletmenin hususi pozisyonlarından oluŖan sıradanlıklar ayrıŖtırıldıęında elde kalan hile tespitleri olarak var sayılan sonuğlardır. Hile tespitlerinin iŖaret ettiği y6nelimde bilgi teknolojileri uygulanması suretiyle kullanılması amacıyla daha detaylı analizler yapılır ve sonucunda bir g6r6Ŗ oluŖturulur. Bu veri ve g6r6Ŗlere g6re iŖletme içerisinde gereklilik arz eden olan y6ntemler izlenir (Albrecht ve Albrecht, 2004:14).

4.1.1.10 Döngü İzleme

Hile incelemesi yapan kimse, tanımlanmış tüm belirtileri izlemek durumundadır. Bu süreçte hileyi bulmak birincil amaç iken, bunun yanında iç kontrol zayıflıkları, etkin olmayan sistemler, belgelenmemiş politikalar ve veri hatalarına da dikkat edilmektedir. Karşılaşılan bu anormalliklerin düzeltilmesi veya ortadan kaldırılması, işletmedeki süreçleri daha etkili konuma getirmektedir. Bütün bunlar, gelecekte yapılabilecek hilelerde, hilekarın cesaretinin kırılmasına neden olabilmektedir.

Döngü tamamlandığında, ortaya çıkan sonuçlar, denetçilere, yöneticilere ve araştırmacılara işletmenin tanınması ve hile türleri konusunda sağlıklı bilgiler sağlamaktadır.

4.1.1.11 Prosedürlerde Ortaya Çıkartma Sisteminin Otomatikleştirilmesi

Hile belirtileri bilgi teknolojileri kullanılarak ortaya çıkartılabilmektedir. Ortaya çıkan sonuçlar birbiriyle ilintili olarak fazla zaman kaybetmeden hileler belirlenebilmektedir.

4.1.2 Bilgisayar destekli veri analiz teknikleri

İşlemler bilgisayarla bile yapılıyor olsa, yine karşımıza insan faktörü çıkmaktadır. Hata ve hilelerin önlenmesinde öncelikli yapılması gereken hata ve hileler ortaya çıkmadan önce tedbir almaktır.

Bilgisayar hilelerinin önlenmesinde ilk alınacak tedbirler aşağıdaki gibi sıralanabilir (Pehlivanlı, 2011:49).

- İşe alınacak personelin özenli seçimi
- Personele gerekli eğitimin verilmesi,
- Bilgisayar kullanıcılarının, kıdem, yaş, yapılan iş ve sorumluluklarına göre yetkilendirilmeleri ve yetkilere göre şifrelendirme yapılması,
- Yerilen şifrelerin belli sürelerde değiştirilmesi
- Personelin birbirlerinin şifrelerini bilme ve kullanmalarının önlenmesi
- Verilen şifrelerin sadece çalışılan servis veya bölümde kullanılabilir olması

- İşletmedeki servis veya bölümlerin birbirlerinin alanına müdahalesinin önlenmesi, hatta başka servislere ait işlemlerin görülmesinin önlenmesi
- Hatalı işlemlerin silinme yöntemi ile değil, ters kayıtla kapatılarak iptal edilmesi şeklinde düzeltilmesi yönteminin seçilmesi,
- Kişisel veya işletme içi problemleri olan personele karşı dikkatli davranılması, personelin işyerine yeniden verimli bir şekilde kazandırılmaya çalışılması,
- Problemi çözülmemeyen personelin etkisiz hale getirilmesi, yetki ve sorumluluklarının azaltılarak işyerine zarar vermesinin engellenmesi, alınan tedbirlerin işe yaramaması halinde işine son verilmesi
- Sebebi ne olursa olsun işten ayrılacak personelin işyerine zarar vermeden ayrılmasını sağlamak amacıyla gerekli tedbirlerin alınması,

Ancak bu tedbirler, büyük oranda işletimden yani kullanım ve kullanan personele karşı alınması gereken tedbirlerdir. Bilgisayar donanımı ve yazılımı kullanılarak yapılacak hilelere karşı daha büyük, daha etkili, daha teknik tedbirler alınmalıdır. Yasal düzenlemeler, mevcut uygulamalar sonucu ortaya bir sorun çıktığı yada çıkma ihtimalinin yüksek olduğu durumlarda bu sorunların giderilmesi amacıyla yapılmaktadırlar. Bilgisayar teknolojisinin sürekli kendini yenilemesi nedeniyle, yenilenen teknolojinin ortaya çıkardığı sorunun giderilmesi için yasalar değişinceye kadar, teknoloji kendini yenilemektedir. Bu nedenle hilelerin önlenmesi ve bilgisayar suçları ile ilgili yasal düzenlemeler, teknolojiyi daima en az bir adım geriden takip etmekte, dolayısıyla hile ile mücadelede yetersiz kalabilmektedir.

4.1.2.1 Bilgisayar hile teknikleri

Muhasebe hilelerinin bilgisayar kullanılarak gerçekleştirilmesi olan bilgisayar hileleri, işletme varlıklarının bilgisayarlar kullanılarak işletme çıkarları dışında kullanılması yoluyla gerçekleştirilir.

Bilgisayarların donanım, yazılım veya işletim zaafından yararlanarak geliştirilen bilgisayar hile tekniklerinden bazıları aşağıda sıralanmıştır (Selman Aziz Erden, “Bilgisayarlı Muhasebe Ortamında Bağımsız Denetim”, Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Yıl:1996, Sayı:1, s.24-25)

- Truva Atı: Bir program içine, önceden belirlenmiş zaman veya hallerde meşru olmayan fiillerde bulunmak üzere yerleştirilmiş yetkisiz komutlar dizisidir.
- Yuvarlama Tekniği: Finansal kuruluşların faiz ödemelerinde avantaj sağlamak için kullanılan bir tekniktir. Örneğin, bilgisayara faiz hesaplamalarında kesirden sonraki iki desimal haneye kadar aşağı tabana yuvarlama komutu verilir ve bu şekilde biriken tutarlar bir hesaba aktarılır.
- Salam Tekniği: Küçük artışlarda para çalmak için kullanılan bir tekniktir. Örneğin, bir muhasebecinin bilgisayarda ürünün maliyetlerinde birkaç ayda bir artışlar göstermek suretiyle aradaki farkı hayali bir müşteri hesabına naklederek zimmetine geçirmesi.
- Tuzak Kapıları: Kullanıcıya bilgisayarın normal sistem kontrollerini aşma izni veren bir dizi bilgisayar komutlarıdır.
- Üstün Güç Verme: IBM firmasının felç olmuş bir sistemin onarılması gibi acil durumlarda kullanılmak üzere üstün güç (superzap) adında bir yazılım geliştirildi. Genellikle sistem çökmelerinde, verileri, kütükleri ve kayıtları kurtarmak amacıyla yönelik olarak geliştirilen bu yazılım (Üstün güç) amacına uygun olmayan hallerde de kullanılabilir. Üstün güç verme tekniği de üstün güç gibi özel sistem programlarının, düzenli sistem kontrollerini aşmak ve gayri meşru fiillerde bulunmak için yetkisiz kullanılması işlemidir.
- Yazılım Korsanlığı: İzinsiz olarak yazılımların kopyalanmasıdır.
- Veri Dolandırıcılığı: Veri sisteme girilmeden önce, sonra veya girilirken verinin silinmesi, değiştirilmesi veya ilavelerin yapılması hallerini içerir.
- Veri Sızıntısı: Verinin izinsiz olarak kopyalanmasıdır.
- Sırtta Taşıma: Bu teknikte bir telekomünikasyon hattı ile bağlantı kurularak kendi bilgisayar sisteminde işlem yapmakta olan meşru kullanıcı elde edilir. Meşru kullanıcı farkında olmadan bu tekniği kullanmakta olan kişiyi kendisi ile birlikte taşır ve sisteme girmesine izin vermiş olur.

- Maskelenme: Bu teknikte yetkisiz kullanıcı sisteme girmek için meşru kullanıcının tanıtım numarası ile şifresinin kullanır.
- Yontma: Genellikle bir kişisel bilgisayar ve telekomünikasyon ağı kanalıyla bilgisayar sistemine izinsiz olarak girme ve sistemi kullanma tekniğidir.
- Çöpçülük: Gizli bilgilere ulaşabilmek amacıyla kayıt ve bilgi kütüklerinin yetkisiz bir şekilde taranması tekniğidir.
- Kulak Misafiri Olma: Bir başkasına aktarılmak istenenleri dinleme ve daha sonra elde edilen bilgileri kullanma tekniği olarak izah edilebilir (Selman Aziz Erden, “Bilgisayarlı Muhasebe Ortamında Bağımsız Denetim”, Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Yıl:1996, Sayı:1, s.24-25).

5. HİLENİN ORTAYA ÇIKARTILMA YÖNTEMLERİ

5.1 Muhasebe Hilelerinin Ortaya Çıkarılmasında Kullanılan Yöntemler

Muhasebe sisteminde ve dolaylı olarak muhasebe verilerinin sonuçlarının özetlenerek oluşturan finansal tablolarda hile tespiti ve bu tespitlerin fark edilerek ortaya çıkartılmasında biçimsel yöntemler oluşturulmuş ve geliştirilmiştir. Bu biçimsel yöntemleri şu şekilde sıralayabiliriz (Karacan ve Uygun, 2012:279).

- Proaktif hile denetim yöntemleri
- Veri madenciliği
- Benford yasası
- Devamlı denetim
- Whistleblowing ve ihbar hatları
- Analitik inceleme prosedürleri
- Analitik inceleme teknikleri

5.1.1 Proaktif hile denetim yöntemleri

Hile belirtilerinin meydana gelmesinden ya da bir şikâyet alındıktan sonra, hile şüphesi olan alanda ayrıntılı hile incelemesi yapılması reaktif bir yaklaşımdır (Özkul & Özdemir, Çalışan 19 Hilelerinin Önlenmesinde Proaktif Yaklaşımlar, 2013). Bu yaklaşımda hile belirtisi olmadan herhangi bir araştırmaya girilmez. Reaktif yaklaşımda hile belirtisinin mutlaka olması gerekmektedir. Proaktif yaklaşımlar ise öngörülmesi gereken tehdit ve fırsatları fark ederek, olma ihtimali olanları tespit etmek ve bunlara ne gibi önlemler alınması gerektiği hususlara uygulanan yöntem ve tekniklerdir. Bu yaklaşımda reaktif yaklaşımlarda olan hile belirtileri ortaya çıkmadan, işletmede yapılabilecek hileler analiz edilerek, hilelerin yapılmaması için önlemler alınır. Hilelerin önlenmesinde kullanılan proaktif yöntemlerde, teknolojik imkânların kullanımı oldukça yaygındır (Özkul & Özdemir, Çalışan 19 Hilelerinin Önlenmesinde

Proaktif Yaklaşımlar, 2013). Denetim amacıyla, denetçiler tarafından kullanılan CAATs4 (Bilgisayar Destekli Denetim Teknikleri) sayesinde hem finansal tablolarla ilgili analizler yapılabilir hem de finansal olan ve olmayan veriler birbirleriyle karşılaştırılabilir. Denetim programlarının işlevlerini yerine getirebilmesi için önceden işletme bilgilerinin yer aldığı bir veri tabanı oluşturulur ve bu veri tabanı denetim programlarına entegre edilerek, denetim işlemlerinin yapılması sağlanır.

Hile denetiminde proaktif yaklaşımlara; analitik inceleme prosedürleri, veri madenciliği uygulamaları, sürekli denetim yöntemleri ve Benford Yasası temelli sayısal analiz teknikleri örnek olarak verilebilir (Özkul & Özdemir, Çalışan 19 Hilelerinin Önlenmesinde Proaktif Yaklaşımlar, 2013).

Hilelerin önlenmesi ve ortaya çıkarılmasına yönelik açıklanan proaktif yöntemlerin birbirlerine karşı üstünlükleri olmadığı gibi tek başlarına da hileli işlemler karşısında etkinliği yoktur. Hile ile mücadelede yöntemlerin birlikte kullanımı başarıyı arttıracaktır. Teknoloji ne kadar ilerlerse ilerlesin denetimin yapay zekâ ile otomatik bir süreç haline gelmesi durumunda bile yine bu gelişmelere ayak uydurabilen denetçilere ihtiyaç olacaktır.

Hilelerin önlenmesi ve ortaya çıkarılmasına yönelik açıklanan proaktif yöntemlerin birbirlerine karşı üstünlükleri olmadığı gibi tek başlarına da hileli işlemler karşısında etkinliği yoktur. Hile ile mücadelede yöntemlerin birlikte kullanımı başarıyı arttıracaktır. Teknoloji ne kadar ilerlerse ilerlesin denetimin yapay zekâ ile otomatik bir süreç haline gelmesi durumunda bile yine bu gelişmelere ayak uydurabilen denetçilere ihtiyaç olacaktır.

5.1.1.1 Veri madenciliği

Veri madenciliği; veri ambarlarında tutulan çok çeşitli verilere dayanarak daha önce keşfedilmemiş bilgileri ortaya çıkarmak, bunlara karar vermek ve bunları eylem planını gerçekleştirmek için kullanma sürecidir. Bu noktada kendi başına bir çözüm değil çözüme ulaşmak için verilecek karar sürecini destekleyen, problemi çözmek için gerekli bilgileri sağlamaya yarayan bir araçtır (Özmen, 2001:2). Ana tabandaki veriler hakkında anlamlı ilişkiler kurmak ve bunları yorumlamak ve karar almada kullanmak hem istatistiğin hem de veri madenciliğinin amaçlarıdır. Geniş veri tabanlarına sahip işletmelerde bilgilerin

analiz sonucu kullanılarak olağan dışı bulgular ve işlemlerin tespitinde global dünyada en fazla uygulanmak suretiyle kullanılan veri madenciliği programları olarak istatistik programları olan SAS ve SPSS olmaktadır.

5.1.1.2 Benford yasası

Denetim çalışmalarında kullanılan Benford Yasası bize doğal olarak meydana gelen sayılardaki muayyen basamaklarında rakamların her biri için karşılaşma ve tekrarlanma sıklıklarını (frekanslarını) gösteren ve sunan kural şeklinde ifade edilebilir. Bu yasanın ana çıkış noktası bireylerin rastsal davranmalarına dayandırılır (Mengi, 2013:131). Kişiler hile yapmak gayesi ile sayı ürettiklerinde alışkanlık gereği bazı numaraları tekrarlarlar. Finansal tabloların oluşturulduğu muhasebe verileri ve bilgileri içerisindeki hile içeren işlemleri, Benford Yasası aracılığı ile tespit etmek mümkün olmaktadır. Bu yöntem istatistiksel bir yöntemdir.

Nigrini ve Mittermaier 'ın 1997 yılında Benford Yasa 'sına alternatif olarak geliştirdikleri rakam analizinin Benford Yasası 'na göre bazı üstünlükleri vardır. Bu yöntem Benford Yasa 'sı ile analiz edilmeye uygun olmayan sayı kümeleri içinde kullanılabilir. Benford Yasa 'sının kullanılabilmesi için sayıların rastgele olması gerekir. Oysa muhasebe verisi genellikle bir ortalama çevresinde toplanmıştır ve çoğunlukla alt ve üst limitleri vardır.

Benford Kanunu ve sayısal analiz için kullanılacak gerekli muhasebe verileri; ticari alacaklar, ticari borçlar, satışlar, giderler vb. ile ilgili muhasebe hesaplarıdır (Mengi, 2013:131).

5.1.1.3 Devamlı denetim

Devamlı denetim, muhasebe sisteminde üretilmiş evrak olmadan gerçek ve aynı zamanda mali tablolardaki bilgiler üzerine ve güvenilirliğine ilişkin görüş bildirmektir. Kurumsal faaliyetlere ilişkin bilgi gerçek zamanlı olarak elektronik ortama aktarılabilirse bu bilginin de gerçek zamanlı denetiminin yapılması ideal bir durumdur. Ancak bilginin denetiminin gerçek zamanlı yapılması alt yapı yetersizlikleri ve kurumsal bilgi sisteminin yavaşlamasına neden olduğu için özellikle işlem sayısı yüksek olan kurumlarda denetimin gerçek zamanlı değil de belli zaman periyotlarında yapılması öngörülmektedir.

Denetimin hangi sıklıkla yapılacağı risklere ve alt yapıya bağlı olarak değişmektedir. Teknolojik mecburiyetten kaynaklanan bu durum sürekli denetim tanımlarına ‘gerçek zamanlıya yakın ‘ kavramını sokmuştur. Bir tür dönemselliği ifade eden bu kavram idealden uzak olsa da uygulamada bir mecburiyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte gerçek zamanlı denetim mümkün olacaktır (Hazar, 2014:10).

Sürekli denetim için geliştirilen bir modele örnek olarak CAIMOR (Continuous Auditing Immune Model Based on Object OrientedRule Base) verilebilir. 2010 yılında Huanzhuo Ye ve Ye Li tarafından, insanlardaki bağışıklık sisteminden esinlenerek geliştirilen bu sürekli denetim modeli; gerçek zamanlı verinin tamamının denetlenmesi esasına dayanır. Biyolojide bağışıklık sistemi insanı hastalıklara karşı korumak için yabancı hücreleri tanımlar ve yok eder. Bağışıklık; kendinden olanı tanımak ve kendinden olmayanı sonlandırmak esasına dayanır. CAIMOR da benzer bir mantık çerçevesinde kendi kendine öğrenebilen dinamik ve yapay bir sistemdir. Bu model sistemden veriyi çekmesi, değerlendirmesi ve olağandışı durumları raporlaması aşamalarından oluşur. Model kullanıldıkça daha doğru ve kapsamlı olmaktadır. Model veri grupları içindeki her öğenin kendi veya kendi değil’ kümelerine ait olduğunu belirler. Kendi değil kümesi beklenmedik veri ve uygulamaları içeren veri grubudur (Hazar, 2014:102-103).

Günümüzde verilerin elektronik ortamda saklanması sonucunu doğuran e-fatura ve e defter gibi uygulamalarının yaygınlaşması ile sürekli denetim önem kazanmaktadır. Sürekli denetim uygulaması için denetim ekibi, veri teknolojileri hakkında yeteri düzeyde tecrübeye ve malumata sahip olmalıdır. Denetim işlevinin bütününün otomatik şekilde yürütülmesi mümkün dahilinde değildir. Değerleme ve yorumlama aşamasında insana ihtiyaç duyulacaktır. Denetimi yapan kişilerin kendilerini sürekli denetim esasına ve teknik kapasiteyi öğrenme ve artırma çabasına haiz olmaları gerekmektedir.

5.1.1.4 Whistleblowing ve ihbar hatları

“Whistleblowing” aslında “ıslık çalma” anlamına gelmektedir. “Whistleblowing” kavramının örgütsel bir sözcük olarak kullanılması ise İngiliz polisinin suç işleyecek olan bir kişiye onu durdurmak amacıyla ıslık çalmasından kaynaklanmaktadır (Mercan, Altınay ve Aksanyar, 2012:171). Bu

sözcük ilk kez 1963 senesinde güvenlik açısından ortaya çıkmış olan tehlikelerin ve risklerin yer aldığı hukuki bir belgede kullanılmıştır. Dolayısıyla etik kurallara ve yasalara uygun olmayan davranışta bulunanların bir düdük (ifşa) ile durdurulmaya çalışılması bu kelimenin amacını açıklamaktadır (Saygan ve Bedük, 2013:4-5). İngilizce literatürde “organizational wrongdoing”, “organizational misconduct”, “malpractice” gibi kelimelerle anlatılan “örgütteki yanlış uygulamaların” veya “principled organizational dissent” kavramı ile anlatılan “prensiplere dayalı organizasyonel ihtilafların”, bilgi sahibi kişi tarafından istekli olarak yazılı ya da sözlü biçimde, kimliği gizleyerek ya da açık bir biçimde örgüt içindeki yönetsel birimlere ya da örgüt dışına bildirilmesi bilgi ifşası olarak tanımlanabilir (Miceli ve Near,1984: 689). Bilgi ifşası “bir örgütte iş görenlerin ya da geçmişte çalışmış olan kişilerin örgütteki kanuna uygun olmayan, etik dışı ve yasalara aykırı eylemleri bu durumları engelleyebilecek kişi ya da kurumlara bildirmesi” olarak anlatılmaktadır (Miceli ve Near,1984: 689). Bu bağlamda bu çalışmada İngilizce literatürdeki “whistleblowing” kavramının karşılığı olarak bilgi ifşası ifadesinin kullanılması uygun görülmüştür (Miceli ve Near,1984:689).

Varlıkları kötü niyet ile kaydetme;

Hileli finansal raporlama; tahrifat, değiştirme, bilinçli maddi hata, ihmal, kayıtların veya diğer önemli bilgilerin bilinçli olarak yanlış sunumu, bilinçli yanlış yorumlama, muhasebe ilkelerinin, kurallarının, politikalarının ve ölçme, tanımlama için kullanılan metotların yanlış uygulanması, yetersiz açıklama veya bilinçli ihmal, yasadışı kazanç yönetimi yoluyla muhasebe tekniklerinin saldırgan kullanımı, var olan kural temelli muhasebe standartları altında muhasebe uygulamalarının manipüle edilmesi şeklinde gerçekleşebilir (Dönmez ve Karausta, 2011: 20). Hile ile birlikte şirketler için olumsuz bir durum oluşturan diğer bir kavram yolsuzluktur.

Yolsuzluk; devlet kurumu veya özel sektörde çalışan kişilere ayrıcalıklı uygulamaları için ödenen komisyonları içerir ve rüşvet, çıkar uyumsuzluğu, ekonomik şantaj ve kanun dışı bahşişler şeklinde ele alınabilir

5.1.2 Analitik inceleme prosedürleri

Çeşitli finansal ve finansal olmayan veriler ile işletmenin kayıtları arasındaki anlamlı ilişkilerin incelenmesiyle elde edilen bilgilerin, denetçi tarafından geliştirilen beklentilere uyup uymadığına bakılması işlemlerine analitik inceleme prosedürleri adı verilmektedir

Analitik İnceleme Prosedürleri işletme içinden ve dışından elde edilen finansal ve finansal olmayan bilgiler arasında var olan mantıklı ilişkileri inceleyerek, mali tablolaradaki yanlışlıkları saptamaya yönelik çalışmalardır. 2 Denetim yılındaki mali oranları bir önceki yıl ile karşılaştırılır. Bir önceki yılın müşteri kaynaklarından karşılaştırılabilir bilgiler, finansal raporlar, yayınlanmış endüstri istatistikleri ve bütçeler planlama amacıyla kullanıldığı zaman analitik prosedürler, denetçinin müşteri işinin finansal özellikleri anlamasını kolaylaştırır. Ortaya çıkan çıkan açığı düzensizlikler bu karşılaştırma sonucu belirlenebilir. Analitik İnceleme Prosedürleri inceleme sırasında özellikle dikkat edilmesi gereken noktaları saptayarak diğer denetim prosedürlerinin zamanlaması niteliği ve kapsamını belirtmekte kullanılırlar.

Tipik analitik prosedürler cari yılın mali raporlarının bir önceki yıl mali raporları karşılaştırılması şeklinde gelişir. Aynı şekilde endüstri ortalamaları, bütçe performansı veya finansal olmayan bilgilerin dikkate alınması gerekir.

Analitik İnceleme Prosedürleri uygunluğu araştırmaya yönelik işlemlerdir. Amaç veriler arasında anlamlı ilişkiler olduğunu doğrulamak ve bunlar arasındaki olağan kabul edilmeyecek sapmaları ortaya çıkarmaktır. Doğrulama testlerinin uygulamasında iki önemli prosedürden bir tanesi analitik incelemedir (Zack, 2009). Başka bir deyişle üçüncü standartın gerektirdiği kanıtların toplanması, iki genel yöntemle gerçekleştirilir; bunlardan bir tanesi işlemler ve bakiyelerin test edilmesi, diğeri ise finansal verilere uygulanan analitik gözden geçirmedir. Analitik inceleme Prosedürleri her türlü denetimde ve denetimin her aşamasında kullanılabilir. Analitik inceleme prosedürlerinin denetimin planlanması aşamasında mı, denetimin yürütülmesi aşamasında mı ya da denetimin tamamlanmasından hemen önce mi kullanacağı denetçinin amacına bağlıdır.

Analitik İnceleme Prosedürlerindeki temel amaç işletmenin denetçiye sunduğu veriler ile işletme içinden ve işletme dışından elde edilen ilişkili verilerin çeşitli biçimlerde karşılaştırılarak ortaya konulan sonuçlar ile denetim çalışmalarına yön verilmesidir.

Analitik İnceleme Prosedürlerinin uygulanmasında aşağıdaki unsurlar dikkate alınmaktadır (Zack, 2009).

- Denetlemenin cari yılda incelemeye konu olan bilgileri
- İlgili cari yıl bilgileri ile karşılaştırılacak işletme içi veya işletme dışı bilgiler
- Denetçinin Kriterleri

5.1.3 Analitik inceleme teknikleri

5.1.3.1 Karşılaştırmalı tablolarda analiz

Mukayeseli analizde, değişik zamanlarda hazırlanmış finansal tablo ve verilerin muhasebe hesaplarında tespit edilen farklılıkların irdelenmesi ve tespit edilen farklılıkların yorumlanması işlemi yapılmaktadır. Karşılaştırmalı analizlerde mali tablolarda yer alan muhasebe hesaplarının birbirleriyle ilişkisi değil, muhasebe kalemlerinde meydana gelen süreç içindeki artmalar ve azalmalar araştırılır. İrdelenen mali tablolar dayanağında şirketin gelişim seyri düzeyinde fikir edinmeyi sağlayacak bilgiler elde edilmektedir (Akgüç,1998:95). Mukayeseli analizler yapılması esnasında bu analizleri yapanların, meydana geldiği zamanlarda muhasebe kaydının yapıldığını, bundan dolayı finansal tablolarda olan muhasebe hesaplarının değişik fiyat seviyelerini gösterebileceği ön planda tutulması gerekmektedir (Özgülbaş, 2009:217).

5.1.3.2 Oran analizi

Rasyo analizi mali tablolarda yer alan iki muhasebe kaleminin ilişkisinin katı veya yüzdesi şeklinde ifadesidir. Söz konusu analiz tekniği finansal analizde en çok kullanılan tekniktir. Finansal yöneticiler, finansal ifadelerdeki ham verileri yorumlamak için oran analizini kullanırlar. Oranların hesaplanması kolaydır fakat firmanın performansının en etkili şekilde ölçülebilmesi için bütün oranların dikkatli bir şekilde analiz edilmesi gerekir. Oranları farklı şekillerde

ayırarak mümkündür. Ve bütün ayırımlarda çok farklı oranlara yer verilebilir. Fakat en çok yapılmakta olan ayırım ve oranları şu şekilde sıralayabiliriz;

Finansal Yapı ile İlgili Oranlar

Karlılık Oranları

Likidite Oranları ve

Faaliyet Oranları (Akarçay, 2001:120).

Likidite Oranları

Likidite oranları işletmelerin kısa vadeli borçlarını karşılayabilme veya kısa vadeli borçlarını zamanında ödeyebilme gücünü tespit etmede kullanılır. Likidite analizleri özellikle kredi veren kuruluşlar için önemlidir. Likidite oranları durağan yapıya sahiptirler. Bu nedenle işletmelerde gelecek dönemlerde beklenen olası nakit akımlarının da incelenmesi ve ön plana alınması gerekmektedir. Likidite oranının 1'den düşük olması, yükümlülükleri yerine getirememeye ve iflas olasılığının artmasına neden olurken, 2'den yüksek olması ise karlılığı daha yüksek olan uzun vadeli yatırım araçlarının kaçırılmasına sebep olmaktadır (Akarçay, 2001:120). İşletmenin likidite durumunu ölçen oranlar şunlardır;

Cari Oran: Cari oran, dönen varlıkların kısa vadeli yabancı kaynaklara bölünmesiyle bulunur. Dönen varlıklar; hazır değerler, hemen paraya çevrilebilecek hisse senedi ve tahviller, alacaklar, stoklar ve diğer dönen varlıklardır. Kısa vadeli yabancı kaynaklar ise, işletmenin gelecek bir hesap döneminde ödenmesi gereken ticari ve ticari olmayan, senetli ve senetsiz borçlarıdır. Cari oranın en az 2 olması uygun görülür. Cari oran büyüdükçe işletmenin vadesi gelen cari borçları ödeme oranı da o derecede artar.

Likidite Oranı: Bu oran cari oranı tamamlayan ve cari oran üzerine değerler katarak anlamını arttıran orandır. Stokların aktiflerden düşülmesinden sonra hesaplanır. Bu oranın 1'e eşit olması gerekir. Likidite oranı hesaplanırken işletmenin nakitini, alacaklarını ve stoklarını göz önünde bulundurarak hesaplama yapılır ve işletmenin likiditesini cari orana göre daha doğru ölçmektedir (Rachlin ve Sweeny, 1996:195).

Nakit Oranı: Hazır değerler; kasa, banka ve hemen paraya çevrilmesi mümkün olan değerlerdir. Bu oranın 1 veya 1'den büyük olması beklenir. Nakit oranı, işletmenin alacaklarını tahsil edememesi ve stoklarını paraya çevirememesi halinde, kısa vadeli borçlarını para ve benzeri değerlerle karşılayabileceğini ifade eder (Özgel, 2007:65).

Finansal Yapı Oranları

İşletmelere ait finansal gereksinimleri, işletmelerin esas kaynaklarından ve yabancı kaynaklarından karşılanır. İşletmenin toplam kaynakları içinde öz kaynaklarının tutarı yüksek tutarlı olursa kredi verenler ve benzeri kurumlar için pozitif ve olumlu durumdur; eğer söz konusu tutar düşük ise risk içeren bir pozisyon olduğu varsayılır.

Yabancı Kaynakların Aktif Toplamına Oranı (Borçlanma Oranı): Sermaye yapısının analizinde temel nitelik taşımakta olan bu oran, işletmenin yabancı kaynaklar toplamının (pasif) aktif toplamına bölünmesiyle hesaplanır. Varlıkların ne kadarı yabancı kaynaklardan karşılandığını göstermektedir. Bu oranın 0.50 olması uygun görülmektedir (Özgel, 2007:65).

Öz Sermayenin Aktif Bütününe Rasyosu: İşletmenin mevcutlarının hangi oranda işletme sahibinin veya sahiplerinin karşıladığı hangi kaynaklarla edinildiğini göstermektedir. Öz sermayenin aktif bütününe oranının yüksek bulunması kredi verenler açısından uygun görülmektedir. Çünkü söz konusu oran işletmenin finansal rantabilitesini ve gücünü yansıtır.

Yabancı Kaynakların Öz Sermayeye Oranı (Finansman Oranı): Kısa vadeli ve uzun vadeli yabancı kaynaklar toplamının öz sermayeye oranlanmasıyla hesaplanır. İşletmenin borçlanma yoluyla sağladığı yabancı kaynaklar ile sahip veya sahiplerince sağlanan öz sermaye arasındaki oransal ilişkiyi göstermektedir (Özgel, 2007:65). Bu oranın 1 olması istenmektedir.

Kısa Vadeli Yabancı Kaynakların Pasif Toplamına Oranı: Bu oran işletmedeki ekonomik varlıkların ne kadarının kısa vadeli borçlarla karşılandığını gösterir. Bu oranın %30'u aşmaması gerekir

Uzun Vadeli Yabancı Kaynakların Pasif Toplamına Oranı: Bu oran, ürün ve hizmet üretiminde kullanılan ekonomik varlıkların ne kadarının uzun vadeli

borçlarla karşılandığını gösterir. Bu oranın yüksek olması işletmede faiz yükünün arttığını ve kar tutarının azaldığını gösterir (Özgel, 2007:65).

Maddi Duran Varlıkların Öz Sermayeye Oranı: Maddi duran varlıklar; arazi, bina, makine ve teçhizat gibi aktif kalemlerden meydana gelir. Orandaki maddi duran varlıkları birikmiş amortismanlar çıkartıldıktan sonra net olarak ifade edilir. İşletmenin maddi duran varlıklarının ne kadarını öz sermaye ile karşılandığını gösterir.

Faaliyet Oranları

Faaliyet oranları, işletmenin sahip olduğu ve faaliyetlerini gerçekleştirmede kullandığı iktisadi varlıkların verimli bir şekilde kullanılıp kullanılmadığını ölçmektedir. Diğer oran gruplarının sonuca bağlanmasına destek olur. Bu amaçla varlıklar toplamı veya varlık kalemleri ile satışlar arasında ilişkiler kurulur. Varlıkların kullanılmalari sırasındaki etkinlik derecesini gösteren bu oranlara, “Verimlilik Oranları”, veya “Devir Hızı” veya “Dönüşüm Katsayısı Oranları” da denir .

Alacak Devir Hızı: Alacak devir hızı, bir faaliyet dönemindeki kredili satış tutarlarının, hesap dönemi sonundaki ticari alacaklar tutarına bölünmesiyle hesaplanır (Özgel, 2007:65).

Stok Devir Hızı: Satılan mamul maliyetinin stoklara bölünmesiyle bulunur. Stok devir hızının yüksekliği stokların likit olduğunu, kolaylıkla paraya çevrildiğini ve kara katkısının yüksek olduğunu gösterir. Stokların devir hızı yükseldikçe işletmenin likiditesi artar ve karlılığı yükselir. İşletmenin alacaklarının likiditesinin yüksek olmasındansa işletmenin stoklarının likiditesinin yüksek olması daha çok önem arz eder.

Aktif Devir Hızı: Toplam aktifin yılda kaç kez döndüğünü gösterir. İşletmedeki dönen ve duran varlıkların hangi ölçüde etkin kullanıldığını ortaya koyar. İşletmenin döneme ilişkin satışlarının toplam aktiflere bölünmesi yoluyla elde edilen bu oran, işletmenin mevcut tüm kaynaklarını nasıl kullandığını ölçmektedir (Özgel, 2007:67-68).

Net İşletme Sermayesi Devir Hızı: Net işletme sermayesi, dönen varlıklar ile kısa vadeli yabancı kaynaklar arasındaki farktır. Satışlar artıkça bunu karşılayacak dönen varlığa daha çok ihtiyaç duyulmaktadır. Firmanın çalışma

sermayesinin etkinliğini belirlemek için net satışlar, ortalama işletme sermayesine oranlanır. Böylece net işletme sermayesi devir hızı oranı bulunur

Maddi Duran Varlık Devir Hızı: Maddi Duran Varlıkların Devir Hızı net satışların, net maddi duran varlıklara bölünmesiyle hesaplanır ve maddi yapıya sahip iktisadi kıymetlerin faaliyet döneminde ne ölçüde etkin kullanıldığını gösterir

Öz Kaynak Devir Hızı: Öz kaynak devir hızı oranı, öz kaynağın ne ölçüde verimli kullanıldığını belirten bir göstergedir. Bu oran, net satışların ortalama öz kaynağa bölünmesiyle bulunur (Özgel, 2007:67-68).

Karlılık Oranları

Karlılık oranları; likidite ile borç ve aktif yönetim politikalarının genel olarak tüm faaliyetlerin veya her bir faaliyetin verimliliği üzerindeki etkilerini gösteren oranlardır. Kar ile satışlar ve kaynaklar arasında bir ilişki kurarak işletmenin karlılığı ölçülür. Karlılık oranları ile işletmenin geçmişteki kazanma gücü ve faaliyetlerinin etkinlik derecesi değerlendirilir. Firmanın karlılık durumunun değerlendirilmesinde; satışlarla kardaki gelişmenin karşılaştırılması, sektör ile işin niteliğine uygun bir karlılığa ulaşmış olup olmadığı ortaya koyulur

Brüt Kar Marjı: Net satışlar ile satılan malın maliyeti arasındaki farkın, satışlara bölünmesiyle hesaplanır. Brüt karlılık oranı satılan malların satış fiyatı ile maliyetleri arasında ne ölçüde bir marjın olduğunu, kaynakların ucuz temin edilip edilmediğini gösterir

Net Kar Marjı: Bu oran her satıştan ne kadar kar elde edildiği ve işletme faaliyetlerinin net verimliliği konusunda bilgi verir. Net kar marjı, net karın net satışlara bölünmesiyle elde edilir

Varlıkların Karlılığı: Varlıkların verimli kullanılıp kullanılmadığını ve her bir varlık başına karı gösterir. Varlıkların karlılığı, net karın toplam varlıklara bölünmesiyle elde edilir (Özgülbaş, 2009:212).

Öz Sermayenin Karlılığı: Bu oran işletmeye yatırım yapmış olan ortakların yatırdıkları kaynak karşılığında her bir birim sermaye için ne oranda kar sağlandığını gösterir. Öz sermayenin karlılık oranı, net karın öz kaynaklara bölünmesiyle elde edilir.

5.1.3.3 Dikey analiz

Yüzde yöntemi ile analiz, finansal tablolar üzerinde yer alan her hesap kaleminin aynı tabloda yer alan bir başka hesap kalemi veya hesap toplamına oranlanması ile bulunan yüzdelere göre yapılan bir analiz türüdür (Akgüç, 1998:106). Bilançoda dikey analiz yöntemi uygulanırken, aktif ve pasif toplamı 100 kabul edilir. Bu yolla aktifi oluşturan her hesabın, aktif toplamı içindeki payı yüzde olarak bulunmuş olur. Aynı biçimde pasif bölümünü oluşturan her hesabın pasif içindeki payı yüzde olarak bulunur. Bu analiz yönteminin diğer analiz yöntemlerine göre iki önemli üstünlüğü vardır; yüzde yöntemiyle analiz metodu, her bir kalemin toplam içerisindeki payını yüzde olarak verirken, diğer analiz yöntemlerinde mali tablolarda yer alan kalemlerin toplam içerisindeki önemliliklerini görebilmek mümkün değildir.

5.1.3.4 Trend analizi

Trend analizi, finansal yöneticilerin ve analistlerin bir şirketin şu anki mali durumunun geliyiyor ya da kötüleşiyor olup olmadığını görmelerine yardımcı olur (Gallagher ve Andrew, 2003:104). Trend analizinde amaç, ilgili kalemin durumunda meydana gelen artış veya azalışları tespit etmektir (Küçüksavaş, 2005:639). Eğilim yüzdeleri analiz tekniği, belli faaliyet dönemleri arasında mali tablolarda yer alan kalemlerdeki artış veya azalışları ve değişikliklerin baz olarak alınan yıla kıyasla görece önemlerini ortaya koyarak, dinamik bir analiz yapılmasına olanak vermektedir (Akgüç, 1998:106).

Öncelikle bir yılın verilerindeki finansal tablo meblağları baz alınır ve bu yıl muhasebe kalemleri tutarları 100 olarak kabul edilir. Aynı kaleme ait diğer yılların tutarlarındaki değişiklikler bu ana yılın yüzdesi şeklinde ifade edilir. Bu yüzde yöntemi, finansal tablolardaki bütün muhasebe kalemleri için hesaplanmamalıdır. Birbirleriyle ilişkili muhasebe hesap kalemleri arasında uygulanması doğru olacaktır. Finansal tablolarda yer alan muhasebe kalemlerinin trend yüzdelerinin hesaplanması suretiyle tespiti, bir başka yıla ait muhasebe hesabının, ana yılda bulunan meblağa bölünmesiyle hesaplanır (Çetiner, 2010:138).

6. FİNANSAL TABLOLARDAN HİLELERİN FARK EDİLMESİNE YÖNELİK UYGULAMALAR

İşletmelerde hilelerin farkedilerek tespit uygulamalarının yapılmasına yönelik araştırma modelimizde temel finansal tablolardan yola çıkarak, bu temel finansal tablolara günümüz şartlarına en uygun ve günümüz şartlarında en sık kullanılan analiz yöntemleri olan analitik inceleme teknikleri uygulanmak suretiyle hilelerin fark edilmesinin hızlandırılması ve üzerinde odaklanılması gereken finansal tabloları oluşturan kırmızı bayraklı hesapların tespiti sağlanmaya çalışılmıştır.

6.1 Temel Finansal Tablolarda Muhasebe Hilelerinin Fark Edilmesi Ve Ortaya Çıkarılma Modeli

- Bilanço ve Gelir tablolarına karşılaştırmalı analiz tekniği uygulanır;
Dipnot ve ekleri ile birlikte temel mali tabloları oluşturan Bilanço ve Gelir tablolarına Karşılaştırmalı (mukayeseli) analiz tekniği uygulanarak, bir işletmenin geçmiş hesap dönemlerine ilişkin yer alan hesap kalemlerindeki değişikliklerin saptanması ve incelenmesi.
- Bilanço ve Gelir tablolarına Dikey (Yüzde) metodu ile analiz tekniği uygulanır;
Bilanço ve Gelir tablolarına yüzde metodu ile analiz olarak da adlandırılan analiz tekniği ara ve genel toplamlar 100 kabul edilerek toplam içindeki yüzdesi hesaplanıp incelenmesi.
- Bilanço ve Gelir tablolarına Oranlar (Rasyolar) Uygulanır;
Bilanço ve Gelir tablolarına Oranlar(Rasyolar) Uygulanarak, en az iki sınıf ya da grubun hesap kalemleri arasında matematiksel ilişki kurularak birbirlerinin yüzdesi veya katı biçiminde analiz edilmesi ve yorumlanması;
- Bu analizler sonucunda çıkan veriler incelenerek dikkat çeken değişikliklerin olduğu hesaplar belirlenir;
- Bu farklılıklara açıklama getirilmeye çalışılır;

- Eğer getirilemediği takdirde odaklanmamız gereken hesaplar ile ilgili yevmiye kayıtları kırmızı bayrak olarak kabul edilir.

Uygulamamızı yukarıda açıklanan 6 maddelik test programına tabii tutarak verileri inceleyeceğiz. Analiz tekniklerinden çıkan verileri inceleyerek ve karşılaştırarak yorumlayıp uygulamamızı bu seyirde tamamlayacağız.

6.2 Temel Finansal Tablolarda Analitik İncelemenin Sonuçları Ve Yorumlanması

İşletme 1 Karşılaştırılmalı Bilanço Analizi

Bilançolar karşılaştırılırken şu işlemler yapılır (Akgüç, Ö.1987:297).

- Farklı tarihlerde düzenlenmiş bilançolar bir arada gösterilir,
- Bilanço kalemlerindeki değişiklikler artış veya azalışlar saptanır,
- Bilanço kalemlerindeki değişiklikler, artış veya azalışlar saptanırken, mukayese edilen bilanço ikiden dönemden fazla olduğu zaman artma ya da azalmaların saptanmasında, iki türlü yaklaşım olanaklıdır (Akgüç, Ö.1987:297).

Mukayese edilen finansal tablo dönemlerine ait herhangi bir dönem temel seçilerek, diğer dönemlerindeki muhasebe kalemlerine ait tutarların bu baz döneme ait verilerle karşılaştırılması suretiyle hesaplanması (İlk yıl baz yıl olarak alınır.)

Finansal tablolardaki artma veya azalmaların her daim bir önceki dönem (yıl) ile mukayese edilerek hesaplanmak suretiyle saptanmasıdır.

İşletme 1'e ait 2012-2013 verilerine göre;

2012-2013 yılı karşılaştırılmalı bilanço kalemlerinde, 1.derece likit değerler olan hazır değerlerinde %52 oranında bir azalma görülmektedir.

Bu azalmanın nedenleri;

- Yeni iktisadi varlıkların elde edilmesi (Maddi duran varlık edinimi)
- Borçların ödenmesi
- Nakden kar payı dağıtılması,

- Sermayenin azaltılmasının,

bir sonucu olabilir.

2012-2013 yılı karşılaştırmalı bilanço kalemlerinde kısa vadeli ticari alacaklarında %2 oranında bir artış görülmektedir.

Ticari alacaklar hesabı değerlendirilirken işletme satış hacmi ile birlikte değerlendirilmesi gerekmekte olup; ilgili dönemin gelir tablosu net satış tutarı değişim yüzdesi %91 oranında artmış olduğu görülmüş olup; net satışlardaki bu artışın ticari alacaklar hesabından çok daha fazla olduğu bunun sonucunda işletmenin satış politikasında değişiklik yaptığı veya alacaklar tahsil servisinin çok etkili bir şekilde çalışmadığı, alacaklar hesabının şüpheli alacaklara düşme olasılığının mevcut olduğu söylenebilir.

İşletme stoklarında %56 oranında bir artış gözlemlenmiş olup; bu artışın mamülve ticari mallar artışından kaynaklandığı; net satışlarındaki artışın (%91) stoklardaki artıştan (%56) fazla olması nedeniyle bu durum işletme lehine olumlu bir durum olarak yorumlanabilir. İşletmenin satışlarındaki artış oranının stoklar ve ticari alacaklar artış oranından fazla olması nispeten daha az bir stok ve alacak miktarı ile daha fazla bir satış miktarına ulaştığı söylenebilmektedir. İşletmenin ilk madde ve malzeme hesap kalemi ise %99 oranında azalmıştır. Stoklardaki ve ticari alacaklardaki artışın satışlara kıyasla daha az artmasının nedenleri araştırılmalıdır. Nedenleri (Akgüç, Ö.1987:303):

Stokların satışlara kıyasla daha az artmasının nedenleri;

- Stok maliyetindeki düşüş,
- Satılan malların yerine yenilerinin konulmasının güç veya imkansız olması
- Tutulacak stok konusunda işletme politikasının değişmesi veya daha az stok tutma eğilimi,
- Stok değerlendirme yönteminde değişiklik,
- İşletmece daha etkili bir stok kontrolü yapılması,

Olabilir.

Ticari alacaklardaki artışın satışlardaki artıştan daha az olmasının nedenleri;
Ticari alacakların satışlar sonucu doğan bir kalem olması dolayısıyla,

- İşletmenin tahsilat servisinin, alacakları daha etkili bir şekilde izlemesi
- Satışların daha büyük bir kısmının peşin yapılması
- Kredili satış şartlarının işletmece değiştirilerek vadenin kısaltılması

Olabilir.

Örnek 1 işletmesinin 2012-2013 karşılaştırmalı bilanço dönemi Dönen varlıklarında %43 oranında bir artış gözlenmiştir. Dönen varlık kalemlerinden hazır değerler %52 oranında, ticari alacaklar %2 oranında ve stoklar %56 oranında artmıştır. İşletmenin ilk madde ve malzeme hesap kalemi ise %99 oranında azaldığı gözlemlenmiştir. Bu azalma sonucu ilk madde ve malzemenin kullanıldığını söyleyebiliriz.

Verilen sipariş avanslarında ise %69'luk bir artış gözlenmiştir.

İşletmenin dönen varlıklarındaki bu artış değerlendirilirken, işletme sermayesi devir hızını da birlikte değerlendirmemiz gerekmektedir.

İşletme sermayesi devir hızı (Net satışlar/İşletme sermayesi)

2012 yılında $716.720,68\text{TL}/502.065,69\text{TL} = \%142$ iken,

2013 yılında $1.367.978,22\text{TL}/502.065,69\text{TL} = \%272$ 'dir.

İşletme sermayesi devir hızının artması işletme lehine yorumlanacak bir gelişme olarak söylenebilir.

İşletmenin aynı döneme ait kısa vadeli yabancı kaynaklarında %24'lük bir artış görülmektedir. Bu durumu işletmenin dış kaynak baskısının artması olarak yorumlayabiliriz.

İşletme mali borçlarından kısa vadeli banka kredilerinde %24 artış olurken, kısa vadeli ticari borçlarında %5 bir artış söz konusudur.

İşletmenin dönen varlıklarında %43 bir artış gözlemlenirken kısa vadeli yabancı kaynaklarında %24'lük bir artış gözlemlenmiştir.

Maddi duran varlıklarında %1'lik bir artış gözlemlenirken maddi olmayan duran varlıklarda herhangi bir değişiklik olmamıştır.

Özkaynaklar %3 oranında artmıştır.

İşletme net dönem karı %100 oranında artmıştır.

İşletme 1'e ait 2013-2014 verilerine göre;

2013-2014 yılı karşılaştırmalı bilanço kalemlerinde, 1.derece likit değerler olan hazır değerlerinde %7 oranında bir azalma görülmektedir. Bu azalmanın 2012-2013 karşılaştırmalı dönemine göre %45 daha az olduğu gözlemlenmiştir.

2013-2014 yılı karşılaştırmalı bilanço kalemlerinde kısa vadeli ticari alacaklarında %94 oranında bir azalış görülmektedir.

Ticari alacaklar hesabı değerlendirilirken işletme satış hacmi ile birlikte değerlendirilmesi gerekmekte olup; ilgili dönemin gelir tablosu net satış tutarı değişim yüzdesi %0,8 oranında azalmış olduğu görülmüş olup; ticari alacaklardaki %94 oranındaki azalış net satış azalışından fazla olması işletmenin alacaklarını tahsil etmede güçlüklerle karşılaşmadığını ya da kredili satışlarının vadesinin düşük olduğunu ifade edebilir.

İşletme stoklarında ilgili dönemde %13'lük bir artış olduğu görülmektedir. İşletmenin ilk madde ve malzeme hesabında %122'lik bir artış görülürken, mamüller hesabında %85 oranında azalma, sipariş avanslarında ise %58'lik bir artış gözlenmiştir. İşletmenin ilk madde ve malzeme hesabındaki bu artış anomali olarak nitelendirilebilir.

İlgili dönemde işletmenin dönen varlıklarında %2 oranında bir artış olmuştur. Dönen varlık kalemlerinden hazır değerlerin %7 oranında azaldığı ticari alacakların ise %94 azaldığı; stokların ise %13 oranında arttığı görülmektedir.

Maddi duran varlıkları %1 oranında artmıştır.

Maddi olamayan duran varlıklarında değişme olmamıştır.

İlgili dönemde işletme kısa vadeli yabancı kaynakları %9 oranında artmıştır.

İşletme 1'e ait 2014-2015 verilerine göre;

İnceleme döneminde işletmenin hazır değerlerinde %72'lik bir azalma olduğu görülmektedir. Kasa hesabında %88 bankalarda ise %53'lük bir azalış mevcuttur.

Kısa vadeli ticari alacaklarında %139'luk bir artış görülmektedir.

İşletme stoklarında ise %20'lik bir artış söz konusudur. İşletme mamüller hesabının %1000 oranında arttığı gözlemlenmiştir.

İşletme ilgili dönem satışlarının %10 oranında arttığı görülmektedir. İşletme satışlarının %10 oranında arttığı halde stoklarında %20'lik ticari alacaklarında ise %139'luk bir artış olmuştur.

İşletme maddi duran varlıklarında %23'lük bir artış mevcuttur. Tesis, makine ve cihazlarda %63, taşıtlarda ise %11 oranında artış gözlenmektedir.

İşletme ilgili dönem kısa vadeli yabancı kaynaklarında %27'lik bir artış olmuştur. Bu durum işletmenin dış kaynaklara daha fazla bağımlı hale geldiği şeklinde yorumlanabilir.

Mali borçlarından kısa vadeli banka kredilerinde %47 artış, kısa vadeli ticari borçlarında ise %260 oranında bir artış söz konusudur.

İşletme net dönem karı ise ilgili dönemde %27 oranında artmıştır.

İşletme 1'e ait 2015-2016 verilerine göre;

İnceleme döneminde işletmenin hazır değerlerinde %360 oranında bir artış olmuştur. 1.derece likit değerler olan kasa hesabında %77 oranında bir azalış olurken, bankalarında %438 bir artış gözlemlenmiştir. Bu artış maddi duran varlık değişimi ve sermaye değişimi ile karşılaştırılabilir.

İşletmenin kısa vadeli ticari alacaklarında ilgili dönemde %191'lik bir artış mevcuttur. Bu artışın tamamı alıcılar hesabından kaynaklanmaktadır.

İlgili dönemde işletme stoklarında ise %30'luk bir artış mevcuttur. İşletme ilk madde ve malzeme hesabında %100 oranında bir azalma söz konusu iken, mamüller hesabında %83 oranında azalış; ticari mallar hesabında ise %100'lük bir artış mevcuttur.

İlgili dönemdeki işletmenin net satışlarına bakacak olursak; %48 oranında bir artışın mevcut olduğu görülmektedir.

İşletmenin ilgili dönem net satışlarındaki %43'lük artışa göre stoklarındaki artış %30 olduğundan dolayı bu işletme lehine olumlu bir gelişme olarak yorumlanabilir.

İşletmenin ilgili dönemdeki satış oranı ticari alacaklar ile karşılaştırıldığında; satışlarda %43 olan artış oranı ticari alacaklarda %191 olarak gerçekleşmiş olup, ticari alacakların satışlardan fazla olması işletmenin alacaklarını etkili bir şekilde izlemiyor olmasını, satışların büyük bir kısmının vadeli olduğunu ve kredili satış şartlarının işletmece değiştirilerek nispeten daha uzun vadeli satış politikası izlediği söylenebilir. Bu durum incelenmesi gereken kırmızı bayrak olarak nitelendirilebilir.

İşletmenin ilgili dönem Dönen varlıkları %53 oranında artmıştır. Dönen varlık kalemlerinden hazır değerler %360 artarken ticari alacaklar %191, stoklar %30 oranında artmıştır. Bu durum işletme sermaye devir hızı ile karşılaştırılmalıdır.

İşletme sermaye devir hızı=Net satışlar/işletme sermayesi

2015 yılı işletme sermaye devir hızı = 1.486.671,50TL/502.065,69TL %296

2016 yılı işletme sermaye devir hızı=2.197.671,50TL/502.065,69TL %437

Olarak tespit edilmiştir.

İşletme ilgili dönem kısa vadeli yabancı kaynakları %45 oranında azalması, işletmenin dış kaynak baskısından nispeten kurtulmuş olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Mali borçlarından banka kredilerinde %31'lik bir azalma söz konusu iken; ticari borçlarında %239'luk bir artış mevcuttur. Bu artış satıcılar hesap kaleminden kaynaklanmaktadır.

İşletmenin ortaklara olan borç kalemi ilgili dönemde %100 oranında azalmıştır. Bu durum kırmızı bayrak olarak nitelendirilebilir. İşletme maddi duran varlıklarında %55 oranında bir artış söz konusudur. İşletme gelecek aylara ait gider kaleminde %199'luk bir artış mevcuttur. İşletmenin öz kaynakları %5 oranında artmış, buna karşılık kısa vadeli yabancı kaynakları %45 oranında azalmıştır. Bu durum işletmenin mali bünyesinin kuvvetlendiği şeklinde yorumlanabilir.

İşletmenin ilgili dönem net karı ise %20 oranında artmıştır.

İşletme 1 Karşılaştırmalı Gelir Tablosu Analizi

Birbirini izleyen hesap dönemlerine ait gelir tabloları karşılaştırılmak suretiyle bir işletmenin göstermiş olduğu gelişmeyi incelemek, ortaya koymak mümkün olmaktadır. Karşılaştırmalı gelir tabloları da bilançolar gibi aynı bölümleri içerir (Akgüç,Ö.1987:435).

- Birden fazla hesap dönemlerine ait gelir tabloları ard arda oluşturularak gösterilir.
- Gelir tablolarında yer alan muhasebe kalemlerine ait artma ve azalmalar rakamsal olarak gösterilir.
- Gelir tablosunda yer alan kalemlerdeki değişiklikler yüzde olarak ifade edilir.

Gelir tablosu analizinde göz önünde tutulması gereken hususlar:

Satış hasılatındaki değişiklik;

- İşletmenin elde ettiği karın göstermiş olduğu eğilim,
- Ekonomik hayattaki gelişmeler,
- İşletmenin satmış olduğu mal ve hizmetlerin fiyat değişiklikleri
- İşletmenin faaliyet gösterdiği sektördeki genel eğilimler;

Bir işletmenin satış hasılatının yıllar itibariyle göstermiş olduğu gelişme incelenirken göz önünde bulundurulmalıdır.

Bir işletmenin satış hasılatının artması veya azalması; satış fiyatının değişmesi, satış miktarının değişmesi, hem satış fiyatı hem de satış miktarının değişmesi sonucu olabilir.

Satış maliyetlerindeki değişiklik;

Satılan mal veya hizmet maliyetleri analiz edilirken, göstermiş olduğu değişiklik; birim maliyetinin değişmesinden, satılan miktarın değişmesinden, hem satış miktarının hem maliyetlerdeki değişikliğin birlikte gerçekleşmesi sonucu olabilir.

Satışlarla satılan hizmet maliyeti arasındaki ilişki;

Satışlardaki artış veya azalışlar, satılan mal veya hizmet maliyetlerindeki değişim ile karşılaştırılmalıdır. Eğer satışlardaki artış, satılan mal veya hizmet maliyetindeki değişim yüzdesinden fazla ise bu durum işletme lehine olumlu

olarak yorumlanabilir. Satışların maliyetindeki artış satışlardaki artıştan fazla olur ise, işletmenin brüt satış karı üzerine etkisi olumsuzdur.

İşletme 1'e ait verilere göre değişim yüzdeleri;

Yıllar	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016
Satış hasılatı	+%91	-%0,08	+%10	+%48
Satışların maliyeti	+%110	+%0,3	+%1	+%59
Brüt satış karı	+%44	-%149	+%47	+%13

Örnek 1 işletmemize ait satış hasılat ve maliyetler ile brüt satış karı değişim yüzdeleri yıllar itibariyle karşılaştırıldığında 2013-2014 karşılaştırmalı gelir tablosuna göre satış hasılatı ve maliyetlerinde önemli bir değişiklik olmamasına rağmen brüt satış karının %149 azalması incelenmesi gereken kırmızı bayraklı hesap olarak nitelendirilebilir.

Satışlar ile pazarlama satış ve dağıtım giderleri arasındaki ilişki;

Yıllar	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016
Satış hasılatı	+%91	-%0,08	+%10	+%48
Paz.Sat.ve Dağ.Gid.	+%100	-%100	+%100	+%54

Satışlar ile genel yönetim giderleri arasındaki ilişki;

Yıllar	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016
Satış hasılatı	+%91	-%0,08	+%10	+%48
Gen.Yönt.Gid.	-%100	+%100	-%100	+%100

Genel yönetim giderleri yıllar itibariyle incelendiğinde %100'lük artış ve azalışlar gözlemlenmiştir. Bu durum satış hasılatı değişimi ile karşılaştırıldığında Genel yönetim giderlerini oluşturan hesaplar incelenmesi gereken kırmızı bayrak olarak nitelendirilebilir.

İşletme 1 Dikey Bilanço Analizi

Yüzde metodu olarak da adlandırılan bu yöntemde bilanço aktif ve pasif toplam tutarlarınının 100 olarak kabul edilmesi suretiyle muhasebe kalemlerinin her birinin bu toplama oranı hesaplanarak yüzdesi tespit edilir.

İşletme 1 verilerine göre;

2012 yılında dönen varlıkların aktif toplamı içindeki payı %81,70; 2013 yılında %86,35; 2014 yılında %86,44; 2015 yılında %86,17; 2016 yılında %86,01 olarak gerçekleşmiştir.

Aktif değerlerin dağılımındaki değişikliğin yorumlanabilmesi için;

- Satış hacmine,
- Kar oranına,
- İşletme sermayesinin yeterli olup olmadığına bakmak gerekir.

İnceleme dönemindeki satış hacmi artışı önemsiz bir değer şeklinde oluşmuş ise; aktif tutarlarındaki değişme ve yükselme işletme için olumlu yorumlanmamalıdır. Bir işletmenin dönen varlıklarının gerektiğinden fazla olması sahip olması o şirketin kapasitesinin atıl olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Bu durum işletme karlılığı üzerinde olumsuz etki yaratabilir.

Duran varlıkların aktif toplamı içindeki payı 2012 yılında % 18,30; 2013 yılında %13,65; 2014 yılında %13,56; 2015 yılında %13,83; 2016 yılında ise %13,99 olarak gerçekleşmiştir.

Hazır değerlerin aktif toplamına oranı 2012 yılında %7,93; 2013 yılında %2,82; 2014 yılında %2,59; 2015 yılında %0,61; 2016 yılında %1,84 olarak gerçekleşmiştir.

Yıllar itibariyle hazır değerler hesap grubunun aktif toplamının oranına bakıldığında 2012 yılında bu oranın yüksek olduğu tespit edilmiş olup; 2012 yılında hazır değerler hesap grubunun detaylı incelemesi yapılması gerekliliği kanısıyla kırmızı bayrak olarak nitelendirilebilir.

Ticari alacakların aktif toplamına oranı 2012 yılında %9,16; 2013 yılında %6,89; 2014 yılında %0,44; 2015 yılında %0,89; 2016 yılında %11,75 olarak gerçekleşmiştir.

Stokların aktif toplamına oranı 2012 yılında % 59,49; 2013 yılında %68,87; 2014 yılında %76,84, 2015 yılında %78,38; 2016 yılında ise %66,73 olarak gerçekleşmiştir.

Stoklardaki bu değişim yorumlanırken aynı döneme ait satış tutarının etki düzeyindeki değişik de ön planda tutulmalıdır.

Kısa vadeli yabancı kaynakların pasif toplamına oranına bakıldığında; 2012 yılında %77,08; 2013 yılında %0,75; 2014 yılında %80,95; 2015 yılında %87,00; 2016 yılında %31,16 olarak gerçekleşmiştir.

Kısa vadeli yabancı kaynakların yıllar itibariyle değişim yüzdelere bakıldığında 2013 yılında ve nispeten 2016 yılında pasif toplamına oranlarının yüzdesinin düşük olduğu; bu yıllara ait kısa vadeli yabancı kaynak hesap grubunun anomali sergilediği söylenebilmekte ve kırmızı bayrak olarak nitelendirilebilmektedir.

Öz kaynakların pasif toplamına oranı 2012 yılında %18,72; 2013 yılında %14,33; 2014 yılında %14,66; 2015 yılında %13,00; 2016 yılında %8,94 olarak gerçekleşmiştir.

İşletme 2 Karşılaştırmalı Bilanço Analizi

İşletme 2'ye ait 2012-2013 verilerine göre;

2012-2013 dönemi karşılaştırmalı bilanço kalemlerinde 1.derece likit değerler olan hazır değerlerinde %152 oranında bir artış görülmektedir.

Bu artışın nedenleri;

- İktisadi varlık satışı,
- Alacakların tahsil edilmesi veya
- Gelirlerin artması sonucu gerçekleşmiş olabilir.

2012-2013 dönemi karşılaştırmalı bilanço kalemlerinde kısa vadeli ticari alacaklarında %411 oranında bir artış görülmektedir.

Ticari alacaklar hesabı değerlendirilirken işletme satış hacmi ile birlikte değerlendirilmesi gerekmekte olup; ilgili dönemin gelir tablosun net satış hasılatı değişim yüzdesi %37 oranında artmış olduğu görülmüş olup; net satışlardaki artış yüzdesi ticari alacaklar hesabı artış yüzdesinin çok altında kaldığı tespit olunmuştur. Bu durum işletmenin satış politikasında önemli değişiklik yaptığı şeklinde yorumlanabilmektedir. Ticari alacaklar hesabındaki bu yüksek artış incelenmesi gereken kırmızı bayraklı hesap niteliğindedir.

İlgili dönemde işletme stoklarında %393 oranında bir artış gözlemlenmiş olup; bu artışın mamül ve ilk madde malzeme artışından kaynaklandığı, net satış

hasılatının %37 stoklardaki artıştan %393 çok düşük olması işletme aleyhine bir durum olarak yorumlanabilmektedir. İşletmenin ilgili dönemde stoklu çalışma politikası gerçekleştirdiği söylenebilmektedir.

İşletme 2 2012-2013 karşılaştırmalı bilanço dönemi Dönen varlıklarında %130 oranında bir artış gözlenmiştir. İşletmenin ilgili döneminde verilen sipariş avansları ise %100 oranında artmıştır.

İşletmenin dönen varlıklarındaki artış değerlendirilirken, işletme sermayesi devir hızını da birlikte değerlendirmemiz gerekmektedir.

Şirket sermayesinde devir hızı (Net satışlar/Şirket sermayesi)

2012 yılında 8.297.920,04TL/308.991,53TL=%269 iken,

2013 yılında 11.386.764,71TL/308.991,53TL=%369'dur.

İşletme sermayesi devir hızının artması işletme lehine yorumlanacak bir gelişme olarak söylenebilir.

İşletmenin aynı dönem ait kısa vadeli yabancı kaynaklarında %122'lik bir artış görülmektedir. Bu durumu işletmenin dış kaynak baskısının artması olarak yorumlayabiliriz.

İşletme mali borçlarından banka kredilerinde 2012-2013 döneminde %100 artış olurken, ticari borçlarında %118 bir artış söz konusudur.

İlgili dönemde işletmenin dönen varlıklarında %130'luk bir artış gözlemlenirken kısa vadeli yabancı kaynaklarında %123'lük bir artış görülmüştür.

Maddi duran varlıklarında %3; maddi olmayan duran varlıklarında herhangi bir değişiklik olmamıştır.

Özkaynaklar %14 oranında artış göstermiş; işletme net dönem karında %218 oranında artış olduğu gözlemlenmiştir.

İşletme 2'ye ait 2013-2014 verilerine göre;

2013-2014 yılı karşılaştırmalı bilanço kalemlerinde, 1.derece likit değerler olan hazır değerlerinde %735 oranında bir artış görülmüştür. 2012-2013 döneminde ise %152 oranında artış olduğu gözlemlenmiştir. Bu artışın en büyük kısmı ilgili

dönem bankalar hesabında %210 oranında olduğu ve incelenmesi gereken kırmızı bayraklı hesap niteliğindedir.

İlgili dönem kısa vadeli ticari alacaklarında %5'lik bir azalma görülmüştür.

Ticari alacaklar hesabı işletme satış hacmi ile birlikte değerlendirildiğinde ilgili dönem gelir tablosu net satış tutarı değişim yüzdesi %24 oranında artmış, ticari alacakları ise %5 oranında azalması işletmenin alacaklarını tahsil etmede güçlüklerle karşılaşmadığını ya da kredili satışlarının vadesinin düşük olduğu şeklinde yorumlanabilir.

İşletme stoklarında ilgili dönemde %43'lük bir artış olduğu görülmektedir. İşletmenin ilk madde ve malzeme hesabında %1 azalış, mamüller hesabında %85 artış; sipariş avanslarında ise %107'lik bir artış gözlemlenmiştir.

İlgili dönemde işletmenin dönen varlıklarında %195 oranında artış olmuştur.

Maddi duran varlıkları %50 oranında artmış; maddi olmayan duran varlıkları ise %366 artmış olup, maddi olmayan duran varlıkları anomali ihtimaline istinaden incelenmelidir.

İlgili dönem işletme kısa vadeli yabancı kaynaklarında %237'lik bir artış gözlemlenmiştir.

İşletme 2'ye ait 2014-2015 verilerine göre;

2014-2015 inceleme döneminde işletmenin hazır değerlerinde %91 oranında azalış görülmektedir. Alınan çekler hesabı %54 oranında artarken; bankalar hesabı %94 oranında azalmıştır.

İşletmenin kısa vadeli ticari alacaklarında %5 oranında bir artış mevcuttur.

İşletme stoklarındaki değişim oranına bakacak olursak %311 oranında bir artış mevcut olduğu; ilk madde ve malzeme hesabında %229 bir artış tespit olunmuştur.

İşletme ilgili dönem satışlarının %24 oranında arttığı görülmektedir. İşletme satışlarının %24 oranında arttığı halde stokları %311, ticari alacaklarında ise %5'lik bir artış olmuştur.

İşletme ilgili dönem maddi duran varlıklarında %34 oranında bir artış gözlemlenmiş olup; tesis makine ve cihazlarda %11, taşıtlarda ise %42 oranında artış görülmektedir.

Kısa vadeli yabancı kaynaklarında %47 bir azalış görülmektedir. Bu durumu işletmenin dış kaynaklara bağımlılığının azaldığı şeklinde yorumlayabiliriz.

Mali borçlarından banka kredilerinde %263'lük bir artış, kısa vadeli ticari borçlarında ise %58 oranında bir azalış mevcuttur.

İşletme net dönem karı ise ilgili dönemde %36 oranında azalmıştır.

İşletme 2'ye ait 2015-2016 verilerine göre;

İnceleme döneminde işletmenin hazır değerlerinde %254 oranında bir artış görülmüştür. Kasa hesabında %40 oranında azalış, bankalarında %441 oranında bir artış mevcuttur.

İşletmenin kısa vadeli ticari alacakları %74 oranında azalmıştır.

İlgili dönemde işletme stoklarında %5'lik bir artış mevcuttur. İlk madde ve malzeme hesabında %142 artış gözlemlenirken, mamüller hesabında %100 ticari mallar hesabında ise %77 oranında bir azalma görülmüştür.

İşletmenin ilgili dönemdeki net satışları değişim yüzdesi %15 olarak gerçekleşmiştir.

İlgili dönemdeki net satışlarındaki %15'lik artışa istinaden stoklarındaki artış oranı %5 olduğundan dolayı bu işletme lehine olumlu bir gelişme olarak yorumlanabilir.

İşletmenin ilgili dönem duran varlıkları %199 oranında artmıştır. Hazır değerler %254 artarken ticari alacaklar %74 azalmış olup, diğer çeşitli ticari alacakları %100 azalış göstermiştir.

İlgili dönemde stoklar %5 artarken, diğer dönen varlıklarındaki iş avanslarında %100 bir artış görülmüştür. Bu durum işletme sermaye devir hızı ile karşılaştırıldığında;

İşletme sermaye devir hızı: Net satışlar/İşletme sermayesi

2015 yılı işletme sermaye devir hızı=11.338.055,16TL / 308.991,53TL %366

2016 yılı işletme sermaye devir hızı=13.013.948,28TL / 308.991,53TL %421

Olarak tespit edilmiştir.

İşletme ilgili dönem kısa vadeli yabancı kaynakları %217 oranında artmıştır. Bu durumu işletmenin dışa bağımlılığının arttığı şeklinde yorumlayabiliriz.

İlgili dönemde banka kredileri hesabı %1 oranında; ticari borçları ise %280 oranında artış göstermiştir. Ticari borçlardan satıcılar hesap kalemi ise %270 oranında artmıştır.

İşletme özkaynakları %4 oranında artarken kısa vadeli yabancı kaynaklarının %217 oranında artış göstermesi işletmenin mali bünyesinin zayıfladığı ve diğer analiz teknikleri uygulanarak incelenmesi gereken kırmızı bayrak niteliği taşımaktadır.

İşletmenin ilgili dönem net karı ise %20 oranında azalış göstermiştir.

İşletme 2 Karşılaştırmalı Gelir Tablosu Analizi

İşletme 2'ye ait verilere göre değişim yüzdeleri;

Satış hasılatındaki değişiklik;

Yıllar	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016
Satış hasılatı	+%37	-%24	+%24	+%15
Satışların maliyeti	+%41	-%25	+%21	+%19
Brüt satış karı	+%39	-%5	+%132	-%70

İşletme 2'ye ait satış hasılat ve maliyetler ile brüt satış karı değişim yüzdeleri yıllar itibariyle karşılaştırıldığında 2014-2015 karşılaştırmalı gelir tablosuna göre satış hasılatı ve maliyetlerindeki değişiklik aynı seviyede gerçekleşmesine rağmen brüt satış karının %132 oranında diğer yıllara göre daha fazla artış göstermesi o döneme ait veriler detaylı incelenmesi gereken kırmızı bayraklı hesap olarak nitelendirilebilir.

Satışlar ile pazarlama satış ve dağıtım giderleri arasındaki ilişki;

Yıllar	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016
Satış hasılatı	+%37	-%24	+%24	+%15
Paz.Sat.ve Dağ.Gid.	- %92	+%68	+%293	-%85

Satışlar ile genel yönetim giderleri arasındaki ilişki;

Yıllar	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016
Satış hasılatı	+%37	-%24	+%24	+%15
Gen.Yönt.Gid.	+%500	-%130	+%5	+%22

İşletme 2 Dikey Bilanço Analizi

2012 yılında dönen varlıkların aktif toplamı içindeki payı %76,22; 2013 yılında %87,75; 2014 yılında %95,48; 2015 yılında %90,81; 2016 yılında %95,62 olarak gerçekleşmiştir.

Aktif değerlerdeki dağılımın değişikliğinin yorumlanabilmesi için işletmenin ilgili dönemdeki satış tutarına, işletme sermayesinin yeterliliğine ve kar oranına bakılması gerekmektedir.

Duran varlıkların aktif toplamı içindeki payı; 2012 yılında %23,78; 2013 yılında %12,25; 2014 yılında %4,52; 2015 yılında %9,19; 2016 yılında %4,38 olarak gerçekleşmiştir.

Hazır değerlerin aktif toplamına oranı 2012 yılında %0,29; 2013 yılında %2,34; 2014 yılında %64,26; 2015 yılında %10,60; 2016 yılında %13,17 olarak gerçekleşmiştir.

Yıllar itibariyle hazır değerler hesap grubunun aktif toplamının oranına bakıldığında 2014 yılında bu oranın yüksek olduğu; 2014 yılında hazır değerler hesap grubunun detaylı incelemesi yapılması gerekliliği sebebiyle kırmızı bayrak olarak yorumlanabilir.

Ticari alacakların aktif toplamına oranı 2012 yılında %29,88; 2013 yılında %76,31; 2014 yılında %26,72; 2015 yılında %50,13; 2016 yılında %4,62 olarak gerçekleşmiştir.

Stokların aktif toplamına oranı 2012 yılında % 3,56; 2013 yılında %8,77; 2014 yılında %4,08; 2015 yılında %29,92; 2016 yılında ise %11,05 olarak gerçekleşmiştir.

Stoklardaki bu farklılık yorumlanırken aynı dönemdeki satış tutarının ortaya çıkardığı etki de ön planda tutulmalıdır.

Kısa vadeli yabancı kaynakların pasif toplamına oranına bakıldığında; 2012 yılında %63,91; 2013 yılında %71,18; 2014 yılında %88,61; 2015 yılında %83,49; 2016 yılında %92,98 olarak gerçekleşmiştir.

Kısa vadeli yabancı kaynakların yıllar itibariyle değişim yüzdelerine bakıldığında yıllar itibariyle bu oranın sürekli artış gösterdiği 2016 yılında ise %92,98 artış oranıyla büyük bir paya sahip olması sebebiyle anomali arz eden kırmızı bayraklı hesap grubu olarak nitelendirilebilir.

Öz kaynakların pasif toplamına oranı 2012 yılında %36,09; 2013 yılında %20,51; 2014 yılında %8,32; 2015 yılında %15,70; 2016 yılında %5,76 olarak gerçekleşmiştir.

İşletme 3 Karşılaştırmalı Bilanço Analizi

İşletme 3'e ait 2012-2013 verilerine göre;

2012-2013 dönemi karşılaştırmalı bilanço kalemlerinde hazır değerlerinde %47 oranında bir azalış görülmektedir.

Bu azalışın nedenleri;

- İktisadi varlık edinimi,
- Alacakların tahsil edilememesi veya
- Giderlerin artması sonucu gerçekleşmiş olabilir.

2012-2013 dönemi karşılaştırmalı bilanço kalemlerinde kısa vadeli ticari alacaklarında %41 oranında bir artış olmuştur.

Ticari alacaklar hesabı değerlendirilirken işletme satış hacmi ile birlikte değerlendirilmesi gerekmekte olup; ilgili dönemin gelir tablosun net satış hasılatı değişim yüzdesi %35 oranında artmış olduğu görülmüş olup; net satışlardaki artış yüzdesi ticari alacaklar hesabı artış yüzdesinin altında kaldığı tespit olunmuştur.

İlgili dönemde işletme stoklarında %55 oranında bir artış gözlemlenmiştir. Net satış hasılatının %35; stoklardaki artıştan %55 düşük olması işletme aleyhine bir durum olarak yorumlanabilmektedir. İşletmenin ilgili dönemde stoklu çalışma politikası gerçekleştirdiği söylenebilmektedir.

İşletme 3 2012-2013 karşılaştırmalı bilanço dönemi Dönen varlıklarında %37 oranında bir artış gözlenmiştir. İşletmenin ilgili döneminde verilen sipariş avansları ise %36 oranında azalmıştır.

İşletmenin dönen varlıklarındaki artış değerlendirilirken, işletme sermayesi devir hızını da birlikte değerlendirmemiz gerekmektedir.

İşletme sermayesi devir hızı (Net satışlar/İşletme sermayesi)

2012 yılında $4.957.257.42\text{TL}/2.100.000,00\text{TL}=\%236$ iken,

2013 yılında $6.703.913.81\text{TL}/2.100.000,00\text{TL}=\%319$ 'dur.

İşletme sermayesi devir hızının artması işletme lehine yorumlanacak bir gelişme olarak söylenebilir.

İşletmenin aynı dönem ait kısa vadeli yabancı kaynaklarında %33'lük bir artış görülmektedir. Bu durumu işletmenin dış kaynak baskısının artması olarak yorumlayabiliriz.

İşletme mali borçlarından banka kredilerinde 2012-2013 döneminde %15 artış olurken, ticari borçlarında %54 oranında bir artış söz konusudur.

İlgili dönemde işletmenin dönen varlıklarında %37'lik bir artış gözlemlenirken kısa vadeli yabancı kaynaklarında %33'lük bir artış görülmüştür.

Maddi duran varlıklarında %2 oranında bir artış gözlemlenmiştir.

Özkaynaklar %41 oranında artış göstermiş; işletme net dönem karında %55 oranında artış olduğu gözlemlenmiştir.

İşletme 3'e ait 2013-2014 verilerine göre;

2013-2014 yılı karşılaştırmalı bilanço kalemlerinde, 1.derece likit değerler olan hazır değerlerinde %83 oranında bir artış görülmüştür. 2012-2013 döneminde ise %47 oranında azalış olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum ilgili dönemlerde bu hesap grubuna odaklanmamız gereken kırmızı bayrak özelliği gerektirmiştir.

İlgili dönem kısa vadeli ticari alacaklarında %14'lük bir azalma görülmüştür.

Ticari alacaklar hesabı işletme satış hacmi ile birlikte değerlendirildiğinde ilgili dönem gelir tablosu net satış tutarı değişim yüzdesi %28 oranında artmış, ticari alacakları ise %14 oranında artması işletmenin alacaklarını tahsil etmede

güçlüklerle karşılaşmadığını ya da kredili satışlarının vadesinin düşük olduğu şeklinde yorumlanabilir.

İşletme stoklarında ilgili dönemde %120'lik bir artış olduğu görülmektedir. İşletmenin ilk madde ve malzeme hesabında %13 artış; sipariş avanslarında ise %342'lik bir artış gözlemlenmiştir.

İlgili dönemde işletmenin dönen varlıklarında %5 oranında bir azalış olmuştur.

Maddi duran varlıkları %57 oranında artmıştır.

İlgili dönem işletme kısa vadeli yabancı kaynaklarında %11 oranında bir azalış; öz kaynaklarında %28 oranında bir artış gözlemlenmiştir.

İşletme net dönem karı ise %4 oranında azalmıştır.

İşletme 3'e ait 2014-2015 verilerine göre;

2014-2015 inceleme döneminde işletmenin hazır değerlerinde %83 oranında artış görülmektedir. Bankalar hesabı %156 oranında artmıştır.

İşletmenin kısa vadeli ticari alacaklarında %14 oranında bir azalış mevcuttur.

İşletme stoklarındaki değişim oranına bakacak olursak %14 oranında bir artış mevcut olduğu; ilk madde ve malzeme hesabında % 103 artarken verilen sipariş avansları %32 oranında azalış göstermiştir.

İşletme ilgili dönem satışlarının %8 oranında arttığı görülmektedir. İşletme satışlarının %8 oranında arttığı halde stokları %14 oranında artmış, ticari alacaklarında ise %14'lük bir azalış olmuştur.

İşletme ilgili dönem maddi duran varlıklarında %45 oranında bir artış gözlemlenmiş olup; tesis makine ve cihazlarda %17 oranında bir artış gözlemlenmiştir.

Kısa vadeli yabancı kaynaklarında %12 oranında bir artış görülmektedir. Bu durumu işletmenin dış kaynaklara bağımlılığının arttığı şeklinde yorumlayabiliriz.

Mali borçlarından banka kredilerinde %30'luk bir azalış, kısa vadeli ticari borçlarında ise %11 oranında bir artış mevcuttur.

İşletmenin ilgili dönem öz kaynakları %15 oranında artarken; net dönem karı ise ilgili dönemde %28 oranında azalmıştır.

İşletme 3'e ait 2015-2016 verilerine göre;

İnceleme döneminde işletmenin hazır değerlerinde %28 oranında bir artış görülmüştür. Kasa hesabında %292 oranında artış, bankalarında %16 oranında bir azalış mevcuttur.

İşletmenin kısa vadeli ticari alacakları %28 oranında azalmıştır.

İlgili dönemde işletme stoklarında %26'lık bir artış mevcuttur. İlk madde ve malzeme hesabında %25 azalış gözlemlenirken, verilen sipariş avanslarında %107 oranında bir artış olmuştur.

İşletmenin ilgili dönemdeki net satışları değişim yüzdesi %4 artış olarak gerçekleşmiştir.

İlgili dönemdeki net satışlarındaki %4'lük artışa istinaden stoklarındaki artış oranı %26 olduğundan dolayı bu işletme aleyhine bir gelişme olarak yorumlanabilir.

İşletmenin ilgili dönem duran varlıkları %227 oranında artmıştır. Hazır değerler %28 artarken ticari alacaklar %28 oranında azalmış olup, işletmenin ilgili dönem duran varlıklarının %227 oranında artması odaklanmamız gereken kırmızı bayrak niteliği taşımaktadır.

İlgili dönemde stoklar %26 artmıştır. Bu durum işletme sermaye devir hızı ile karşılaştırıldığında;

İşletme sermaye devir hızı: Net satışlar/İşletme sermayesi

2015 yılı işletme sermaye devir hızı=9.268.616,65TL / 2.100.000,00TL % 441

2016 yılı işletme sermaye devir hızı=9.602.671,14TL / 2.100.00,00TL % 457

Olarak tespit edilmiştir.

İşletme ilgili dönem kısa vadeli yabancı kaynakları %4 oranında artmıştır. Bu durumu işletmenin dışa bağımlılığında pek bir farklılık olmadığı şeklinde yorumlayabiliriz.

İlgili dönemde banka kredileri hesabı %1 oranında; ticari borçları ise %22 oranında azalış göstermiştir. Ticari borçlardan satıcılar hesap kalemi ise %52 oranında azalmıştır.

İşletme öz kaynakları %8 oranında artarken kısa vadeli yabancı kaynaklarının %4 oranında artış göstermesi işletmenin mali bünyesinin kuvvetlendiği şeklinde yorumlanabilir.

İşletmenin ilgili dönem net karı ise %40 oranında azalış göstermiştir.

İşletme 3 Karşılaştırmalı Gelir Tablosu Analizi

İşletme 3'e ait verilere göre değişim yüzdeleri;

Satış hasılatındaki değişiklik;

Yıllar	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016
Satış hasılatı	+%35	+%28	+%8	+%4
Satışların maliyeti	+%30	+%31	+%11	+%6
Brüt satış karı	+%88	+%9	-%11	-%17

İşletme 3'e ait satış hasılat ve maliyetler ile brüt satış karı değişim yüzdeleri yıllar itibariyle karşılaştırıldığında 2012-2013 karşılaştırmalı döneminde %88 bir artış gözlemlenirken diğer dönemlerde aynı düzeyde azalışlar tespit edilmiştir.

Satışlar ile genel yönetim giderleri arasındaki ilişki;

Yıllar	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016
Satış hasılatı	+%35	-%28	+%8	+%4
Gen.Yönt.Gid.	-%8	+%10	+%31	-%4

İşletme 3 Dikey Bilanço Analizi

2012 yılında dönen varlıkların aktif toplamı içindeki payı %92,79; 2013 yılında %94,63; 2014 yılında %91,41; 2015 yılında %87,11; 2016 yılında %63,24 olarak gerçekleşmiştir.

Aktif değerlerdeki dağılımın değişikliğinin yorumlanabilmesi için işletmenin ilgili dönemdeki satış tutarına, işletme sermayesinin yeterliliğine ve kar oranına bakılması gerekmektedir.

Duran varlıkların aktif toplamı içindeki payı; 2012 yılında %7,21; 2013 yılında %8,46; 2014 yılında %8,59; 2015 yılında %12,89; 2016 yılında %36,76 olarak gerçekleşmiştir.

Yıllar itibariyle duran varlıkların aktif toplam içindeki payına bakıldığında 2016 yılında bu oranın yüksek olduğu; 2016 yılında hazır duran varlıklar hesap grubunun detaylı incelemesi yapılması gerekliliği sebebiyle kırmızı bayrak olarak yorumlanabilir.

Hazır değerlerin aktif toplamına oranı 2012 yılında %3,72; 2013 yılında %2,32; 2014 yılında %2,74; 2015 yılında %4,68; 2016 yılında %4,57 olarak gerçekleşmiştir.

Ticari alacakların aktif toplamına oranı 2012 yılında %83,45; 2013 yılında %137,72; 2014 yılında %76,61; 2015 yılında %68,25; 2016 yılında %42,83 olarak gerçekleşmiştir.

Stokların aktif toplamına oranı 2012 yılında % 4,67; 2013 yılında %8,46; 2014 yılında %11,98; 2015 yılında %14,12; 2016 yılında ise %15,56 olarak gerçekleşmiştir.

Stoklardaki bu değişim incelenirken dönemdeki satış tutarı ve değişikliğinin hacmi de kıyaslanıp araştırılmalıdır.

Kısa vadeli yabancı kaynakların pasif toplamına oranına bakıldığında; 2012 yılında %76,20; 2013 yılında %75,14; 2014 yılında %67,86; 2015 yılında %61,63; 2016 yılında %56,12 olarak gerçekleşmiştir.

Kısa vadeli yabancı kaynakların yıllar itibariyle değişim yüzdelerine bakıldığında yıllar itibariyle bu oranın sürekli artış gösterdiği tespit olunmuştur.

Öz kaynakların pasif toplamına oranı 2012 yılında %23,80; 2013 yılında %24,86; 2014 yılında %32,14; 2015 yılında %38,37; 2016 yılında %36,12 olarak gerçekleşmiştir.

İşletme 1 Oran Analizleri

2012 Yılı Likidite Oranı Analizleri:

2012 yılı oranlar hesaplandığında Cari Oran: 1,06, Asist-test Oranı :0,29. Nakit Oran: 0,10, Stok Bağlılık Oranı: 1,16 olarak bulunmuştur.

İşletme 1'de cari oran istenen 1,5 – 2 değerinin altında kalmıştır. İşletmenin kısa vadeli yabancı kaynağı kadar dönen varlığa sahip olduğunu görmekteyiz.

İşletmenin Net Çalışma Sermayesinin olmadığı gözlenmekte ve kısa vadeli borçlarını ödeme konusunda zorlanmaktadır.

İşletme 1’de Asist-Test oranı beklenen ve olması gereken 1 değerinin çok çok altında çıkmıştır. Bu nedenle bu oranı oluşturan unsurlardan dönen varlıklar ve stoklar hesap grupları anomoli teşkil ettiğinden dolayı diğer analizler de uygulanmak suretiyle detaylı incelenmesi gereken kırmızı bayrak niteliği taşımaktadır.

İşletme 1’de Nakit Oran değeri kabul görmüş 0,20 değerinin altında çıkmıştır. Genelde bu oran ülkemizde 0,20’nin altında çıkmaktadır. İşletmenin stoklarının satılmadığı, alacakların tahsil edilmediği durumda kısa vadeli yabancı kaynakları ödeyemediği gözlenmektedir.

İşletmede stok bağımlılığının mevcut olduğu ortaya çıkmıştır. Kısa vadeli borçlarını ödeyebilmek için stoklarını %1,16’sini eritmesi gerekmektedir ki işletme faaliyetlerini sürdürebilsin ve dönebilsin.

2012 Yılı Finansal Yapı Oranı Analizleri:

2012 yılı oranları hesaplandığında Kaldıraç Oranı:0,81, Finansman Oranı: 0,23 olarak bulunmuştur.

İşletme 1’de Kaldıraç Oranı beklenen ve istenen değer olan %50’nin üstünde çıkmıştır. İşletmede varlıkların %81’i yabancı kaynaklar tarafından finanse edilmektedir. Örnek 1 işletmesinin riskli bir şekilde finanse edilebildiği kanısına ulaşılabilir.

İşletme 1’de Finansal Yapı Oranı beklenen ve istenen değer olan %50’nin altında çıkmıştır. İşletme varlıklarının %23 ‘ünü ortaklar ve işletme sahipleri tarafından karşılanabilmektedir.

2012 Yılı Faaliyet Oranı Analizleri:

2012 yılı oranları hesaplandığında Aktif Devir Hızı: 0,28, Duran Varlık Devir Hızı: 1,51 olarak bulunmuştur.

İşletme 1’de her bir liralık varlığı tarafından 0,28 ‘lik satışının olduğu kanısını veren Aktif Devir Hızı düşük bir değerde olup işletmenin âtil kapasite ile

çalıştığı ve zarar çıkabilme durumunun meydana gelebileceği kanısı oluşmaktadır.

İşletme 1’de her bir liralık duran varlığı tarından 1,51’lik satışının olduğu kanısı veren Duran Varlık Devir Hızı sanayi işletmelerinde istenen 2 değerinin biraz altında çıkmıştır. Kapasite kullanımının normal olduğu kanısına varılabilir.

2013 Yılı Likidite Oranı Analizleri:

2013 yılı oranlar hesaplandığında Cari Oran: 1,15, Asist-test Oranı:0,23. Nakit Oran: 0,04, Stok Bağımlılık Oranı: 1,05 olarak bulunmuştur.

İşletme 1’de cari oran istenen 1,5 – 2 değerinin altında kalmıştır. İşletmenin kısa vadeli yabancı kaynağı kadar dönen varlığa sahip olduğunu görmekteyiz. İşletmenin Net Çalışma Sermayesinin olmadığı gözlenmekte ve kısa vadeli borçlarını ödeme konusunda zorlandığı kanısı oluşmaktadır.

İşletme 1’de Asist-Test oranı beklenen ve olması gereken 1 değerinin çok çok altında çıkmıştır. Bu nedenle bu oranı oluşturan unsurlardan dönen varlıklar ve stoklar hesap grupları anomali teşkil ettiğinden dolayı diğer analizler de uygulanmak suretiyle detaylı incelenmesi gereken kırmızı bayrak niteliği taşımaktadır.

İşletme 1’de Nakit Oran değeri kabul görmüş 0,20 değerinin çok altında çıkmıştır. Genelde bu oran ülkemizde 0,20’nin altında çıkmaktadır. İşletmenin stoklarının satılmadığı, alacakların tahsil edilmediği durumda kısa vadeli yabancı kaynakları ödeyemediği gözlenmektedir.

İşletmede stok bağımlılığının mevcut olduğu ortaya çıkmıştır. Kısa vadeli borçlarını ödeyebilmek için stoklarını %1,05’şini eritmesi gerekmektedir ki işletme faaliyetlerini sürdürebilsin ve dönebilsin.

2013 Yılı Finansal Yapı Oranı Analizleri:

2013 yılı oranları hesaplandığında Kaldıraç Oranı:0,86, Finansman Oranı: 0,17 olarak bulunmuştur.

İşletme 1’de Kaldıraç Oranı beklenen ve istenen değer olan %50’nin üstünde çıkmıştır. İşletmede varlıkların %86’i yabancı kaynaklar tarafından finanse edilmektedir. İşletme 1’in riskli bir şekilde finanse edilebildiği kanısına ulaşılabilir.

İşletme 1’de Finansal Yapı Oranı beklenen ve istenen değer olan %50’nin altında çıkmıştır. İşletme varlıklarının %17 ‘si ortaklar ve işletme sahipleri tarafından karşılanabilmektedir.

2013 Yılı Faaliyet Oranı Analizleri:

2013 yılı oranları hesaplandığında Aktif Devir Hızı: 0,39, Duran Varlık Devir Hızı: 2,86 olarak bulunmuştur.

İşletme 1’de her bir liralık varlığı tarafından 0,39 ‘luk satışının olduğu kanısını veren Aktif Devir Hızı düşük bir değerde olup işletmenin âtil kapasite ile çalıştığı ve zarar çıkabilme durumunun meydana gelebileceği kanısı oluşmaktadır.

İşletme 1’de her bir liralık duran varlığı tarafından 2,86’lık satışının olduğu kanısı veren Duran Varlık Devir Hızı sanayi işletmelerinde istenen 2 değeri üzerinde çıkmıştır. Kapasite kullanımı ve duran varlıkların etkin kullanıldığı kanısı oluşmaktadır.

2013 Yılı Karlılık Oranı Analizleri:

2013 yılı oranları hesaplandığında Mali Rantabilite: 0,03, Varlıkların karlılığı: 0,001 olarak bulunmuştur.

İşletme 1’de mali rantabilite çok çok düşük çıkmıştır. İşletme sahip ve ortakları tarafından sağlanan kaynakların her 1 TL’lik değerine karşılık 0,03 kar payı alabildiği kanısına ulaşılmıştır.

İşletme 1’de Varlıkların Rantabilitesi sıfır düzeyinde çıkmıştır. Toplam varlıkların karlılığı yok kanısına varılabilir. Farklı analizlerle desteklenmesi gerekmektedir. Bu nedenle bu oranı oluşturan unsurlardan net kar ve varlık hesap grupları anomali teşkil ettiğinden dolayı diğer analizler de uygulanmak suretiyle detaylı incelenmesi gereken kırmızı bayrak niteliği taşımaktadır.

2014 Yılı Likidite Oranı Analizleri:

2014 yılı oranlar hesaplandığında Cari Oran: 1,07, Asist-test Oranı:0,12. Nakit Oran: 0,03, Stok Bağımlılık Oranı: 1,02 olarak bulunmuştur.

İşletme 1’de cari oran istenen 1,5 – 2 değerinin altında kalmıştır. İşletmenin kısa vadeli yabancı kaynağı kadar dönen varlığa sahip olduğunu görmekteyiz.

İşletmenin Net Çalışma Sermayesinin olmadığı gözlenmekte ve kısa vadeli borçlarını ödeme konusunda zorlandığı kanısı oluşmaktadır.

İşletme 1’de Asist-Test oranı beklenen ve olması gereken 1 değerinin çok çok altında çıkmıştır. Bu nedenle bu oranı oluşturan unsurlardan dönen varlıklar ve stoklar hesap grupları anomali teşkil ettiğinden dolayı diğer analizler de uygulanmak suretiyle detaylı incelenmesi gereken kırmızı bayrak niteliği taşımaktadır.

İşletme 1’de Nakit Oran değeri kabul görmüş 0,20 değerinin çok çok altında çıkmıştır. Genelde bu oran ülkemizde 0,20’nin altında çıkmaktadır. İşletmenin stoklarının satılmadığı, alacakların tahsil edilmediği durumda kısa vadeli yabancı kaynakları ödeyemediği gözlenmektedir. İşletme risk teşkil etmektedir.

İşletmede stok bağımlılığının mevcut olduğu ortaya çıkmıştır. Kısa vadeli borçlarını ödeyebilmek için stoklarını %1,02’sini eritmesi gerekmektedir ki işletme faaliyetlerini sürdürebilsin ve dönebilsin.

2014 Yılı Finansal Yapı Oranı Analizleri:

2014 yılı oranları hesaplandığında Kaldıraç Oranı:0,81, Finansman Oranı: 0,08 olarak bulunmuştur.

İşletme 1’de Kaldıraç Oranı beklenen ve istenen değer olan %50’nin üstünde çıkmıştır. İşletmede varlıkların %81’i yabancı kaynaklar tarafından finanse edilmektedir. Örnek 1 işletmesinin riskli bir şekilde finanse edilebildiği kanısına ulaşılabilir.

İşletme 1’de Finansal Yapı Oranı beklenen ve istenen değer olan %50’nin altında çıkmıştır. İşletme varlıklarının %0,08 ‘zi ortaklar ve işletme sahipleri tarafından karşılanabilmektedir.

2014 Yılı Faaliyet Oranı Analizleri:

2014 yılı oranları hesaplandığında Aktif Devir Hızı: 0,38, Duran Varlık Devir Hızı: 2,81 olarak bulunmuştur.

İşletme 1’de her bir liralık varlığı tarafından 0,38 ‘luk satışının olduğu kanısını veren Aktif Devir Hızı düşük bir değerde olup işletmenin âtil kapasite ile

çalıştığı ve zarar çıkabilme durumunun meydana gelebileceği kanısı oluşmaktadır.

İşletme 1’de her bir liralık duran varlığı tarafından 2,81’lik satışının olduğu kanısı veren Duran Varlık Devir Hızı sanayi işletmelerinde istenen 2 değeri üzerinde çıkmıştır. Kapasite kullanımı ve duran varlıkların etkin kullanıldığı kanısı oluşmaktadır.

2014 Yılı Karlılık Oranı Analizleri:

2014 yılı oranları hesaplandığında Mali Rantabilite: 0,04, Varlıkların karlılığı: 0,005 olarak bulunmuştur.

İşletme 1’de mali rantabilite çok çok düşük çıkmıştır. İşletme sahip ve ortakları tarafından sağlanan kaynakların her 1 TL’lik değerine karşılık 0,04 kâr payı alabildiği kanısına ulaşılmıştır.

İşletme 1’de Varlıkların Rantabilitesi sıfır düzeyinde çıkmıştır. Toplam varlıkların karlılığı yok kanısına varılabilir. Farklı analizlerle desteklenmesi gerekmektedir. Bu nedenle bu oranı oluşturan unsurlardan net kar ve varlık hesap grupları anomali teşkil ettiğinden dolayı diğer analizler de uygulanmak suretiyle detaylı incelenmesi gereken kırmızı bayrak niteliği taşımaktadır.

2015 Yılı Likidite Oranı Analizleri:

2015 yılı oranlar hesaplandığında Cari Oran: 0,99, Asist-test Oranı:0,09. Nakit Oran: 0,06, Stok Bağımlılık Oranı: 1,10 olarak bulunmuştur.

İşletme 1’de cari oran istenen 1,5 – 2 değerinin altında kalmıştır. İşletmenin kısa vadeli yabancı kaynağı kadar dönen varlığa sahip olduğunu görmekteyiz. İşletmenin Net Çalışma Sermayesinin olmadığı gözlenmekte ve kısa vadeli borçlarını ödeme konusunda zorlandığı kanısı oluşmaktadır.

İşletme 1’de Asist-Test oranı beklenen ve olması gereken 1 değerinin çok çok altında çıkmıştır. Bu nedenle bu oranı oluşturan unsurlardan dönen varlıklar ve stoklar hesap grupları anomali teşkil ettiğinden dolayı diğer analizler de uygulanmak suretiyle detaylı incelenmesi gereken kırmızı bayrak niteliği taşımaktadır.

İşletme 1’de Nakit Oran değeri kabul görmüş 0,20 değerinin çok çok altında çıkmıştır. Genelde bu oran ülkemizde 0,20’nin altında çıkmaktadır. İşletmenin

stoklarının satılmadığı, alacakların tahsil edilmediği durumda kısa vadeli yabancı kaynakları ödeyemediği gözlenmektedir. İşletme risk teşkil etmektedir.

İşletme kısa vadeli borçlarını ödeyebilmek için stoklarının %1,10'nunu eritmesi gerekmektedir ki işletme faaliyetlerini sürdürebilsin.

2015 Yılı Finansal Yapı Oranı Analizleri:

2015 yılı oranları hesaplandığında Kaldıraç Oranı:0,87, Finansman Oranı: 0,15 olarak bulunmuştur.

İşletme 1'de Kaldıraç Oranı beklenen ve istenen değer olan %50'nin üstünde çıkmıştır. İşletmede varlıkların %87'si yabancı kaynaklar tarafından finanse edilmektedir. Örnek 1 işletmesinin riskli bir şekilde finanse edilebildiği kanısına ulaşılabilir.

İşletme 1'de Finansal Yapı Oranı beklenen ve istenen değer olan %50'nin altında çıkmıştır. İşletme varlıklarının %0,15 'i ortaklar ve işletme sahipleri tarafından karşılanabilmektedir.

2015 Yılı Faaliyet Oranı Analizleri:

2015 yılı oranları hesaplandığında Aktif Devir Hızı: 0,36, Duran Varlık Devir Hızı: 2,56 olarak bulunmuştur.

İşletme 1'de her bir liralık varlığı tarafından 0,36 'lık satışının olduğu kanısını veren Aktif Devir Hızı düşük bir değerde olup işletmenin âtil kapasite ile çalıştığı ve zarar çıkabilme durumunun meydana gelebileceği kanısı oluşmaktadır.

İşletme 1'de her bir liralık duran varlığı tarafından 2,56'lık satışının olduğu kanısı veren Duran Varlık Devir Hızı sanayi işletmelerinde istenen 2 değeri üzerinde çıkmıştır. Kapasite kullanımı ve duran varlıkların etkin kullanıldığı kanısı oluşmaktadır.

2015 Yılı Karlılık Oranı Analizleri:

2015 yılı oranları hesaplandığında Mali Rantabilite: 0,04, Varlıkların karlılığı: 0,006 olarak bulunmuştur.

İşletme 1’de mali rantabilite çok çok düşük çıkmıştır. İşletme sahip ve ortakları tarafından sağlanan kaynakların her 1 TL’lik değerine karşılık 0,04 kar payı alabildiği kanısına ulaşılmıştır.

İşletme 1’de Varlıkların Rantabilitesi sıfır düzeyinde çıkmıştır. Toplam varlıkların karlılığı yok kanısına varılabilir. Farklı analizlerle desteklenmesi gerekmektedir. Bu nedenle bu oranı oluşturan unsurlardan net kar ve varlık hesap grupları anomali teşkil ettiğinden dolayı diğer analizler de uygulanmak suretiyle detaylı incelenmesi gereken kırmızı bayrak niteliği taşımaktadır.

2016 Yılı Likidite Oranı Analizleri:

2016 yılı oranlar hesaplandığında Cari Oran: 2,76, Asist-test Oranı :0,62. Nakit Oran: 0,06, Stok Bağımlılık Oranı: 0,45 olarak bulunmuştur.

İşletme 1’de cari oran istenen 1,5 – 2 değerinin üstüne çıkmıştır. İşletmenin kısa vadeli yabancı kaynağından daha fazla dönen varlığa sahip olduğunu görmekteyiz. İşletmenin borç ödeyebilme gücüne karşılık, likidite fazlalığı, dönen varlıklarını iyi yönetemediği kanısına varılabilir.

İşletme 1’de Asist-Test oranı beklenen ve olması gereken 1 değerine yakın çıkmıştır. İşletmenin nakit sıkıntısının azaldığı kanısı oluşturuyor.

İşletme 1’de Nakit Oran değeri kabul görmüş 0,20 değerinin çok çok altında çıkmıştır. Genelde bu oran ülkemizde 0,20’nin altında çıkmaktadır. İşletmenin stoklarının satılmadığı, alacakların tahsil edilmediği durumda kısa vadeli yabancı kaynakları ödeyemediği gözlenmektedir. İşletme risk teşkil etmektedir.

İşletme kısa vadeli borçlarını ödeyebilmek için stoklarının %0,45’ini eritmesi gerekmektedir ki işletme faaliyetlerini sürdürebilsin.

2016 Yılı Finansal Yapı Oranı Analizleri:

2016 yılı oranları hesaplandığında Kaldıraç Oranı:0,91, Finansman Oranı: 0,10 olarak bulunmuştur.

İşletme 1’de Kaldıraç Oranı beklenen ve istenen değer olan %50’nin üstünde çıkmıştır. İşletmede varlıkların %91’i yabancı kaynaklar tarafından finanse

edilmektedir. Örnek 1 işletmesinin riskli bir şekilde finanse edilebildiği kanısına ulaşılabilir.

İşletme 1’de Finansal Yapı Oranı beklenen ve istenen değer olan %50’nin altında çıkmıştır. İşletme varlıklarının %0,10 ‘u ortaklar ve işletme sahipleri tarafından karşılanabilmektedir.

2016 Yılı Faaliyet Oranı Analizleri:

2016 yılı oranları hesaplandığında Aktif Devir Hızı: 0,34, Duran Varlık Devir Hızı: 2,45 olarak bulunmuştur.

İşletme 1’de her bir liralık varlığı tarafından 0,34 ‘lük satışının olduğu kanısını veren Aktif Devir Hızı düşük bir değerde olup işletmenin âtil kapasite ile çalıştığı ve zarar çıkabilme durumunun meydana gelebileceği kanısı oluşmaktadır.

İşletme 1’de her bir liralık duran varlığı tarafından 2,45’lik satışının olduğu kanısı veren Duran Varlık Devir Hızı sanayi işletmelerinde istenen 2 değeri üzerinde çıkmıştır. Kapasite kullanımı ve duran varlıkların etkin kullanıldığı kanısı oluşmaktadır.

2016 Yılı Karlılık Oranı Analizleri:

2016 yılı oranları hesaplandığında Mali Rantabilite: 0,07, Varlıkların karlılığı: 0,006 olarak bulunmuştur.

İşletme 1’de mali rantabilite çok çok düşük çıkmıştır. İşletme sahip ve ortakları tarafından sağlanan kaynakların her 1 TL’lik değerine karşılık 0,07 kar payı alabildiği kanısına ulaşılmıştır.

İşletme 1’de Varlıkların Rantabilitesi sıfır düzeyinde çıkmıştır. Toplam varlıkların karlılığı yok kanısına varılabilir. Farklı analizlerle desteklenmesi gerekmektedir. Bu nedenle bu oranı oluşturan unsurlardan net kar ve varlık hesap grupları anomoli teşkil ettiğinden dolayı diğer analizler de uygulanmak suretiyle detaylı incelenmesi gereken kırmızı bayrak niteliği taşımaktadır.

İşletme 2 Oran Analizleri

2012 Yılı Likidite Oranı Analizleri:

2012 yılı oranlar hesaplandığında Cari Oran: 0,005, Asist-test Oranı:1,14. Nakit Oran: 0,005, Stok Bağımlılık Oranı: 17,88 olarak bulunmuştur.

İşletme 2’de cari oran istenen 1,5 – 2 değerinin çok çok altında kalmıştır. İşletmenin kısa vadeli yabancı kaynağı kadar dönen varlığa sahip olmadığını görmekteyiz. İşletmenin Net Çalışma Sermayesinin olmadığı gözlenmekte ve kısa vadeli borçlarını ödeme konusunda çok zorlanmaktadır.

İşletme 2’de Asist-Test Oranı beklenen ve olması gereken 1 değerinde çıkmıştır. İşletmenin likidite durumunun iyi olduğunun belirtilerindedir. Stoklar haricinde dönen varlıkların kısa vadeli yabancı kaynakları karşılayabildiği söylenebilir.

İşletme 2’de Nakit Oran değeri kabul görmüş 0,20 değerinin çok çok altında çıkmıştır. Genelde bu oran ülkemizde 0,20’nin altında çıkmaktadır. İşletmenin stoklarının satılmadığı, alacakların tahsil edilmediği durumda kısa vadeli yabancı kaynakları ödeyemediği gözlenmektedir.

İşletmede stok bağımlılığının oldukça yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Kısa vadeli borçlarını ödeyebilmek için stoklarını %17,88’ini eritmesi gerekmektedir ki işletme faaliyetlerini sürdürebilsin ve dönebilsin.

2012 Yılı Finansal Yapı Oranı Analizleri:

2012 yılı oranları hesaplandığında Kaldıraç Oranı:0,64, Finansman Oranı: 0,57 olarak bulunmuştur.

İşletme 2’de Kaldıraç Oranı beklenen ve istenen değer olan %50’nin üstünde çıkmıştır. İşletmede varlıkların %64’ü yabancı kaynaklar tarafından finanse edilmektedir. İşletme 2’nin riskli bir şekilde finanse edilebildiği kanısına ulaşılabilir.

İşletme 2’de Finansal Yapı Oranı beklenen ve istenen değer olan %50 civarında çıkmıştır. İşletme varlıklarının %57’sini ortaklar ve işletme sahipleri tarafından karşılanabilmektedir.

2012 Yılı Faaliyet Oranı Analizleri:

2012 yılı oranları hesaplandığında Aktif Devir Hızı: 4,88, Duran Varlık Devir Hızı: 20,51 olarak bulunmuştur.

İşletme 2’de her bir liralık varlığı tarafından 4,88 ‘lik satışının olduğu kanısını veren Aktif Devir Hızı iyi bir değerde olup işletmenin kapasitesinin aktif çalıştırıldığı söylenebilir.

İşletme 2’de her bir liralık duran varlığı tarafından 20,51’lik satışının olduğu kanısı veren Duran Varlık Devir Hızı sanayi işletmelerinde istenen 2 değerinin çok çok üstünde çıkmıştır.

2012 Yılı Karlılık Oranı Analizleri:

2012 yılı oranları hesaplandığında Mali Rantabilite: 0,04 Varlıkların karlılığı: 0,01 olarak bulunmuştur.

İşletme 2’de mali rantabilite çok çok düşük çıkmıştır. İşletme sahip ve ortakları tarafından sağlanan kaynakların her 1 TL’lik değerine karşılık 0,04 kar payı alabildiği kanısına ulaşılmıştır.

İşletme 2’de Varlıkların Rantabilitesi 0,01 düzeyinde çıkmıştır. Toplam varlıkların karlılığı yok kanısına varılabilir. Farklı analizlerle desteklenmesi gerekmektedir. Bu nedenle bu oranı oluşturan unsurlardan net kar ve varlık hesap grupları anomali teşkil ettiğinden dolayı diğer analizler de uygulanmak suretiyle detaylı incelenmesi gereken kırmızı bayrak niteliği taşımaktadır.

2013 Yılı Likidite Oranı Analizleri:

2013 yılı oranlar hesaplandığında Cari Oran: 1,23, Asist-test Oranı :1,11. Nakit Oran: 0,03 , Stok Bağımlılık Oranı: 7,85 olarak bulunmuştur.

İşletme 2’de cari oran istenen 1,5 – 2 değerinin altında kalmıştır. İşletmenin kısa vadeli yabancı kaynağı kadar dönen varlığa sahip olduğunu görmekteyiz. İşletmenin Net Çalışma Sermayesinin olmadığı gözlenmekte ve kısa vadeli borçlarını ödeme konusunda zorlandığı kanısı oluşmaktadır.

İşletme 2’de Asist-Test Oranı beklenen ve olması gereken 1 değerinde çıkmıştır. İşletmenin likidite durumunun iyi olduğunun belirtilerindedir. Stoklar haricinde dönen varlıkların kısa vadeli yabancı kaynakları karşılayabildiği söylenebilir.

İşletme 2’de Nakit Oran değeri kabul görmüş 0,20 değerinin çok altında çıkmıştır. Genelde bu oran ülkemizde 0,20’nin altında çıkmaktadır. İşletmenin stoklarının satılmadığı, alacakların tahsil edilmediği durumda kısa vadeli yabancı kaynakları ödeyemediği gözlenmektedir.

İşletmede stok bağımlılığının mevcut olduğu ortaya çıkmıştır. Kısa vadeli borçlarını ödeyebilmek için stoklarını %7,85’ini eritmesi gerekmektedir ki işletme faaliyetlerini sürdürebilsin ve dönebilsin.

2013 Yılı Finansal Yapı Oranı Analizleri:

2013 yılı oranları hesaplandığında Kaldıraç Oranı:0,79, Finansman Oranı: 0,26 olarak bulunmuştur.

İşletme 2’de Kaldıraç Oranı beklenen ve istenen değer olan %50’nin üstünde çıkmıştır. İşletmede varlıkların %86’i yabancı kaynaklar tarafından finanse edilmektedir. İşletme 2’nin riskli bir şekilde finanse edilebildiği kanısına ulaşılabilir.

İşletme 2’de Finansal Yapı Oranı beklenen ve istenen değer olan %50’nin altında çıkmıştır. İşletme varlıklarının %26’si ortaklar ve işletme sahipleri tarafından karşılanabilmektedir.

2013 Yılı Faaliyet Oranı Analizleri:

2013 yılı oranları hesaplandığında Aktif Devir Hızı: 3,35, Duran Varlık Devir Hızı: 27,31 olarak bulunmuştur.

İşletme 2’de her bir liralık varlığı tarafından 3,35 ‘lik satışının olduğu kanısını veren Aktif Devir Hızı iyi bir değerde olup işletmenin kapasitesinin aktif çalıştırıldığı söylenebilir.

İşletme 2’de her bir liralık duran varlığı tarafından 27,31’lik satışının olduğu kanısı veren Duran Varlık Devir Hızı sanayi işletmelerinde istenen 2 değerinin çok çok üstünde çıkmıştır.

2013 Yılı Karlılık Oranı Analizleri:

2013 yılı oranları hesaplandığında Mali Rantabilite: 0,12, Varlıkların karlılığı: 0,025 olarak bulunmuştur.

İşletme 2’de mali rantabilite çok çok düşük çıkmıştır. İşletme sahip ve ortakları tarafından sağlanan kaynakların her 1 TL’lik değerine karşılık 0,12 kar payı alabildiği kanısına ulaşılmıştır.

İşletme 2’de Varlıkların Rantabilitesi sıfır düzeyinde çıkmıştır. Toplam varlıkların karlılığı yok kanısına varılabilir. Farklı analizlerle desteklenmesi gerekmektedir. Bu nedenle bu oranı oluşturan unsurlardan net kar ve varlık hesap grupları anomali teşkil ettiğinden dolayı diğer analizler de uygulanmak suretiyle detaylı incelenmesi gereken kırmızı bayrak niteliği taşımaktadır.

2014 Yılı Likidite Oranı Analizleri:

2014 yılı oranlar hesaplandığında Cari Oran: 1,08, Asist-test Oranı:1,03, Nakit Oran: 0,73 Stok Bağımlılık Oranı: 5,96 olarak bulunmuştur.

İşletme 2’de cari oran istenen 1,5 – 2 değerinin altında kalmıştır. İşletmenin kısa vadeli yabancı kaynağı kadar dönen varlığa sahip olduğunu görmekteyiz. İşletmenin Net Çalışma Sermayesinin olmadığı gözlenmekte ve kısa vadeli borçlarını ödeme konusunda zorlandığı kanısı oluşmaktadır.

İşletme 2’de Asist-Test Oranı beklenen ve olması gereken 1 değerinde çıkmıştır. İşletmenin likidite durumunun iyi olduğunun belirtilerindedir. Stoklar haricinde dönen varlıkların kısa vadeli yabancı kaynakları karşılayabildiği söylenebilir.

İşletme 2’de Nakit Oran değeri kabul görmüş 0,20 değerinin çok altında çıkmıştır. Genelde bu oran ülkemizde 0,20’nin altında çıkmaktadır. İşletmenin stoklarının satılmadığı, alacakların tahsil edilmediği durumda kısa vadeli yabancı kaynakları ödeyemediği gözlenmektedir.

İşletmede stok bağımlılığının mevcut olduğu ortaya çıkmıştır. Kısa vadeli borçlarını ödeyebilmek için stoklarını %7,85’şini eritmesi gerekmektedir ki işletme faaliyetlerini sürdürebilsin ve dönebilsin.

2013 Yılı Finansal Yapı Oranı Analizleri:

2013 yılı oranları hesaplandığında Kaldıraç Oranı:0,79, Finansman Oranı: 0,26 olarak bulunmuştur.

İşletme 2’de Kaldıraç Oranı beklenen ve istenen değer olan %50’nin üstünde çıkmıştır. İşletmede varlıkların %86’i yabancı kaynaklar tarafından finanse

edilmektedir. İşletme 2'nin riskli bir şekilde finanse edilebildiği kanısına ulaşılabilir.

İşletme 2'de Finansal Yapı Oranı beklenen ve istenen değer olan %50'nin altında çıkmıştır. İşletme varlıklarının %26'si ortaklar ve işletme sahipleri tarafından karşılanabilmektedir.

2013 Yılı Faaliyet Oranı Analizleri:

2013 yılı oranları hesaplandığında Aktif Devir Hızı: 3,35, Duran Varlık Devir Hızı: 27,31 olarak bulunmuştur.

İşletme 2'de her bir liralık varlığı tarafından 3,35 'lik satışının olduğu kanısını veren Aktif Devir Hızı iyi bir değerde olup işletmenin kapasitesinin aktif çalıştırıldığı söylenebilir.

İşletme 2'de her bir liralık duran varlığı tarafından 27,31'lik satışının olduğu kanısı veren Duran Varlık Devir Hızı sanayi işletmelerinde istenen 2 değerinin çok çok üstünde çıkmıştır.

2013 Yılı Karlılık Oranı Analizleri:

2013 yılı oranları hesaplandığında Mali Rantabilite: 0,12, Varlıkların karlılığı: 0,025 olarak bulunmuştur.

İşletme 2'de mali rantabilite çok çok düşük çıkmıştır. İşletme sahip ve ortakları tarafından sağlanan kaynakların her 1 TL'lik değerine karşılık 0,12 kar payı alabildiği kanısına ulaşılmıştır.

İşletme 2'de Varlıkların Rantabilitesi sıfır düzeyinde çıkmıştır. Toplam varlıkların karlılığı yok kanısına varılabilir. Farklı analizlerle desteklenmesi gerekmektedir. Bu nedenle bu oranı oluşturan unsurlardan net kar ve varlık hesap grupları anomali teşkil ettiğinden dolayı diğer analizler de uygulanmak suretiyle detaylı incelenmesi gereken kırmızı bayrak niteliği taşımaktadır.

İşletme 3 Oran Analizleri

2012 Yılı Likidite Oranı Analizleri:

2012 yılı oranlar hesaplandığında Cari Oran: 1,22, Asist-test Oranı:1,16 Nakit Oran: 0,04, Stok Bağımlılık Oranı: 15,52 olarak bulunmuştur.

İşletme 3’de cari oran istenen 1,5 – 2 değerinin altında kalmıştır. İşletmenin kısa vadeli yabancı kaynağı kadar dönen varlığa sahip olduğunu görmekteyiz. İşletmenin Net Çalışma Sermayesinin olmadığı gözlenmekte ve kısa vadeli borçlarını ödeme konusunda zorlanmaktadır.

İşletme 3’de Asist-Test oranı beklenen ve olması gereken 1 değerinde çıkmıştır. İşletmenin likidite durumunun iyi olduğunu belirtirlerindedir. Stoklar haricinde dönen varlıkların kısa vadeli yabancı kaynakları karşılayabildiği söylenebilir. Tek başına açıklayıcı ve yeterli değildir.

İşletme 3’de Nakit Oran değeri kabul görmüş 0,20 değerinin çok altında çıkmıştır. Genelde bu oran ülkemizde 0,20’nin altında çıkmaktadır. İşletmenin stoklarının satılmadığı, alacakların tahsil edilmediği durumda kısa vadeli yabancı kaynakları ödeyemediği gözlenmektedir. İşletmenin stoklama yaptığı söylenebilir.

İşletmede stok bağımlılığının çok yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Kısa vadeli borçlarını ödeyebilmek için stoklarını %15,52’sini eritmesi gerekmektedir ki işletme faaliyetlerini sürdürebilsin ve dönebilsin.

2012 Yılı Finansal Yapı Oranı Analizleri:

2012 yılı oranları hesaplandığında Kaldıraç Oranı:0,76, Finansman Oranı: 0,31 olarak bulunmuştur.

İşletme 3’de Kaldıraç Oranı beklenen ve istenen değer olan %50’nin üstünde çıkmıştır. İşletmede varlıkların %76’sı yabancı kaynaklar tarafından finanse edilmektedir. İşletmenin riskli bir şekilde finanse edilebildiği kanısına ulaşılabilir.

İşletme 3’de Finansal Yapı Oranı beklenen ve istenen değer olan %50’nin altında çıkmıştır. İşletme varlıklarının %31’i ortaklar ve işletme sahipleri tarafından karşılanabilmektedir.

2012 Yılı Faaliyet Oranı Analizleri:

2012 yılı oranları hesaplandığında Aktif Devir Hızı: 1,25 , Duran Varlık Devir Hızı: 17,29 olarak bulunmuştur.

İşletme 3’de her bir liralık varlığı tarafından 1,25 ‘lik satışının olduğu kanısını veren Aktif Devir Hızı yeterli olmadığı söylenebilir.

İşletme 3’de her bir liralık duran varlığı tarafından 17,29’luk satışının olduğu kanısı veren Duran Varlıkları

2012 Yılı Karlılık Oranı Analizleri:

2012 yılı oranları hesaplandığında Mali Rantabilite: 0,26 Varlıkların karlılığı: 0,06 olarak bulunmuştur.

İşletme 3’de mali rantabilite düşük çıkmıştır. İşletme sahip ve ortakları tarafından sağlanan kaynakların her 1 TL’lik değerine karşılık 0,26 kar payı alabildiği kanısına ulaşılmıştır.

İşletme 3’de Varlıkların Rantabilitesi 0,06 düzeyinde çıkmıştır. Toplam varlıkların karlılığı çok az kanısına varılabilir. Farklı analizlerle desteklenmesi gerekmektedir. Bu nedenle bu oranı oluşturan unsurlardan net kar ve varlık hesap grupları anomoli teşkil ettiğinden dolayı diğer analizler de uygulanmak suretiyle detaylı incelenmesi gereken kırmızı bayrak niteliği taşımaktadır.

2013 Yılı Likidite Oranı Analizleri:

2013 yılı oranlar hesaplandığında Cari Oran: 1,25, Asist-test Oranı :1,19. Nakit Oran: 0,02, Stok Bağımlılık Oranı: 13,72 olarak bulunmuştur.

İşletme 3’de cari oran istenen 1,5 – 2 değerinin altında kalmıştır. İşletmenin kısa vadeli yabancı kaynağı kadar dönen varlığa sahip olduğunu görmekteyiz. İşletmenin Net Çalışma Sermayesinin olmadığı gözlenmekte ve kısa vadeli borçlarını ödeme konusunda zorlandığı kanısı oluşmaktadır.

İşletme 3’de Asist-Test oranı beklenen ve olması gereken 1 değerinde çıkmıştır. İşletmenin likidite durumunun iyi olduğunun belirtilerindedir. Stoklar haricinde dönen varlıkların kısa vadeli yabancı kaynakları karşılayabildiği söylenebilir. Tek başına açıklayıcı ve yeterli değildir.

İşletme 3’de Nakit Oran değeri kabul görmüş 0,20 değerinin çok altında çıkmıştır. Genelde bu oran ülkemizde 0,20’nin altında çıkmaktadır. İşletmenin stoklarının satılmadığı, alacakların tahsil edilmediği durumda kısa vadeli yabancı kaynakları ödeyemediği gözlenmektedir.

İşletme 3’de stok bağımlılığının yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Kısa vadeli borçlarını ödeyebilmek için stoklarını %13,72’sini eritmesi gerekmektedir ki işletme faaliyetlerini sürdürebilsin ve dönebilsin.

2013 Yılı Finansal Yapı Oranı Analizleri:

2013 yılı oranları hesaplandığında Kaldıraç Oranı:0,75, Finansman Oranı: 0,33 olarak bulunmuştur.

İşletme 3’de Kaldıraç Oranı beklenen ve istenen değer olan %50’nin üstünde çıkmıştır. İşletmede varlıkların %75’i yabancı kaynaklar tarafından finanse edilmektedir. İşletme 3’ün riskli bir şekilde finanse edilebildiği kanısına ulaşılabilir.

İşletme 3’de Finansal Yapı Oranı beklenen ve istenen değer olan %50’nin altında çıkmıştır. İşletme varlıklarının %33 ‘ü ortaklar ve işletme sahipleri tarafından karşılanabilmektedir.

2013 Yılı Faaliyet Oranı Analizleri:

2013 yılı oranları hesaplandığında Aktif Devir Hızı: 2,12, Duran Varlık Devir Hızı: 39,55 olarak bulunmuştur.

İşletme 3’de her bir liralık varlığı tarafından 2,12 ‘lik satışının olduğu kanısını veren Aktif Devir Hızı yeterli olduğu söylenebilir.

İşletme 3’de her bir liralık duran varlığı tarafından 39,55’lik satışının olduğu kanısı veren Duran Varlık Devir Hızı sanayi işletmelerinde istenen 2 değerinin çok çok üstünde çıkmıştır.

2013 Yılı Karlılık Oranı Analizleri:

2013 yılı oranları hesaplandığında Mali Rantabilite: 0,06, Varlıkların karlılığı: 0,01 olarak bulunmuştur.

İşletme 3’de mali rantabilite çok çok düşük çıkmıştır. İşletme sahip ve ortakları tarafından sağlanan kaynakların her 1 TL’lik değerine karşılık 0,06 kar payı alabildiği kanısına ulaşılmıştır.

İşletme 3’de Varlıkların Rantabilitesi 0,01 düzeyinde çıkmıştır. Toplam varlıkların karlılığı yok kanısına varılabilir. Farklı analizlerle desteklenmesi gerekmektedir. Bu nedenle bu oranı oluşturan unsurlardan net kar ve varlık hesap grupları anomoli teşkil ettiğinden dolayı diğer analizler de uygulanmak suretiyle detaylı incelenmesi gereken kırmızı bayrak niteliği taşımaktadır.

2014 Yılı Likidite Oranı Analizleri:

2014 yılı oranlar hesaplandığında Cari Oran: 1,34, Asist-test Oranı: 1,17. Nakit Oran: 0,04, Stok Bağımlılık Oranı: 5,44 olarak bulunmuştur.

İşletme 3’de cari oran istenen 1,5 – 2 değerinin altında kalmıştır. İşletmenin kısa vadeli yabancı kaynağı kadar dönen varlığa sahip olduğunu görmekteyiz. İşletmenin Net Çalışma Sermayesinin olmadığı gözlenmekte ve kısa vadeli borçlarını ödeme konusunda zorlandığı kanısı oluşmaktadır.

İşletme 3’de Asist-Test oranı beklenen ve olması gereken 1 değerinde çıkmıştır. İşletmenin likidite durumunun iyi olduğunun belirtilerindedir. Stoklar haricinde dönen varlıkların kısa vadeli yabancı kaynakları karşılayabildiği söylenebilir. Tek başına açıklayıcı ve yeterli değildir.

İşletme 1’de Nakit Oran değeri kabul görmüş 0,20 değerinin çok çok altında çıkmıştır. Genelde bu oran ülkemizde 0,20’nin altında çıkmaktadır. İşletmenin stoklarının satılmadığı, alacakların tahsil edilmediği durumda kısa vadeli yabancı kaynakları ödeyemediği gözlenmektedir. İşletme risk teşkil etmektedir.

İşletmede stok bağımlılığının mevcut olduğu ortaya çıkmıştır. Kısa vadeli borçlarını ödeyebilmek için stoklarını %5,44’ünü eritmesi gerekmektedir ki işletme faaliyetlerini sürdürebilsin ve dönebilsin.

2014 Yılı Finansal Yapı Oranı Analizleri:

2014 yılı oranları hesaplandığında Kaldıraç Oranı:0,68, Finansman Oranı: 0,47 olarak bulunmuştur.

İşletme 3’de Kaldıraç Oranı beklenen ve istenen değer olan %50’nin üstünde çıkmıştır. İşletmede varlıkların %68’i yabancı kaynaklar tarafından finanse edilmektedir. İşletmenin riskli bir şekilde finanse edilebildiği kanısına ulaşılabilir.

İşletme 3’de Finansal Yapı Oranı beklenen ve istenen değer olan %50’nin altında çıkmıştır. Fakat yakın bir değerdedir. İşletme varlıklarının %47 ‘sini ortaklar ve işletme sahipleri tarafından karşılanabilmektedir. Öz varlıklarının güçlü olduğu söylenebilir.

2014 Yılı Faaliyet Oranı Analizleri:

2014 yılı oranları hesaplandığında Aktif Devir Hızı: 1,62, Duran Varlık Devir Hızı: 18,89 olarak bulunmuştur.

İşletme 3’de her bir liralık varlığı tarafından 1,62 ‘lik satışının olduğu kanısını veren Aktif Devir Hızı yeterli olmadığı söylenebilir.

İşletme 3’de her bir liralık duran varlığı tarafından 18,89’luk satışının olduğu kanısı veren Duran Varlık Devir Hızı sanayi işletmelerinde istenen 2 değerinin çok çok üstünde çıkmıştır.

2014 Yılı Karlılık Oranı Analizleri:

2014 yılı oranları hesaplandığında Mali Rantabilite: 0,21, Varlıkların karlılığı: 0,07 olarak bulunmuştur.

İşletme 3’de mali rantabilite normal düzeyde çıkmıştır. İşletme sahip ve ortakları tarafından sağlanan kaynakların her 1 TL’lik değerine karşılık 0,21 kâr payı alabildiği kanısına ulaşılmıştır.

3’de Varlıkların Rantabilitesi 0,07 düzeyinde çıkmıştır. Toplam varlıkların karlılığı yok kanısına varılabilir. Farklı analizlerle desteklenmesi gerekmektedir. Bu nedenle bu oranı oluşturan unsurlardan net kar ve varlık hesap grupları anomoli teşkil ettiğinden dolayı diğer analizler de uygulanmak suretiyle detaylı incelenmesi gereken kırmızı bayrak niteliği taşımaktadır.

2015 Yılı Likidite Oranı Analizleri:

2015 yılı oranlar hesaplandığında Cari Oran: 1,41, Asist-test Oranı:1,18. Nakit Oran: 0,08, Stok Bağımlılık Oranı: 4,03 olarak bulunmuştur.

İşletme 3’de cari oran istenen 1,5 – 2 değerinin altında kalmıştır. İşletmenin kısa vadeli yabancı kaynağı kadar dönen varlığa sahip olduğunu görmekteyiz. İşletmenin Net Çalışma Sermayesinin olmadığı gözlenmekte ve kısa vadeli borçlarını ödeme konusunda zorlandığı kanısı oluşmaktadır.

İşletme 3’de Asist-Test oranı beklenen ve olması gereken 1 değerinde çıkmıştır. İşletmenin likidite durumunun iyi olduğunun belirtilerindedir. Stoklar haricinde dönen varlıkların kısa vadeli yabancı kaynakları karşılayabildiği söylenebilir. Tek başına açıklayıcı ve yeterli değildir.

İşletme 1’de Nakit Oran değeri kabul görmüş 0,20 değerinin çok çok altında çıkmıştır. Genelde bu oran ülkemizde 0,20’nin altında çıkmaktadır. İşletmenin stoklarının satılmadığı, alacakların tahsil edilmediği durumda kısa vadeli yabancı kaynakları ödeyemediği gözlenmektedir. İşletme risk teşkil etmektedir.

İşletmede stok bağımlılığının mevcut olduğu ortaya çıkmıştır. Kısa vadeli borçlarını ödeyebilmek için stoklarını %4,03'ünü eritmesi gerekmektedir ki işletme faaliyetlerini sürdürebilsin ve dönebilsin.

2015 Yılı Finansal Yapı Oranı Analizleri:

2015 yılı oranları hesaplandığında Kaldıraç Oranı:0,62, Finansman Oranı: 0,62 olarak bulunmuştur.

İşletme 3'de Kaldıraç Oranı beklenen ve istenen değer olan %50'nin üstünde çıkmıştır. İşletmede varlıkların %62'si yabancı kaynaklar tarafından finanse edilmektedir. İşletmenin yabancı kaynak kullanımı bu yıl için daha iyi bir durumda olduğu söylenebilir.

İşletme 3'de Finansal Yapı Oranı beklenen ve istenen değer olan %50'nin üstünde çıkmıştır. İşletme varlıklarının %0,62 'i ortaklar ve işletme sahipleri tarafından karşılanabilmektedir. İşletmenin öz varlığının kuvvetlendirildiği kanısına varılabilir.

2015 Yılı Faaliyet Oranı Analizleri:

2015 yılı oranları hesaplandığında Aktif Devir Hızı: 1,81, Duran Varlık Devir Hızı: 14,05 olarak bulunmuştur.

İşletme 3'de her bir liralık varlığı tarafından 1,81 'lik satışının olduğu kanısını veren Aktif Devir Hızı yeterli olmadığı söylenebilir.

İşletme 3'de her bir liralık duran varlığı tarafından 14,05'lik satışının olduğu kanısı veren Duran Varlık Devir Hızı sanayi işletmelerinde istenen 2 değerinin çok çok üstünde çıkmıştır.

2015 Yılı Karlılık Oranı Analizleri:

2015 yılı oranları hesaplandığında Mali Rantabilite: 0,13, Varlıkların karlılığı: 0,05olarak bulunmuştur.

İşletme 3'de mali rantabilite normal düzeyde çıkmıştır. İşletme sahip ve ortakları tarafından sağlanan kaynakların her 1 TL'lik değerine karşılık 0,13 kâr payı alabildiği kanısına ulaşılmıştır.

İşletme 3'de Varlıkların Rantabilitesi 0,05 düzeyinde çıkmıştır. Toplam varlıkların karlılığı yok kanısına varılabilir. Farklı analizlerle desteklenmesi

gerekmektedir. Bu nedenle bu oranı oluşturan unsurlardan net kar ve varlık hesap grupları anomoli teşkil ettiğinden dolayı diğer analizler de uygulanmak suretiyle detaylı incelenmesi gereken kırmızı bayrak niteliği taşımaktadır.

2016 Yılı Likidite Oranı Analizleri:

2016 yılı oranlar hesaplandığında Cari Oran: 1,13 Asist-test Oranı:0,84. Nakit Oran: 0,08, Stok Bağımlılık Oranı: 3,31 olarak bulunmuştur.

İşletme 3’de cari oran istenen 1,5 – 2 değerinin altında kalmıştır. İşletmenin kısa vadeli yabancı kaynağı kadar dönen varlığa sahip olduğunu görmekteyiz. İşletmenin Net Çalışma Sermayesinin olmadığı gözlenmekte ve kısa vadeli borçlarını ödeme konusunda zorlandığı kanısı oluşmaktadır.

İşletme 3’de Asist-Test oranı beklenen ve olması gereken 1 değerinde çıkmıştır. İşletmenin likidite durumunun iyi olduğunun belirtilerindedir. Stoklar haricinde dönen varlıkların kısa vadeli yabancı kaynakları karşılayabildiği söylenebilir. Tek başına açıklayıcı ve yeterli değildir.

İşletme 1’de Nakit Oran değeri kabul görmüş 0,20 değerinin çok çok altında çıkmıştır. Genelde bu oran ülkemizde 0,20’nin altında çıkmaktadır. İşletmenin stoklarının satılmadığı, alacakların tahsil edilmediği durumda kısa vadeli yabancı kaynakları ödeyemediği gözlenmektedir. İşletme risk teşkil etmektedir.

İşletmede stok bağımlılığının olduğu söylenebilir. Kısa vadeli borçlarını ödeyebilmek için stoklarını %3,31’ini eritmesi gerekmektedir ki işletme faaliyetlerini sürdürebilsin ve dönebilsin. Fakat işletme yıllar itibariyle stok bağımlılığını azaltmaya çalıştığı gözlenmektedir.

2016 Yılı Finansal Yapı Oranı Analizleri:

2016 yılı oranları hesaplandığında Kaldıraç Oranı:0,64, Finansman Oranı: 0,57 olarak bulunmuştur.

İşletme 3’de Kaldıraç Oranı beklenen ve istenen değer olan %50’nin üstünde çıkmıştır. İşletmede varlıkların %64’ü yabancı kaynaklar tarafından finanse edilmektedir. İşletmenin yabancı kaynak kullanımını bu yıl için daha iyi bir durumda olduğu söylenebilir.

İşletme 3’de Finansal Yapı Oranı beklenen ve istenen değer olan %50’nin üstünde çıkmıştır. İşletme varlıklarının %0,57 ‘si ortaklar ve işletme sahipleri

tarafından karşılanabilmektedir. İşletmenin öz varlığının kuvvetlendirildiği kanısına varılabilir.

2016 Yılı Faaliyet Oranı Analizleri:

2016 yılı oranları hesaplandığında Aktif Devir Hızı: 1,64, Duran Varlık Devir Hızı: 4,45 olarak bulunmuştur.

İşletme 3'de her bir liralık varlığı tarafından 1,64 'lük satışının olduğu kanısını veren Aktif Devir Hızı yeterli olmadığı söylenebilir.

İşletme 3'de her bir liralık duran varlığı tarafından 4,45'lik satışının olduğu kanısı veren Duran Varlık Devir Hızı sanayi işletmelerinde istenen 2 değerinin üstünde çıkmıştır.

2016 Yılı Karlılık Oranı Analizleri:

2016 yılı oranları hesaplandığında Mali Rantabilite: 0,07, Varlıkların karlılığı: 0,03 olarak bulunmuştur.

İşletme 3'de mali rantabilite çok çok düşük çıkmıştır. İşletme sahip ve ortakları tarafından sağlanan kaynakların her 1 TL'lik değerine karşılık 0,07 kar payı alabildiği kanısına ulaşılmıştır.

İşletme 3'de Varlıkların Rantabilitesi düşük çıkmıştır. Toplam varlıkların karlılığı yok kanısına varılabilir. Farklı analizlerle desteklenmesi gerekmektedir. Bu nedenle bu oranı oluşturan unsurlardan net kar ve varlık hesap grupları anomali teşkil ettiğinden dolayı diğer analizler de uygulanmak suretiyle detaylı incelenmesi gereken kırmızı bayrak niteliği taşımaktadır.

7. SONUÇ

Global dünyada muhasebe sistemleri içinde etkili olan finansal tabloların doğru ve gerçeğe uygun olarak oluşturulması ve sunulmasında hile kavramı çok büyük önem arz etmektedir. İşletmeler tarafından hazırlanan finansal tablolarda yer alan bilgi ve raporlar doğru, güvenilir, anlaşılabilir, eksiksiz, karşılaştırılabilir ve güncel bir şekilde zamanında ilgilenenlere ulaştırılmalıdır.

Toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan gelişmelerinin ve büyümelerinin sağlanması için muhasebe sistemlerinin, finansal işlemlerinin ve finansal tablolarının doğru ve gerçeğe uygun olması gerekmektedir.

Finansal tablolarda hile yapılması hem işletmeleri, hem ticari hayatı hem de tüm ekonomi ve toplumları etkilemektedir. Bu nedenle hile tespiti amacıyla birçok analiz yöntemleri geliştirilmiştir. Bu analiz yöntemlerinin finansal tablolara uygulanması sonucunda elde edilen verilerin incelenmesi suretiyle finansal tabloları oluşturan hesap grupları ve yevmiye kayıtlarının hile olasılığı içerip içermediği tespit edilerek; anomali tespit edilen hesap gruplarının detaylı incelenmesi sağlanabilmektedir.

Kırmızı Bayraklar ortada hileli durum olup olmadığına dair ipuçlarıdır. Hile denetiminde çok büyük önem arz eden kırmızı bayraklar; denetime yardımcı olarak dikkat edilmesi gereken noktaların vurgulanması şeklinde oluşturulmaktadır. Finansal tablolar üzerinde tespit edilen uygunsuzluk veya hile olasılığı içerebilecek farklılıklara işaret konulması suretiyle bu işarete isabet eden hesap, hesap grubu ve muhasebe kayıtlarının irdelenmesini sağlamaktadır. Bu durum hem fark etme ve odaklanmayı gerçekleştirmekte hem de zaman ve maliyet bakımından kazanımlar sağlamaktadır.

Geliştirilen analiz yöntemlerinin finansal tablolara uygulanması sonucunda çıkan veriler incelenerek dikkat çeken değişikliklerin olduğu hesaplar tespit edilir. Bu farklılıklara açıklama getirilmeye çalışılır. Getirilemediği takdirde odaklanılması gereken hesaplar ile ilgili yevmiye kayıtları kırmızı bayrak olarak kabul edilerek detaylı incelenmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Acar, D., Öztürk, M.**, Sürekli Kontrol ve Risk Değerlendirmesi Kapsamında Bir Sürekli Denetim Uygulaması, 2015
- ACFE**, Report to the nations, Hile Raporu,2016
- Akdoğan, N, Sevilengül, O.**, Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'ne Göre Tek Düzen Muhasebe Sistemi Uygulaması, Ankara Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Yayınları, Ankara, 1996
- Aksoy, T.**, Tüm Yönleriyle Denetim: AB ile Müzakere ve Uyum Sürecinde Denetimde Yeni Bir Paradigma, Yetkin Yayınları, Ankara, 2006
- Alberecht, S.**, Human Security and Conflict Prevention, 2004
- Akgüç, Ö**, Finansal Yönetim, Muhasebe Enstitüsü Yayın, İstanbul, 1987-1998
- Alleyne, P.,Howard M.**, An Exploratory Study of Auditors Responsibility for Fraud Detection in Barbados, Managerial Auditing Journal,2005
- Ataman, Ü.,Hacırustemoğlu, R. Ve Bozkurt, N.** 2001. muhasebe denetimi uygulamaları, Bursa, Alfa basım yayım Dağıtım ltd. şti.
- Aytekin, S., Sezgin, H. Ve Yalçın, M.** 2015. Uygulamacıların Muhasebede Hata ve Hileler ile Hile Belirteçlerine Yönelik Yaklaşımları: Balıkesir ili örneği. Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, 60-89.
- Beneish, M. D**, TheDetection of EarningsManipulation, Financial AnalystsJournal, 1999
- Bozkurt, Nejat**, İşletmelerin kara deliği hile, 2009
- Cankar**, Finansal Piyasalar ve Kurumlar Teori ve Türliye Uygulamasına Güncel Bakış,2006
- Catıkkaş, Ö.** Hile Denetiminde Proaktif Yaklaşımları. Journal of Accounting and Finance, 2010
- Çankaya, F. Ve Gerekan, B.** Hile Denetçiliği Mesleği ve Sertifikalı Hile Denetçiliği Mesleki Standartları ve Ahlâk Kuralları Muhasebe ve Denetim Bakış, 2009
- Çetiner, E.** İşletmelerde Mali Analiz, 2010
- Demir, Şeref**, Muhasebe Hataları ve Hileleri ile Bunlara Dair Yaptırımların Yasal Mevzuat Kapsamında Değerlendirilmesi, MÖDAV Muhasebe Öğretim Üyeleri Bilim ve Dayanışma Vakfı, 2014.
- Demir, V.,Bahadır, O.** KOBİ'lerde finansal raporlama, Ankara, MU-DEN muhasebe denetim yayın aş.,2011
- Demir, V.**, Spk Muhasebe Syandartları Çerçevesinde Hata Kavramı ve Düzeltmesi,2014
- Demirbaş, M.** İç Kontrol ve İç Denetim Faaliyetlerinin Kapsamında Meydana Gelen Değişimler. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2005
- Dönmez, A.,Karausta T.**, Çalışanların Mesleki Hile Algısı ve İhbar Hattı Kullanarak Rapor Etme Eğilimleri Üzerine Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F. de Yapılan Bir Araştırma, 2011

- Dzamba**, Commercial Law Reports, 2004
- Ereden, S.,A.**, Bilgisayarlı Muhasebe Ortamında Bağımsız Denetim, Süleyman Demirel Üniversitesi, İ.İ.B.F Dergisi, 1996
- Erdoğan, M.** 2002. Muhasebe, denetim ve Bağımsız Denetim Gerekliliği. Doğu Üniversitesi Dergisi
- Erman, Sahir**, Vergi Suçları, İ.Ü. Fen Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi, İstanbul, 1988
- Gallagher, T. J. Ve Andrew, J.D.** Financial Management: Principles And Practice, 2003
- Güçlü, F.**, Muhasebe Denetimi İlkeler ve Teknikler, Ankara, Detay Anatolia Akademik Yayıncılık LTD.ŞTİ.,2005
- Güredin, E.**, Denetim, İstanbul, Beta basım yayım dağıtım A.Ş.,1999
- Hazar, B. Hülya**, Sürekli denetim, 2014
- Hiçşaşmaz, Mazhar**, İşletme Hesaplarının İncelenmesi, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, Ankara, 1982
- Huanzhuo Ye, Ye Li**, Research of Continuous Auditing Immune Model based on ObjectOriented Rule Base, 2010 2nd International Conference on Computer Engineering and Technology, 2010
- Kandemir, C. Ve Kandemir**, Muhasebe Hilelerinin Önlenmesi ve Ortaya Çıkarılmasında Kullanılan Çağdaş araç ve Yöntemler. Mali Çözüm Dergisi, 2012
- Karacan, S. Ve Uygun R.** Denetim ve Raporlama, 2012
- Kaval, Hasan**, Muhasebe Denetimi Uluslararası Finansal Raporlama Standartları, 2. Baskı, Gazi Kitabevi, 2005
- Kaya, Ömer**, Muhasebe Sistemine Uyulmaması Halleri ve Özel Usulsüzlük Cezası Uygulaması, Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi, Sayı 295
- Kaymak, Can**, Muhasebede Yapılan Hata ve Hilelerin Muhasebe ve Muhasebe Denetimi Yönünden Değerlendirilmesi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Finansman Bilim Dalı, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul, 1996
- Kıracı, M.** Hileye Yönelik Uluslararası Kuruluşların Hazırladığı Raporların Bağımsız Denetim Açısından Değerlendirmesi. Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi,2013
- Kırhoğlu, H. Ve Ceyhan, İ. F.** Mali Tablo Denetiminde Ön Analitik İnceleme Tekniği Olarak Veri Madenciliğinin Kullanımı: Borsa İstanbul Uygulaması. Akademik Yaklaşımlar Dergisi,2014
- KPMG**, Finansal Reporting Matters,2009
- Küçüksavaş, N.** Finansal Muhasebe (Genel Muhasebe), 2005
- Küçüksözen, Cemal**, Finansal Bilgi Manipülasyonu, Nedenleri, Yöntemleri, Amaçları, Teknikleri, Sonuçları ve İMKB Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma, Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları, No:183, 2005
- Maliye Bakanlığı** Gelirler Genel Müdürlüğü; Revizyon ve İşletmelerde Vergi İncelemesi, Güneş Matbaası, Ankara, 1973
- Maliye Hesap Uzmanları**, Denetim İlke ve Esasları Cilt I, Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayını, İstanbul, 1996
- Mengi, B. T.** Hileli Finansal Raporlama, 2013
- Mercan, N., Altınay, A., Aksanyar, Y.**, Whistleblowing (Bilgi İfşası, İhbar) ve Yolsuzlukla Mücadelede İç Denetimin Değişen ve Gelişen Rolü, 2012
- Miceli, M. P., Near, J.P.**, The Relationships Among Beliefs, Organizational Position and Whistleblowing Status: A Discriminant Analysis, 1984

- Mohamed, N., Haron, R. Ve Jomitin, B.** International Conference on Accounting Studies, 2014
- Muhasebe ve Denetim Alanında Yapılan Düzenlemeler.** Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
- Mustafa, S.** Mali tablolar Analizi, 2009
- Naser, Kamal H. M.,** Creative Financial Accounting, Prentice Hall, New York, 1993
- Okudan, F.** Denetim, 2013
- Okur, Y.,** Türkiye’de Teftiş ve İç Denetim, 2010
- Özgel, F.,** İlaç Sektöründe Mali Tablolar Analiz ve Bir Uygulama, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007
- Özgülbaş, N.,** Sağlık İşletmelerinde Finansal Yapı ve Planlaması, Sağlık Bakanlığı, 2009
- Özkul, F. U. Ve Özdemir, Z.** Çalışan Hilelerin Önlenmesinde Proaktif Yaklaşımlar: Kurumsal İşletmelerde İnsan Kaynakları Yöneticileri Üzerine Nitelikli Bir Çalışma(Makale) , 2013
- Özmen, E.,** Kriz Üzerine, Speech delivered at a symposium “On the Present Crisis”, organised by METU-ERC, 26 February 2001,
- Rachlin, R. Ve Sweeney H.W.A.** Handbook Of Budgeting 1996 Cumulative Supplement, 1996
- Pamukçu, Ayşe,** Muhasebe Hata ve Hilelerinin Raporlama İlkeleri Yönünden Değerlendirilmesi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana 145 Bilim Dalı Muhasebe Finansman Dalı, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul, 2000
- Pamukçu, F.** Finansal Raporlama ile Kamuyu Aydınlatma ve Şeffaflıkta Kurumsal Yönetimin Önemi. Muhasebe ve Finansman Dergisi, 2011
- Pehlivanlı, D.,** Hile Denetimi, 2011
- Pekiner, Kamuran,** İşletme Denetimi, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü, İstanbul, 1988
- Rezaee, Z., Riley, R.,** Finansal Statement Fraud, 2002
- Saygan S., Bedük, A.,** Ahlaki Olmayan Davranışların Duyurulması (Whistleblowing) ve Etik İklimi İlişkisi Üzerine Bir Uygulama, Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 2013
- Singleton ve diğ.,** Ceza İşlemleri, 2010
- Spiceland, J. David, Sepe, James F.,**The Intermediate Accounting, IrwinMcGrawHill, 1998
- Silverstone H. Ve Sheetz M.** Forensic Accounting and Fraud Investigation For NON-EXPERTS, 2007
- Şimşek, E. Elif,** Türk Vergi Hukuku’nda Muhasebe Hileleri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Ana Bilim Dalı Mali Hukuk Bilim Dalı, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul, 2001
- Taylor, L.,R.,** Instrumental Methods for Determining Elements by Larry R. Taylor, 1994
- Terzi, S.** Hile ve Usulsüzlüklerin Tespitinde Veri Madenciliğinin Kullanımı. Muhasebe ve Finansman Dergisi.2012
- Terzi, S.** Hileli finansal Raporlama Önlem ve Tespit, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım Aş, 2012
- Terzi, S. Ve Şen, İ. K.** Adli Muhasebede Hilelerin Tespitinde Yapay Sinir Ağı, 2015
- TUS,** Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2005

- Türkan, Önder,** Finansal Tabloların Denetiminde Hilenin Araştırılması ve Denetçinin Sorumluluğu-82 nolu Denetim Standardı ve SPK Standartları Arasındaki Farklar, MÜ İ.İ.B.F Dergisi, 1999
- Ulucan, Özkul, F. Ve Özdemir, Almalı, Z.** İşletmelerde Hile Riski Yönetimi 2011.
- Ulusoy, Sibel,** Temel Mali Tablo Makyajlama Yöntemleri ve Kontrolü, SPK Yayınlanmamış SPK Yeterlik Etüdü, Ankara, 1999
- Uyar, U.,Küçük Kaplan, İ.,** Finansal Tablolarda Yapılan Hile ve Hataların Firmaların Hisse Senedi Getirilerine Etkisi, 2011
- Üstündağ, Saim,** Muhasebe Standartları Oluşturulması Süreci ve Düzenleyici Kuruluşlar, Yayınlanmamış SPK Yeterlik Etüdü, Ankara, 1999

Mevzuat Ve Düzenlemeler

Borçlar Kanunu
International Financial Reporting Standards
International Accounting Standarts
Sermaye Piyasası Kurulu Tebliği
Sermaye Piyasası Kanunu
Vergi Usul Kanunu
İş Kanunu
Türkiye Muhasebe Standartları
Türk Ticaret Kanunu

İnternet Kaynakları

sbedergi.gumushane.edu.tr
kadinistihdami.com
sbe.kmu.edu.tr
journal.mufad.org
tintro.pdfjpb.com
sablon.sdu.edu.tr
kidder.org.tr
www.sayistay.gov.tr
www.bjmer.net
www.tkbb.org.tr
www.muhasibesitesi.com
www.finansgundem.com
www.dogus.edu.tr
tesvikdestek.com
archive.ismmmo.org.tr
spl.com.tr
polen.itu.edu.tr
www.researchgate.net
e-arsiv.gumushane.edu.tr
tesmer.gen.tr
dergi.iibf.gazi.edu.tr
dspace.trakya.edu.tr
acikerisim.aku.edu.tr:

EKLER

Ek A: Cd İçeriği İşletme 1 Finaansal Tablolar

Ek B: Cd İçeriği İşletme 2 Finaansal Tablolar

Ek C: Cd İçeriği İşletme 3 Finaansal Tablolar

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Ad Soyad: Melek SABANKAYA
Adres: Zafer Mahallesi Çam 1 Sokak No:8 D:7
Yenibosna Bahçelşevler/İST.
Tel: 0212 438 28 29
Fax: 0212 438 76 63
Email: melekergene2004@hotmail.com, melek.sabankaya@ismmmo.org.tr
Doğum yeri: Hayrabolu/TEKİRDAĞ
Doğum tar.i: 20.07.1983

Eğitim Bilgisi

- Anadolu Üniv. İşletme Fakültesi
Mezuniyet yılı: 2005
Ünvanı: Serbest Muhasebeci Mali Müşavir
SMMM yeterlilik belge tarihi: 2011
- İstanbul Aydın Üniv.
Tezli Yüksek Lisans:
Muhasebe ve Denetimi Prog.

